

BPL Pensioen

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli - december 2023

Inhoud

1.	Kerncijfers	03
2.	Inleiding	04
3.	ESG karakteristieken portefeuille	09
4.	Uitsluitingsbeleid	14
5.	Engagement	31
6.	Collectief engagement	33
7.	Corporate Governance en stemmen	35
8.	Bijlage	39

Kerncijfers MVB-halfjaarverslag

1. Kerncijfers BPL Pensioen

Klimaatcommitment

Lange termijn doelstelling 2050

BPL Pensioen heeft een beleggingsportefeuille die netto emissie-neutraal is.

Middellange termijn doelstellingen 2030

Voor de aandelen- en vastrentende waardenportefeuilles is een broeikasgasreductie gerealiseerd die afgestemd is op een door de EU gedefinieerd reductiepad. Deze doelstelling ligt in lijn met het akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5°C opwarming ten opzichte van het pre-industrieële niveau.

Voor de woningportefeuille zijn in lijn met het akkoord van Parijs in 2030 de broeikasgasemissies ten opzichte van 1990 gehalveerd.

Kortetermijn doelstellingen

Met onze vermogensbeheerders zijn concrete afspraken gemaakt om de broeikasgasreductie in lijn te houden met het reductiepad dat afgestemd is op het akkoord van Parijs. Dit betekent dat de reeds behaalde prestaties ten aanzien van broeikasgasreductie minimaal gecontinueerd worden.

140 DIALOGEN MET **99** ONDERNEMINGEN

Normatieve engagement

Mensenrechten	36
Milieu	41
Arbeidsnormen	51
Corruptie	12

Speerpuntthema's

BPL Pensioen hanteert de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen) als handvatten voor kwesties als ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid of milieu. En richt zich daarnaast op en 2 specifieke speerpuntthema's: **Klimaatverandering en Water.**

1042 ONDERNEMINGEN EN LANDEN WAARIN WIJ NIET INVESTEREN

Uitsluitingen

80	Klimaatbeleid
114	Controversiële wapens
363	Staatsbedrijven
306	Fossiele brandstoffen
83	Normschenders
13	Goed bestuur (SFDR)
42	Tabak
41	Landen

Een aantal ondernemingen valt onder meerdere uitsluitingsgronden.

1186 vergaderingen gestemd

Stemcijfers

1186 aandeelhoudersvergaderingen
10224 agendapunten

47 DIALOGEN

Thematische engagement

Access to Nutrition	5
Biodiversiteit in de landbouwketen	5
Klimaatadaptatie en water	4
Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen	4
Reductie CO ₂ -uitstoot	6
Klimaat en Transport (2)	6
Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen	9
Mensenrechten & Governance	8

2. Inleiding

BPL Pensioen past sinds 2008 instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van zijn vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten BPL Pensioen recent heeft ondernomen. Op de website www.bplpensioen.nl vindt u de beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een overzicht van de achtergrond van het BPL Pensioen verantwoord beleggen beleid.

2.1. Wat houdt verantwoord beleggen in?

BPL Pensioen heeft de overtuiging dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt BPL Pensioen in het beleggingsbeleid waar nodig en mogelijk aandacht aan duurzaamheid en houden we rekening met ecologische, sociale en governance (ESG)-informatie. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt hierbij een belangrijke rol.

2.2. Wat zijn de uitgangspunten?

Bij het in praktijk brengen van het verantwoord beleggen beleid hanteert BPL Pensioen de volgende internationale standaarden voor verantwoord beleggen als richtsnoeren:

OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen

De OESO-richtlijnen zijn aanbevelingen aan ondernemingen waarin verwachtingen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) uiteengezet zijn. Ze bieden daarmee een handvat voor ondernemingen om met maatschappelijke kwesties als kinderarbeid, milieu en corruptie om te gaan. Maar ook met kwesties als consumentenbelangen, concurrentiebeperkende afspraken en het afdragen van belastingen aan een gastland. Uitgangspunt is dat ondernemingen bijdragen bij aan de economische, sociale en ecologische vooruitgang van een gastland, door:

- zich aan de lokale wet- en regelgeving te houden;
- in kaart te brengen welke MVO-risico's er spelen in de keten;
- lokale economische en sociale ontwikkeling te bevorderen;
- gedragsregels na te leven op het gebied van MVO zich niet op ongepaste wijze te mengen in politieke aangelegenheden.

De uitgangspunten van de OESO-richtlijnen komen met name tot uiting in het engagementbeleid van BPL Pensioen.

VN Global Compact principes

BPL Pensioen besteedt in zijn engagement en uitsluitingsbeleid bijzondere aandacht aan kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie. BPL Pensioen hanteert hierbij als minimum richtlijn de uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties. BPL Pensioen ziet in de Global Compact minimum normen en waarden waaraan beleggingen moeten voldoen. Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes. Deze zijn gebaseerd op internationale verdragen, zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO) (zie bijlage 1).

Het VN Global Compact verlangt van ondernemingen dat zij binnen hun eigen invloedssfeer de kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen.

Hierbij is ten aanzien van mensenrechtenschendingen het Ruggie-beleidskader een belangrijk referentiekader voor het bepalen van de betrokkenheid van ondernemingen. Het Ruggie-beleidskader omschrijft onder meer:

- De maatschappelijke verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven om mensenrechten te respecteren (responsibility to respect).
- Het recht van slachtoffers op toegang tot rechtsmiddelen bij schending (access to remedy).

Aanvullend introduceert het beleidskader het concept 'due diligence' ofwel dat ondernemingen ook de mensenrechtenrisico's in hun keten in kaart dienen te brengen en te verminderen.

2.3. Speerpunten

Naast de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de uitgangsprincipes van het VN Global Compact hanteert BPL Pensioen specifieke speerpunten voor de verdere verankering van duurzaamheid in zijn beleggingsactiviteiten. Dit vanuit de overtuiging dat een heldere focus bijdraagt aan het vergroten van de impact die BPL Pensioen via deze activiteiten kan bereiken en dat de speerpunten bijdragen aan de herkenbaarheid van het BPL Pensioen - beleid bij de eigen deelnemers. De speerpunten van BPL Pensioen zijn nader vormgegeven rond de thema's klimaatverandering en water.

2.4. Wat doet BPL Pensioen?

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert BPL Pensioen een generieke aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van drie instrumenten:

1. Uitsluiting, van producenten van controversiële wapens en structurele schenders van het VN Global Compact;
2. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
3. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Om deze instrumenten in de praktijk doeltreffend toe te passen kiest BPL Pensioen ervoor zijn beleggingen zo veel als mogelijk onder te brengen in discretionaire mandaten.

Aanvullend past BPL Pensioen waar mogelijk en specifiek afgestemd op de strategie de volgende instrumenten toe:

1. ESG-integratie
2. CO₂-optimalisatie
3. Beleggen in green bonds

2.5. Reikwijdte van het MVB Beleid

Aandelen

BPL Pensioen belegt direct in aandelen, waarbij de aandelenportefeuille is gespreid over stijl, regio, grootte en manager. Het BPL Pensioen MVB-beleid is van toepassing op 100% van de totale aandelenportefeuille.

Vastrentende waarden

BPL Pensioen heeft eigen beleggingsmandaten voor het beheer van de *investment grade* staats- en bedrijfsobligatieportefeuilles evenals het beheer van de opkomende markten obligatieportefeuilles. Op deze mandaten is het BPL Pensioen MVB beleid zoals in de voorgaande paragrafen is beschreven volledig van toepassing. Aanvullend participeert BPL Pensioen in een high yield fonds, op dit fonds is het MVB beleid van de beheerder van toepassing. BPL Pensioen is actief in gesprek met deze beheerder en het gehanteerde MVB beleid sluit momenteel goed aan bij de MVB-visie van BPL Pensioen.

Alternatieve beleggingen

Private equity

BPL Pensioen belegt in het Interpolis Pensioenen Private Equity II fonds. Voor dit fonds worden duurzaamheidscriteria gehanteerd zoals het respecteren van de uitgangspunten van het VN Global Compact en worden beleggingen in ondernemingen die wapens produceren uitgesloten.

Infrastructuur

BPL Pensioen geeft zijn beleggingen in infrastructuur volgens de volgende normen vorm. Deze normen gebruiken we naast het generieke uitsluitingsbeleid.

- BPL Pensioen streeft naar een gebalanceerde infrastructuurportefeuille met een verdeling over meer sectoren. Dat zijn onder meer de sectoren transport (havens en vliegvelden), waterdistributie en - hergebruik en de energiesector. Binnen de infrastructuurportefeuille streeft BPL naar een passende allocatie in herwinbare energieprojecten.
- BPL Pensioen doet beleggingen in gereguleerde infrastructuurprojecten die al bestaan. Het uitvoeren van: economische-, milieu- en sociale impactanalyses is onderdeel van de projectanalyses.

BPL Pensioen geeft de voorkeur aan investeringen in OESO-landen.

Kenmerken van de projecten zijn hierdoor:

- een hoge mate van bescherming door stringente wet- en regelgeving;
- onafhankelijke rechtspraak voor mensen die worden gedupeerd door activiteiten gerelateerd aan de projecten.

Vastgoed

In 2030 zijn de CO₂ emissies van de woningportefeuille BPL Pensioen gehalveerd ten opzichte van 1990

BPL Pensioen investeert in het minimaliseren van de impact van de gebouwde omgeving op klimaatverandering. Daarmee kan er een verschil gemaakt worden voor toekomstige generaties. Het doel is om de CO₂-uitstoot van de woningportefeuille in 2030 ten opzichte van 1990 gehalveerd te hebben. Dit in aansluiting op het Klimaatakkoord. Inmiddels zijn de CO₂ emissies met 49,0% gereduceerd. Belangrijke stappen om dit verder te reduceren zijn:

- Een aankoop- en verkoopstrategie die hieraan bijdraagt;
- De introductie van een houtbouw acquisitiestrategie;
- Het verduurzamingsprogramma voor de type 570/600 woningen;
- Een plan van aanpak naar groene daken binnen de bestaande woningportefeuille

Alle te acquireren nieuwbouwobjecten hebben energielabel A. Grondgebonden woningen voldoen aan BENG-eisen¹

Alle te acquireren nieuwbouwobjecten hebben energielabel A. Grondgebonden woningen hebben minimaal een EPC² van 0,0 of voldoen aan BENG-eisen. Alle acquisities van de afgelopen jaren zijn voorzien van minimaal een energielabel A.

¹ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/wetten-en-regels-gebouwen/beng>

² Vanaf 1 januari 2021 gelden er nieuwe energieprestatie-eisen voor nieuwbouw. De energieprestatiecoëfficiënt (EPC) is daarbij vervangen door de eisen voor 'bijna energieneutrale gebouwen' (Beng).

TABEL 2.5.1 OVERZICHT MVB-INSTRUMENTEN PER BELEGGINGSCATEGORIE (31-12-2023)

Strategie	Stembeleid	Uitsluitingen	Engagement	ESG-integratie	CO ₂ -reductie	Green bonds	Impact beleggen
Robeco / aandelen opkomende markten	X ¹	X	X	X	X		
Axa SC / Aandelen Wereld	X	X	X	X	X		
UBS Small Cap / Aandelen Wereld	X	X	X	X	X		
Blackrock Multi Factor ESG(EDHEC)/ Aandelen Wereld	X	X	X	X	X		
Blackrock MF ESG (FTSE) Low Carbon/Aandelen Wereld	X	X	X	X	X		
Achmea IM staat / investment grade		X	Nee	X	Nee	X	
Achmea IM niet-staat / investment grade		X	X	X	X	X	
Achmea IM / high yield		X ²	X ²	X	X	Nee	
Legal & General Local Currency/ opkomende markten		X		X	Nee	Nee	
Legal & General Em. Mkts. Debt / opkomende markten		X		X	Nee	Nee	
Ninety One Em.Mkts Dyn. Debt/ opkomende markten		X		X	Nee	Nee	
ANNO SUS INVEST / alternatives							X
FAIR ACC FD / alternatives							X
ASR Farmland Fund							X
Direct vastgoed				X	X		X
Indirect vastgoed				X	X		X

¹ Een actief stembeleid wordt gevoerd voor de aandelenbeleggingen in opkomende markten. Dit stemrecht wordt voor deze specifieke portefeuille momenteel uitgevoerd door de fondsmanager. Voor de overige mandaten wordt het stemrecht uitgevoerd door Achmea Investment Management.

² Op deze portefeuille is het engagementbeleid van de fondsmanager van toepassing. Dit beleid komt overeen met het BPL Pensioen engagementbeleid.

2.6. Hoe legt BPL Pensioen verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed verantwoord beleggen beleid. BPL Pensioen rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid. Ook wordt er gerapporteerd over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's. BPL Pensioen rapporteert via een verantwoord beleggen rapportage en het jaarverslag. Met behulp van een zogenoemd 'VDS' wordt inzicht in het stemgedrag gegeven. De rapportages, het systeem en bijbehorende beleidsdocumenten zijn toegankelijk via deze rapportage. De gekozen instrumenten, gemaakte keuzes en recente ontwikkelingen worden in het vervolg van dit verslag in afzonderlijke hoofdstukken besproken. Dit is een geïntegreerde rapportage, de informatie met betrekking tot verantwoord beleggen in dit rapport heeft derhalve betrekking op de beleggingen van BPL Pensioen.

3. ESG karakteristieken portefeuille

3.1. ESG integratie

Multifactor aandelenportefeuilles

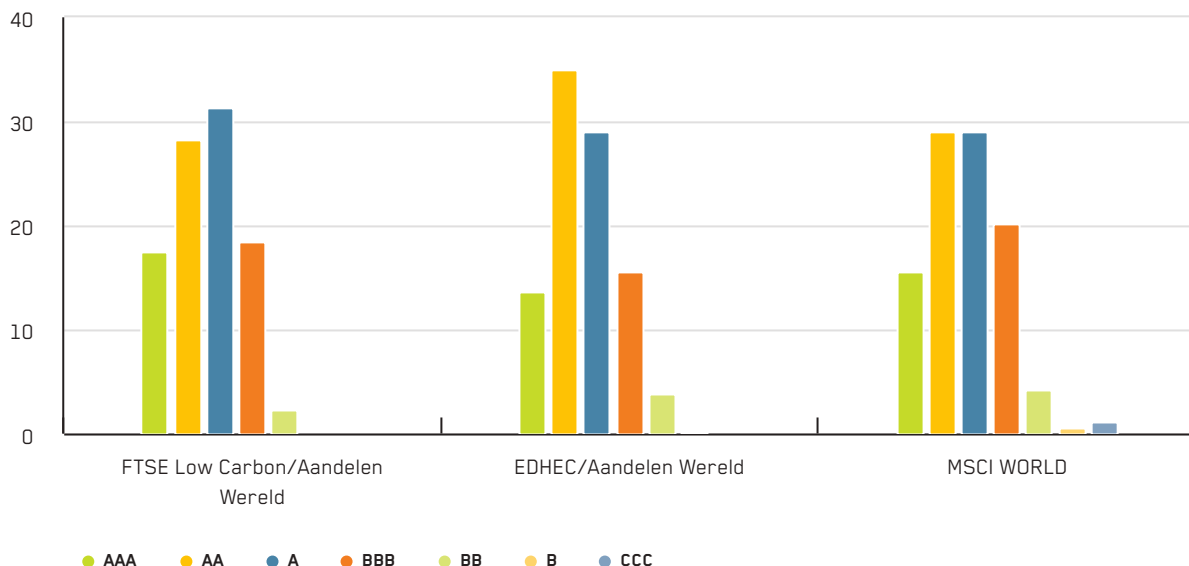
BPL Pensioen belegt in een multifactorportefeuille waarbij onze overtuigingen ten aanzien van ESG en factorpremies samenkomen.

Best-in-class

BPL Pensioen ziet in een best-in-class benadering een strategie die passend is om zijn MVB overtuigingen op structurele en prudente wijze in de praktijk te brengen. Daarbij beoordeelt BPL Pensioen voor de best-in-class benadering ondernemingsspecifieke ESG-informatie vanuit een financieel perspectief. Oftewel welk effect hebben factoren op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur op de concurrentiepositie of het bedrijfsmodel van een onderneming? De best-in-class aanpak leidt er toe dat per sector achterblijvers niet in de benchmark worden opgenomen.

Onze aanpak via de rule-based benadering leidt tot een maatwerkindex. Waarbij wij kiezen voor een passief beheerde portefeuille op basis van deze maatwerk index. Op deze wijze kan objectief de invloed van onze ESG keuzes op de rendementen gemonitord en verantwoord worden.

GRAFIEK 3.1.1 OVERZICHT VERDELING ESG RATINGS AANDELENPORTEFEUILLES ONTWIKKELDE MARKTEN

TABEL 3.1.1 BIJDRAGE ESG BELEID AAN RENDEMENT AANDELEN ONTWIKKELDE MARKTEN (31-12-2023)

Index	YtD	Sinds 30/4/2017 ¹
MSCI World	19,6%	9,8%
MSCI World met BPL Pensioen ESG beleid	20,0%	10,3%

¹ Dit zijn geannualiseerde rendementen

CO₂-emissiereductie

TABEL 3.1.2 OVERZICHT VAN AFSPRAKEN PER BELEGGINGSMANDAAT VOOR CO₂-REDUCTIE

Strategie	Maatstaf voor sturing	Doelstelling	Referentie
AXA Small cap	CO ₂ -intensiteit	Streven 70%	Benchmark
FTSE Multifactor ESG	CO ₂ -emissies	Streven 50%	Portefeuille 2016
EDHEC Multifactor ESG	CO ₂ -emissies	Streven 50%	Portefeuille 2016
Robeco EM	CO ₂ -intensiteit	Streven 20%	Benchmark
Achmea IM niet-staat	CO ₂ -intensiteit	Streven 30%	Benchmark

Wereldwijde portefeuille aandelen ontwikkelde markten

Met de multifactor aandelenportefeuilles is BPL Pensioen er aanvullend in geslaagd om gestelde financiële doelstellingen te verenigen met een sterke CO₂-emissiereductie. Dit door het toepassen van een CO₂-filter en een optimalisatie. Deze optimalisatie zorgt dat er op individueel aandeelniveau maxima worden toegepast. Waarbij vervolgens met in achtname van het streven naar CO₂-emissiereductie over de factoren wordt belegd. Met de multifactor aandelenportefeuille heeft BPL Pensioen de CO₂-emissies (tCO₂/mio EUR belegd vermogen) met ruim 70% gereduceerd ten opzichte van de aandelenportefeuille op 1-1-2016. Dit met behoud van de gewenste blootstelling aan bewezen factorpremies en een passend niveau van diversificatie. BPL Pensioen blijft de komende jaren monitoren of een verdere reductie opportuun is.

Aanvullend hebben de emissiereductiemaatregelen ook geleid tot een forse reductie van de CO₂-intensiteit (de ratio tussen de CO₂-emissies en de omzet van een onderneming.) De CO₂-intensiteit wordt bepaald op basis van de gewogen gemiddelde CO₂-intensiteit van de portefeuille ('weighted average carbon intensity'). Deze maatstaf kan eenvoudiger toegepast worden in verschillende beleggingscategorieën omdat deze niet afhankelijk is van eigenaarschap.

Focus op scope 1 en scope 2 CO₂-emissies

Op basis van het Greenhouse Gas (GHG) Protocol zijn de bronnen voor CO₂-emissie per onderneming onderverdeeld in drie 'scopes' (reikwijdtes). Scope 1 en 2 emissies hebben betrekking op emissies waar een onderneming direct voor verantwoordelijk is en indirecte broeikasgasemissies door verbruik van gekochte elektriciteit, warmte of stoom. Scope 3 emissies dekken alle indirecte emissies als gevolg van de activiteiten van een onderneming.

BPL Pensioen baseert de berekeningen voor de CO₂-voetafdruk op scope 1 en scope 2 emissies. BPL Pensioen signaleert dat scope 3 emissies nog onvoldoende en op verschillende manieren door bedrijven worden gerapporteerd. De kwaliteit van deze gegevens is daardoor van een lager niveau. Ook leiden deze scope 3 CO₂-emissies tot dubbeltellingen in de voetafdruk. BPL Pensioen laat de scope 3 CO₂-emissies daarom voorlopig buiten beschouwing.

Bron en reikwijdte van CO₂-data

Voor de berekening van de voetafdruk is gebruik gemaakt van CO₂-data van MSCI ESG Research. Voor de aandelenportefeuilles zijn deze CO₂-data voor ruim 99% beschikbaar. Voor de creditportefeuille is dit ruim boven de 90%.

TABEL 3.1.3 OVERZICHT CO2-INTENSITEIT PORTEFEUILLES PER 31-12-2023

Portefeuille	Intensiteit portefeuille	Reductie t.o.v. benchmark
FTSE Low Carbon/Aandelen Wereld	43,43	-59%
EDHEC/Aandelen Wereld	44,29	-58%
AXA/Small cap Wereld	53,84	-61%
UBS/Small cap Wereld	57,17	-58%
Robeco/Aandelen opkomende markten	130,32	-36%
Achmea IM/Credits	52,57	-21%

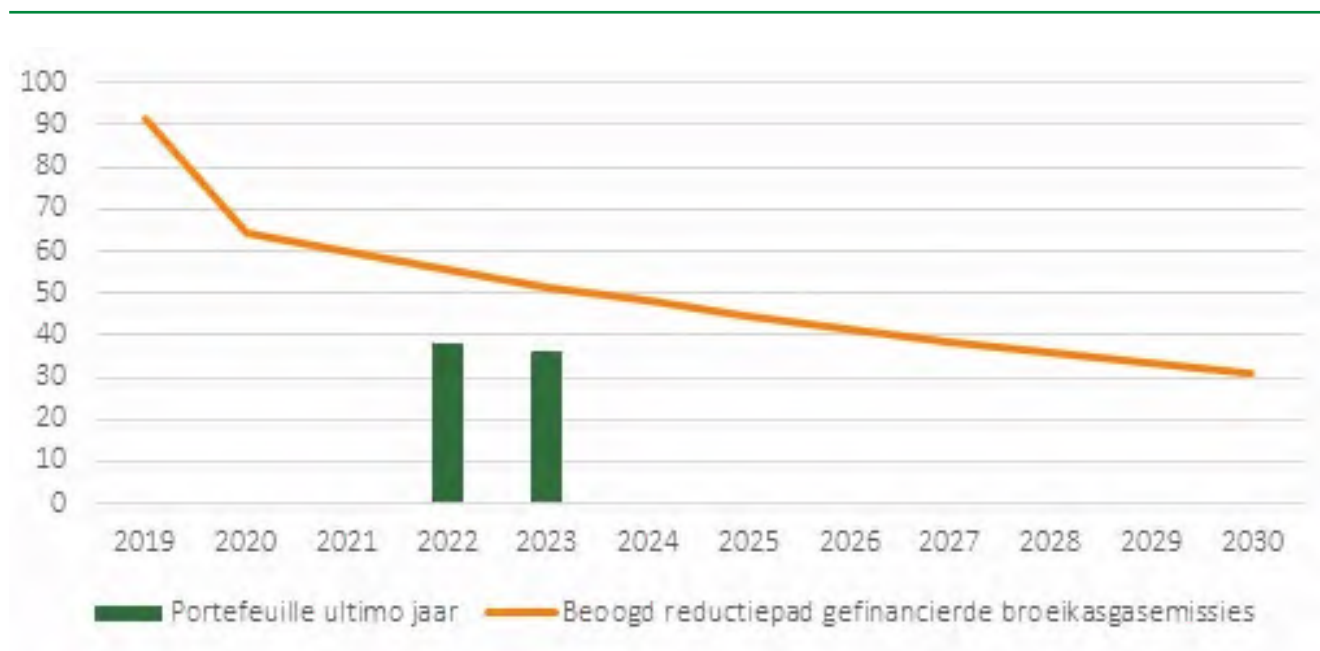
Afstemming op doelstellingen uit klimaatakkoord van Parijs

BPL Pensioen heeft zich eind 2021 aangemeld bij het commitment van de financiële sector aan het klimaatakkoord en al eerder in 2021 in het eigen overkoepelend beleid de ambitie opgenomen om reductiedoelstellingen voor de eigen portefeuilles nader af te stemmen op de minimum standaarden voor de EU klimaatbenchmarks.

De EU hanteert als belangrijkste CO₂-maatstaf de broeikasgasintensiteit, die wordt gedefinieerd als 'ton CO₂ - equivalent gedeeld door ondernemingswaarde inclusief kasmiddelen in miljoenen euro'. De veel gehanteerde Engelse term daarvoor is "Enterprise Value Including Cash (EVIC)". De gewenste situatie is dat alle operationeel vermogensbeheerders op deze maatstaf gaan sturen. Dit betekent dat er met de operationeel vermogensbeheerders nieuwe afspraken gemaakt gaan worden ten aanzien van de maatstaf en wijze waarop zij sturing geven aan CO₂-reductie.

Ook indien de huidige BPL Pensioen portefeuilles aan de hand van deze maatstaf worden doorgerekend en afgezet worden tegen de vereiste reductiepaden van de EU Climate Transition Benchmark klimaatbenchmark, zijn de prestaties goed. Figuren 2.5.1 toont aan dat de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille ruim voldoen aan de vereisten passend bij een CTB-reductiepad zitten.

FIGUUR 3.1.1 GEFINANCIEERDE BROEIKASGASEMISSIES (OP BASIS VAN CO₂ /EVIC ATTRIBUTIEFACTOR) VAN DE AANDELEN- EN BEDRIJFSOBLIGATIESPORTEFEUILLES OP 31-12-2023 AFGEZET TEGEN HET CTB- REDUCTIEPAD

Wereldwijde portefeuille small caps aandelen

BPL Pensioen belegt in een small cap aandelenportefeuille. Op deze portefeuille is het BPL Pensioen uitsluitingsbeleid van toepassing en wordt stemrecht actief uitgevoerd. Met de beheerder van deze portefeuille zijn aanvullend afspraken gemaakt over het actief meewegen van ESG-factoren in de aandelenkeuzemodellen. Ook spant de beheerder zich in om de CO₂-voetafdruk van de portefeuille aanzienlijk te verminderen ten opzichte van zijn benchmark zonder dat de risico-rendementskarakteristieken van de portefeuille wezenlijk worden beïnvloed.

Ontwikkelde markten bedrijfsobligaties

Een ESG-factor is integraal onderdeel van de beheerstrategie voor de bedrijfsobligatieportefeuille. De portefeuille wordt gestuurd op kwantitatieve en kwalitatieve factoren. De ESG-factor is onderdeel van de kwalitatieve factoren (naast informatie over bijvoorbeeld kostenefficiëntie, geografische spreiding en managementstrategie) en draagt bij aan een kwalitatief betere beoordeling van de risicovergoeding op een obligatie. Dit doordat er een vollediger beeld van de risico's van een obligatie uitgevende instelling ontstaat. Het gewicht van de ESG factor verschilt per sector en uitgevende instelling, de sectorspecialist bepaalt deze via een beoordelingsmatrix.

Ontwikkelde markten staatsobligaties

Aan de hand van macro-economische- en ESG-factoren, de rentetermijnstructuur en de marktomstandigheden ontstaat in binnen het beleggingsproces voor de ontwikkelde markten staatsobligatieportefeuille een visie op toekomstige renteontwikkelingen. Vanuit de overtuiging dat een afgewogen combinatie van macro-economische cijfers en ESG-factoren het meest betrouwbare beeld van de risico's en kredietwaardigheid van landen wordt ESG-informatie ook volledig geïntegreerd bij het beheer van de staatsobligatieportefeuille.

Opkomende markten staatsobligaties

BPL Pensioen belegt een deel van zijn vermogen in staatsobligaties van opkomende landen. BPL Pensioen hanteert voor deze beleggingen een maatwerk benchmark waarbij ESG-factoren een belangrijk gewicht hebben bij het bepalen van het benchmarkgewicht voor de individuele landen. De ESG-factoren die worden gebruikt hebben een sterk maatschappelijk karakter en zijn gebaseerd op onder meer: energieafhankelijkheid, vervuiling, uitputting van grondstoffen, onderwijs, economische ongelijkheid, mate van sociale bescherming, het democratisch bestel, politieke effectiviteit en zakelijke rechten. Deze factoren zijn van meerwaarde omdat zij inzicht geven in de mate waarin landen een duurzame economische ontwikkeling nastreven. Dit wordt van belang geacht vanuit de overtuiging dat productieve landen en landen die tekortkomingen in het politieke en sociale kader beheersen beter in staat zijn om aan hun soevereine verplichtingen op de lange termijn te voldoen. Waaronder ook het maken van periodieke rentebetalingen en de aflossing op staatsobligaties. Hoewel de ESG-factoren een sterk maatschappelijk karakter hebben zijn deze factoren in eerste instantie bedoeld om risico te beheersen en niet om een normatieve ondergrens te bepalen.

Klimaat scenario-analyse

Met behulp van het 2 °C scenarioanalyse model van het 2 ° Investing Initiative is de aandelen wereld portefeuille van BPL Pensioen getoetst op. Het model levert de volgende inzichten op :

BPL Pensioen heeft een relatieve lage exposure naar de transitiegevoelige sectoren olie en gas, steenkool en de autosector.

- BPL Pensioen heeft een relatief hoge blootstelling aan de transitiegevoelige energiesector. Deze blootstelling is echter wel grotendeels toe te kennen aan energiebronnen die meer in lijn zijn met een 2 °C scenario zoals herwinbare- en kernenergie en energie uit waterkracht.
- Op basis van de huidige portefeuillesamenstelling is de prognose dat de portefeuille over 5 jaar: (a) volledig in lijn is met het <2 °C scenario voor energiewinning uit steenkool en olie en (b) sterk in lijn is met het <1,5 °C scenario voor energiewinning uit gas.
- Het model geeft aan dat op basis van de huidige blootstelling de portefeuille in 2023 ten aanzien van fossiele brandstoffen en het totaal vermogen aan energiec capaciteit volledig in lijn is met een 2 °C 'aligned' modelportefeuille.
- Het model geeft wel aan dat op basis van de huidige blootstelling de portefeuille in 2023 een licht hogere blootstelling heeft aan traditionele verbrandingsmotoren waardoor de portefeuille hier licht afwijkt van de 2 °C modelportefeuille.

Het rapport geeft aanvullend inzicht in welke ondernemingen het meest van invloed zijn op het succesvol behalen van een 2 °C scenario en welke ondernemingen het meest het beschikbare CO₂ budget overschrijden. Deze inzichten worden waar mogelijk verwerkt in het engagementprogramma.

3.2. Doelinvesterings

Green bonds

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor (her)financiering van milieuvriendelijke (ook wel 'groene') projecten. Veelal leveren zij hiermee een directe bijdrage aan een verminderde belasting van het klimaat, bijvoorbeeld door verbeteren van energie-efficiëntie van producten, het op hernieuwbare wijze genereren van energie, of het doorvoeren van veranderingen in de bestaande energie infrastructuur zodat deze beter aansluit op de energietransitie. Opbrengsten van deze obligaties moeten specifiek aan dergelijke projecten worden besteed.

De typering green bond is echter niet beschermd en iedere emittent mag zijn obligatie het predicaat green bond geven. BPL Pensioen toetst green bonds op naleving van de Green Bond Principles (GBP). De richtlijnen (taxonomie) van het Climate Bonds Initiative (CBI) worden hierbij gehanteerd om een inhoudelijk 'duurzaamheid'-afweging te maken ten aanzien van de gefinancierde projecten. Door het uitvoeren van additionele controles waarborgt BPL Pensioen dat de opbrengsten van green bonds waarin wordt belegd daadwerkelijk ten goede komen aan groene projecten.

TABEL 3.2.1 BELEGGINGEN IN GREEN BONDS (OP BASIS VAN DE MARKTWAARDE VAN DE PORTEFEUILLE)

Portefeuille	31-12-2023	30-06-2023	31-12-2022	30-06-2022	31-12-2021
Staatsobligaties	11,53%	11,64%	11,32%	11,20%	10,54%
Bedrijfsobligaties	6,33%	6,35%	9,78%	8,53%	7,14%

Impact investment

BPL Pensioen investeert in innovatieve en/of duurzame projecten of ondernemingen. Dit noemen we impact investing. Deze vorm van investeren houdt in dat we beleggen in winstgevendende activiteiten met een sociale of milieudoelstelling. De nadruk ligt hierbij op projecten of ondernemingen die aansluiten op de aan BPL Pensioen verwante sectoren. Voor deze investeringen wil BPL Pensioen een acceptabel rendement ontvangen.

Sociale doelstellingen

Bij impact investing wordt gestreefd naar een evenwichtige combinatie van financiële én sociale resultaten. De sociale doelstellingen van de projecten en ondernemingen waarin wordt belegd wordt voortdurend voor ogen gehouden. Er wordt alleen geïnvesteerd in projecten of ondernemingen waarvan aannemelijk is dat deze een positieve maatschappelijke impact hebben. De sociale doelstelling van de organisaties waarin wordt belegd is een belangrijke randvoorwaarde.

Beheersen van risico's

Om risico's te voorkomen en te beheersen wordt er een strikt risicobeleid gehanteerd. Bijvoorbeeld op het gebied van governance (goed ondernemingsbestuur). Daarnaast wordt ervoor gewaakt dat er niet een te groot deel van het totale pensioenfondsvermogen in de eigen sector wordt geïnvesteerd.

4. Uitsluitingsbeleid

De keuze om niet te beleggen in ondernemingen of landen is afhankelijk van diverse factoren. Een factor waar BPL Pensioen rekening mee houdt is dat investeringen geen negatieve gevolgen voor de samenleving mogen hebben. Concreet betekent dit dat BPL Pensioen niet belegt in ondernemingen als deze controversiële producten produceren of structureel ongewenst gedrag vertonen. Voor beleggingen in staatsobligaties wordt een landenbeleid gehanteerd.

Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, hanteert BPL Pensioen op voorhand een uitsluitingsbeleid. Een engagementbeleid is dan niet reëel, het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. Het uitsluitingsbeleid van BPL Pensioen richt zich hier op de producten controversiële wapens en tabak. Ten aanzien van steenkool hanteert BPL Pensioen een restrictief beleid. Daarnaast is ervoor gekozen niet te beleggen in ondernemingen die de uitgangspunten van het VN Global Compact structureel schenden. Voordat ondernemingen op dit criterium daadwerkelijk worden uitgesloten wordt eerst getracht een constructieve dialoog te starten met ondernemingen die het VN Global Compact (dreigen te) schenden. Dit met de intentie een positieve gedragsverandering te bereiken.

4.1. Controversiële wapens

Wat zijn de criteria?

Voor BPL Pensioen zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

- Nucleaire wapens
- Biologische wapens
- Chemische wapens
- Antipersoonsmijnen
- Clustermunitie
- Munitie met verarmd uranium
- Witte fosfor bommen

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt het pensioenfonds aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website.

Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

Het onafhankelijke Zweedse onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens (tabel 3.6.1). Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele BPL Pensioen beleggingsuniversum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid bij productie van controversiële wapens vaststelt leidt dat tot uitsluiting.

4.2. Tabak

Wat zijn de criteria?

BPL Pensioen hanteert een uitsluitingsbeleid ten aanzien van tabak. Het BPL Pensioen tabaksbeleid is gericht op de directe vervaardiging van tabaksproducten (waaronder sigaretten, sigaren, pijp en/of losse tabak, pruimtabak en/of snuiftabak, rookloze tabak en rauwe, bewerkte, gereconstitueerde en/of geëxpandeerde tabak).

Het BPL Pensioen tabaksbeleid is primair van toepassing op ondernemingen waar tabaksgerelateerde activiteiten de belangrijkste bedrijfsactiviteit zijn. In specifieke omstandigheden komt een bedrijf dat indirect betrokken is bij de 'vervaardiging, distributie en verkoop' van tabaksproducten ook in aanmerking voor uitsluiting. BPL Pensioen toetst deze bedrijven aan de hand van de principes van essentiële en significante betrokkenheid.

1. Essentiële betrokkenheid
Het betrokken bedrijf heeft een essentieel vermogen of specifieke vaardigheden of kennis, voor het vervaardigen van tabaksproducten.
2. Significante betrokkenheid
Een onderneming speelt een substantiële rol bij de vervaardiging en/of levering van tabaksproducten.

Onder deze omstandigheden sluiten we uit: een distributiebedrijf dat is gespecialiseerd in de distributie van tabaksproducten; of een groothandel of detailhandelaar die gespecialiseerd is in de verkoop van tabak. Waar het aanbieden van niet-tabaksproducten de voornaamste activiteiten zijn, bijvoorbeeld bij supermarkten, wordt uitsluiting niet overwogen.

Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

Voor het identificeren van de tabaksbedrijven zijn de classificaties van GICS (Global Industry Classification Standaard), BICS (Bloomberg Industry Classification System) en de Market Sub-Sector van de iBoxx in aanvang leidend voor het samenstellen van de uitsluitingslijst. De lijst wordt jaarlijks herzien.

4.3. Thermisch steenkool

4.3.1. Thermisch steenkool

Wat zijn de criteria?

BPL Pensioen hanteert een uitsluitingsbeleid ten aanzien van steenkool. Het BPL Pensioen steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien:

1. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit steenkool gerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.
2. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).

Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

De gegevens voor het in praktijk brengen van het steenkool beleid zijn afkomstig van de onafhankelijke dienstverlener MSCI ESG. MSCI ESG baseert de gegevens ten aanzien van steenkool uitsluitend op data gerapporteerd door de ondernemingen. Het beleggingsuniversum wordt jaarlijks getoetst aan de hand van de BPL Pensioen beleidscriteria. Ondernemingen worden uitgesloten van belegging en posities in ondernemingen worden verkocht indien er een aantoonbare betrokkenheid bij thermische steenkool is.

4.3.2. Teerzanden

Wat zijn de criteria?

BPL Pensioen hanteert een uitsluitingsbeleid ten aanzien van teerzanden. Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit teerzanden gerelateerde activiteiten.

Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

De gegevens voor het in praktijk brengen van het steenkool beleid zijn afkomstig van de onafhankelijke dienstverlener MSCI ESG. MSCI ESG baseert de gegevens ten aanzien van teerzanden uitsluitend op data gerapporteerd door de ondernemingen. Het beleggingsuniversum wordt jaarlijks getoetst aan de hand van de BPL Pensioen beleidscriteria. Ondernemingen worden uitgesloten van belegging en posities in ondernemingen worden verkocht indien er een aantoonbare betrokkenheid bij teerzanden is.

4.4. Structurele VN Global Compact schenders

Wat zijn de criteria?

Indien een onderneming gedurende twee jaar het VN Global Compact schendt kan BPL Pensioen beslissen een onderneming uit te sluiten van het beleggingsuniversum. Bij dit besluit worden eventuele inzichten verkregen uit onder meer het engagementprogramma meegewogen. Als BPL Pensioen tot uitsluiting overgaat worden alle beleggingen in desbetreffende entiteit verkocht. De vaststelling van de lijst van schenders van het VN Global Compact vindt eenmaal per jaar plaats.

Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

Het onafhankelijke Zweedse onderzoeksbureau ISS ESG toetst tevens het hele beleggingsuniversum op structurele schendingen van het VN Global Compact en stelt vast of een onderneming een of meerdere principes van het VN Global Compact schendt. De beleggingsadviescommissie van BPL Pensioen brengt aan de hand van de ISS ESG analyses en inzichten uit het engagementprogramma een advies uit of op basis van het MVB beleid een onderneming uitgesloten dient te worden. Dit advies wordt bekrachtigd door het BPL Pensioen bestuur. Een lijst van uitgesloten ondernemingen wordt halfjaarlijks in dit rapport gepubliceerd (tabel 3.6.5).

4.5. Klimaat

Voor de invulling van het klimaatrisico-beleid kiest BPL Pensioen er voor om niet te beleggen in ondernemingen die slecht presteren op het gebied van klimaatbeleid. Voor de beoordeling in hoeverre ondernemingen de bereidheid en bekwaamheid hebben voor de overgang naar een koolstof arme economie maakt BPL Pensioen van gebruik van de tooling van The Transition Pathway Initiative (TPI). De ondernemingen in de portefeuille wordt door TPI gescreend op de managementkwaliteit en CO₂-prestaties gericht zijn op de overgang naar een koolstofarme economie conform het Klimaatakkoord van Parijs. TPI hanteert voor de managementkwaliteit 5 tredes van beoordeling voor ondernemingen. BPL Pensioen kiest er voor om ondernemingen die een TPI score hebben van <-3 uit te sluiten uit de aandelen en de bedrijfsobligatie portefeuilles.

4.6. Goed Bestuur

BPL Pensioen belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van:

- ✓ Goede managementstructuren;
- ✓ Betrekkingen met werknemers;
- ✓ Beloning van het betrokken personeel;

- ✓ Naleving van de belastingwetgeving.

Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het MVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt BPL Pensioen gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.

4.7. Landenbeleid

Wat zijn de criteria?

BPL Pensioen past op de gehele staatsobligatieportefeuille, ontwikkelde en opkomende landen, een landenbeleid in de vorm van een uitsluitings- en selectiebeleid toe. Landen die op voorhand zijn uitgesloten evenals landen die niet voldoen aan de selectiecriteria vormen tezamen de lijst van uitgesloten landen.

Uitsluitingsbeleid

Landen worden op voorhand uitgesloten wanneer aannemelijk is dat:

- Er een schending is van het non-proliferatieverdrag;
- Machthebbers op systematische wijze de fundamentele mensenrechten van (hun) burgers schenden op grove wijze schenden;

- Vanwege een hoge mate van corruptie toevertrouwde middelen in dergelijke landen niet ten goede komen aan duurzame ontwikkeling van de economische situatie en welvaart van de bevolking.
- Door de ernst van opgelegde economische sancties de stabiliteit van de waarde van beleggingen in dat land serieus worden bedreigd.

Een belangrijk handvat bij het uitvoeren van het uitsluitingsbeleid is de Sanctiewet 1977. BPL Pensioen hanteert de Sanctiewet 1977 als signaalfunctie om te bepalen of landen voldoen aan bovenstaande uitgangspunten en in aanmerking komen voor uitsluiting op voorhand.

Selectiebeleid

BPL Pensioen stelt eisen aan landen wat betreft duurzaamheidsprestaties. Prestaties van landen inzake bescherming mensenrechten, bescherming arbeidsrechten, naleven milieuafspraken en corruptiebestrijding worden hiervoor getoetst. Opname van een staatsobligatie in portefeuille wordt alleen overwogen indien duurzaamheidsprestaties van het uitgevende land voldoen aan een vooraf gestelde ondergrens. Deze ondergrens staat symbool voor de verantwoord beleggen uitgangsprincipes van BPL Pensioen.

De onderzoeksresultaten van de volgende instituten worden gebruikt om de landenprestaties inzichtelijk te maken:

- Freedom House met de Freedom in the World index,
- ITUC met de ITUC Global Rights index;
- EPI (Yale) met de Environmental Performance Index en
- Transparency International met de Corruption Perception Index.

Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

BPL Pensioen toetst of landen uit zijn beleggingsuniversum voldoen aan:

1. De gestelde normatieve ondergrens (uitsluitingsbeleid),
2. Voldoen aan ESG-selectiecriteria (selectiebeleid)

De uitkomsten van de analyses worden jaarlijks besproken in de beleggingsadviescommissie van BPL Pensioen en met een advies voorgelegd aan het bestuur. Het bestuur van het pensioenfonds bekrachtigt jaarlijks de wijzigingen in de landenlijst en bepaalt daardoor de samenstelling van de landenlijst (tabel 3.6.6).

4.8. Staatsbedrijven

In het verlengde van het landenbeleid sluit BPL Pensioen ook staatsbedrijven gelieerd aan de uitgesloten landen uit van belegging. Een onderneming wordt als staatsbedrijf aangemerkt indien de staat meer dan 50% van de aandelen bezit.

4.9. Uitsluitingslijsten

TABEL 4.9.1 UITSLUITINGSLIJST CONTROVERSIËLE WAPENS PER 1 JANUARI 2023

Adecco Group AG	IHO Verwaltungs GmbH
Adecco International Financial Services BV	Israel Corporation Ltd.
AECOM	Jacobs Solutions, Inc.
Aerojet Rocketdyne Holdings, Inc.	Johns Hopkins University
Airbus Finance B.V.	KBR, Inc.
Airbus SE	Kier Group plc
Alten SA	Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.	L3Harris Technologies, Inc.
ArcelorMittal SA	Larsen & Toubro Ltd.
Aryt Industries Ltd.	Leidos Holdings, Inc.
Babcock International Group PLC	Leidos, Inc.

BAE Systems (Finance) Ltd.	Leonardo SpA
BAE Systems plc	Leonardo US Holding, Inc.
Bayer AG	LIG Nex1 Co., Ltd.
Bayer Capital Corp. BV	Lockheed Martin Corporation
Bayer Corp.	Lumibird SA
Bayer US Finance II LLC	Moog Inc.
Bayer US Finance LLC	Morgan Sindall Group plc
Bharat Dynamics Ltd.	MTAR Technologies Ltd.
Boeing Company	Northrop Grumman Corporation
Booz Allen Hamilton Holding Corporation	Parsons Corporation
Booz Allen Hamilton, Inc.	Poongsan Corp.
Brookfield Asset Management Ltd. Class A	Poongsan Holdings Corp.
Brookfield Business Partners LP	Premier Explosives Ltd.
Brookfield Corporation	Raytheon Technologies Corp.
Brookfield Finance I (UK) Plc	Rheinmetall AG
Brookfield Finance LLC	Rolls-Royce Holdings plc
Brookfield Finance, Inc.	Rolls-Royce Plc
BWX Technologies, Inc.	Safran SA
CACI International Inc	Sandhar Technologies Ltd.
CAE Inc.	Schaeffler AG
China Aerospace Science & Industry Group Corp.	Science Applications International Corporation
China Aerospace Science & Technology Group Co., Ltd.	Serco Group plc
China National Nuclear Corp.	SGL Carbon SE
China North Industries Corp.	SNT DYNAMICS Co., Ltd.
China North Industries Group Corp. Ltd.	SNT Holdings Co., Ltd.
China Poly Group Co., Ltd.	Solar Industries India Limited
China Shipbuilding Industry Co., Ltd.	Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
CNIM Group SA	Spirit AeroSystems, Inc.
Cohort Plc	Steel Partners Holdings L.P.
Doosan Enerbility Co., Ltd.	Tennessee Valley Authority
Eaton Capital Unlimited Co.	Textron Inc.
Eaton Corporation	Thales SA
Eaton Corporation plc	TransDigm Group Incorporated
Fluor Corporation	TransDigm, Inc.
Fortive Corporation	Ultra Electronics Holdings plc
General Dynamics Corporation	United Technologies Corporation
Harris Corporation	Veolia Environnement SA
HEICO Corporation	Vigie SA
Hitachi Zosen Corporation	Walchandnagar Industries Ltd.
Honeywell International Inc.	Wartsila Oyj Abp

Huntington Ingalls Industries, Inc.

ICL Group Ltd.

TABEL 4.9.2 UITSLUITINGSLIJST TABAK PER 1 JANUARI 2024

Altria Group, Inc.	KT & G Corporation
B.A.T. Capital Corp.	Miquel y Costas & Miquel, S.A.
B.A.T. International Finance Plc	Philip Morris International Inc.
B.A.T. Netherlands Finance BV	PT Gudang Garam Tbk
British American Tobacco p.l.c.	Reynolds American Inc.
Compania de Distribucion Integral Logista Holdings SAU	RLX Technology, Inc.
Eastern Company	Scandinavian Tobacco Group A/S
Imperial Brands Finance Netherlands BV	Smooere International Holdings Ltd.
Imperial Brands Finance Plc	STG Global Finance BV
Imperial Brands PLC	Swedish Match AB
Japan Tobacco Inc.	Universal Corporation
JT International Financial Services BV	Vector Group Ltd.

TABEL 4.9.3 UITSLUITINGSLIJST STEENKOOL EN TEERZANDEN PER 1 JANUARI 2024

Aboitiz Equity Ventures Inc.	ITOCHU ENEX CO., LTD.
ACEN Corp.	Japan Petroleum Exploration Co., Ltd.
Adani Power Limited	Jardine Cycle & Carriage Limited
Adani Transmission Ltd.	Jardine Matheson Holdings Limited
AEP Texas, Inc.	Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
AEP Transmission Company, LLC	Jersey Central Power & Light Company
AES Andes S.A.	Jindal Steel & Power Ltd.
AES Corporation	Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
AES Indiana	Kansai Electric Power Company, Incorporated
AES Ohio	Kentucky Utilities Co.
AES Panama Generation Holdings SRL	Korea East-West Power Co., Ltd.
African Rainbow Minerals Limited	Korea Electric Power Corporation
AGL Energy Limited	Korea Midland Power Co., Ltd.
Aksa Enerji Uretim A.S.	Korea South-East Power Co., Ltd.
Alabama Power Company	Korea Southern Power Co., Ltd.
Albioma SA	Korea Western Power Co., Ltd.
ALLETE, Inc.	Kyushu Electric Power Company, Incorporated
Alliant Energy Corporation	Listrindo Capital BV
Alliant Energy Finance LLC	Louisville Gas & Electric Co.
Ameren Corporation	Manila Electric Co.
Ameren Illinois Company	MEG Energy Corp.
American Electric Power Company, Inc.	Metropolitan Edison Company
American Transmission Systems, Inc.	MGE Energy, Inc.

Appalachian Power Company	MidAmerican Energy Company
Arch Resources, Inc.	MidAmerican Energy Holdings Company
Arizona Public Service Company	Mid-Atlantic Interstate Transmission LLC
Athabasca Oil Corporation	Mississippi Power Company
Banpu Public Co. Ltd.	Monongahela Power Co.
Berkshire Hathaway Energy	Narragansett Electric Co.
BHP Billiton Finance (USA) Ltd.	Nevada Power Company
BHP Billiton Finance Ltd.	New Hope Corporation Limited
BHP Group Limited	NiSource Finance Corp.
BKW AG	NiSource Inc.
Black Hills Corporation	Northern Natural Gas Co.
Bulgarian Energy Holding EAD	Northern Powergrid (Northeast) Plc
Canadian Natural Resources Limited	Northern Powergrid (Yorkshire) Plc
Capital Power Corporation	Northern States Power Co.
Carolina Power & Light Company	NorthWestern Corporation
Cenovus Energy Inc.	Nova Scotia Power, Inc.
CenterPoint Energy Houston Electric, LLC	NTPC Limited
CenterPoint Energy Resources Corp.	OCI Co., Ltd
CenterPoint Energy, Inc.	OGE Energy Corp.
CESC Ltd.	Oglethorpe Power Corporation
CEZ as	Ohio Edison Company
China Coal Energy Company Limited	Ohio Power Company
China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.	Okinawa Electric Power Co., Inc.
China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.	Oklahoma Gas and Electric Company
China Longyuan Power Group Corp. Ltd.	Origin Energy Finance Ltd.
China Power International Development Limited	Origin Energy Limited
China Resources Power Holdings Co., Ltd.	Otter Tail Corporation
China Shenhua Energy Company Limited	PacifiCorp
China Shenhua Overseas Capital Co., Ltd.	Peabody Energy Corporation
Chubu Electric Power Company, Incorporated	Pennsylvania Electric Company
Chugoku Electric Power Co., Inc.	Petro-Canada
Cleveland Electric Illuminating Company	PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
CLP Holdings Limited	Piedmont Natural Gas Company, Inc.
CLP Power HK Finance Ltd.	Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd.
CLP Power Hong Kong Financing Ltd.	Pinnacle West Capital Corporation
CMS Energy Corporation	PNM Resources, Inc.
Coal India Ltd.	Portland General Electric Company
Colbun S.A.	Power Assets Holdings Limited
Comision Federal de Electricidad SA de CV	PPL Capital Funding, Inc.
CONSOL Energy Inc.	PPL Corporation

Consumers Energy Company	PPL Electric Utilities Corporation
Contourglobal Plc	PT Adaro Energy Indonesia Tbk
Coronado Finance Pty Ltd.	PT Adaro Indonesia
Coronado Global Resources, Inc.	PT Astra International Tbk
DMCI Holdings Inc.	PT Bukit Asam Tbk
Dominion Energy South Carolina, Inc.	PT Delta Dunia Makmur Tbk
Dominion Energy, Inc.	PT Harum Energy Tbk
DPL Inc.	PT Indika Energy Tbk
DTE Electric Company	PT Indo Tambangraya Megah Tbk
DTE Energy Company	PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
Duke Energy Corporation	PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
Duke Energy Florida LLC	PT United Tractors Tbk
Duke Energy Indiana, LLC	Public Power Corporation S.A.
Duke Energy Ohio, Inc.	Public Service Company of Colorado
Duke Energy Progress LLC	Public Service Company of Oklahoma
East Ohio Gas Co.	Puget Energy, Inc.
Eastern Energy Gas Holdings LLC	Puget Sound Energy, Inc.
Eastern Gas Transmission & Storage, Inc.	Ramaco Resources, Inc.
EDP Finance BV	Ratch Group Public Co. Ltd.
EDP-Energias de Portugal SA	Reliance Power Limited
Electric Power Development Co., Ltd.	RH International (Singapore) Corp. Pte Ltd.
Electricity Generating Public Co., Ltd.	RWE AG
Emera Incorporated	SDIC Power Holdings Co., Ltd.
Emera US Finance LP	Sembcorp Industries Ltd.
EnBW Energie Baden-Wurttemberg AG	Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
ENEA S.A.	Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
Enel Chile SA	Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
Enel Generacion Chile S.A.	Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
ENGIE Brasil Energia S.A.	Shenergy Co., Ltd.
Engie Energia Chile S.A.	Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
Entergy Corporation	Shikoku Electric Power Company, Incorporated
Entergy Louisiana LLC	Sierra Pacific Power Company
Entergy Mississippi LLC	Sinosing Services Pte Ltd.
Entergy Texas, Inc.	SMC Global Power Holdings Corp.
Entergy Utility Affiliates, LLC	Solar Star Funding LLC
Entergy Utility Property, Inc.	Southern Company
Eskom Holdings SOC Ltd.	Southern Company Gas Capital Corp.
Evergy Kansas Central, Inc.	Southern Power Co.
Evergy Metro, Inc.	Southwestern Electric Power Company
Evergy, Inc.	Southwestern Public Service Company

Exxaro Resources Limited	Suncor Energy Inc.
First Pacific Co. Ltd.	Tampa Electric Company
FirstEnergy Corp.	Tata Power Company Limited
FirstEnergy Transmission LLC	Tatneft PJSC
Fortis Inc.	TAURON Polska Energia S.A.
FortisAlberta, Inc.	TBEA Co., Ltd.
FortisBC Energy, Inc.	Teck Resources Limited
FortisBC, Inc.	Tenaga Nasional Bhd.
GD Power Development Co., Ltd.	Tennessee Valley Authority
Genesis Energy Limited	Terasen Gas, Inc.
Genting Bhd.	TNB Global Ventures Capital Bhd.
Geo Energy Resources Ltd.	Tohoku Electric Power Company, Incorporated
Georgia Power Company	Toledo Edison Company
Global Power Synergy PCL	Topaz Solar Farms LLC
GOHL Capital Ltd.	Torrent Power Limited
Great River Energy	Trans-Allegheny Interstate Line Co.
GS Holdings Corp.	TransAlta Corporation
Guangdong Investment Limited	Tucson Electric Power Company
Guanghui Energy Co., Ltd.	Union Electric Company
Gujarat Mineral Development Corporation Limited	Vedanta Limited
HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.	Vedanta Resources Finance II Plc
Hokkaido Electric Power Company, Incorporated	Vedanta Resources Limited
Hokuriku Electric Power Company	Virginia Electric & Power Co.
Huadian Power International Corp. Ltd.	Vistra Corp.
Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.	Vistra Operations Co. LLC
Huaneng Power International, Inc.	Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
Husky Energy Inc.	WEC Energy Group Inc
IDACORP, Inc.	Whitehaven Coal Limited
Idaho Power Company	Wisconsin Electric Power Company
Imperial Oil Limited	Wisconsin Power and Light Company
Indiana Michigan Power Company	Wisconsin Public Service Corporation
Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited	Xcel Energy Inc.
Inner Mongolia ERDOS Resources Co., Ltd.	Yancoal International Resources Development Co., Ltd.
Inner Mongolia Junzheng Energy & Chemical Group Co., Ltd.	Yankuang Energy Group Co., Ltd.
Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited	Yorkshire Power Finance Ltd.
Interstate Power and Light Company	Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.
IPALCO Enterprises, Inc.	
Israel Electric Corp. Ltd.	

TABEL 4.9.4 UITSLUITINGSLIJST STRUCTURELE NORMSCHENDERS PER 1 JANUARI 2024

AECC Aero-Engine Control Co Ltd	JBS SA
---------------------------------	--------

AECC Aero-Engine Control Co Ltd	LUKOIL PJSC
AES Corp/The	Marathon Petroleum Corp
Altice Financing SA	Mizrachi Tefahot Bank Ltd
B Communications Ltd.	NTPC Ltd
Bank Hapoalim BM	PARTNER COMMU ADR
Bank Leumi Le-Israel BM	Partner Communications Co Ltd
Bezeq The Israeli Telecommunication Corp	Petroleos de Venezuela SA
Bharat Heavy Electricals Limited	Phillips 66
BHP Group Ltd	POSCO ADR
BHP Group plc	POSCO Holdings Inc
Cellcom Israel Ltd	Power Construction Corp of China Ltd
Centrais Eletricas Brasileiras SA	Raytheon Technologies Corp
Centrais Eletricas Brasileiras SA	Red Rock Resorts Inc
Cia Energetica de Minas Gerais	Samarco Mineracao SA
Companhia Energetica de Minas Gerais- CEMIG	Serco Group PLC
Elbit Systems Ltd	Shell International Finance BV
Elsowedy Electric Co.	Shell International Finance BV
Enbridge Inc	Shell PLC
Energy Transfer Operating, L.P.	Station Casinos LLC
Export-Import Bank of India	Vale SA
First International Bank Of Israel Ltd/T	Vale SA Pfd A
General Dynamics Corp	XPO Logistics Inc
Israel Discount Bank Ltd	

TABEL 4.9.5 UITSLUITINGSLIJST KLIMAAT PER 1 JANUARI 2024

Adani Enterprises Limited	Industries of Qatar Co.
Air China Limited	InterGlobe Aviation Ltd.
Aluminum Corporation of China Limited	Iwatani Corporation
Anhui Conch Cement Company Limited	Li Auto, Inc.
BYD Company Limited	MMG Ltd.
China Mengniu Dairy Co., Ltd.	NIO Inc.
China Merchants Energy Shipping Co., Ltd.	NS United Kaiun Kaisha, Ltd.
China National Building Material Co., Ltd.	Oil & Natural Gas Corp. Ltd.
China Southern Airlines Company Limited	PT Aneka Tambang Tbk
Chongqing Changan Automobile Company Limited	PT Indah Kiat Pulp & Paper Tbk
CITIC Limited	PT Semen Indonesia (Persero) Tbk
Compania Sud Americana de Vapores S.A.	Qatar Gas Transport Co.
Daido Steel Co., Ltd.	Reliance Industries Limited
Daio Paper Corporation	Ruentex Development Co., Ltd.
Emerson Electric Co.	SAIC Motor Corporation Limited
EMS-CHEMIE HOLDING AG	Shandong Sunpaper Co., Ltd.
ENN Natural Gas Co., Ltd.	Spirit Airlines, Inc.
Eregli Demir ve Celik Fabrikalari TAS	Tesla, Inc.
Great Wall Motor Co., Ltd.	Tokushu Tokai Paper Co., Ltd.
Hokuetsu Corporation	XPeng, Inc.
Holmen AB	
Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.	

TABEL 4.9.6 UITSLUITINGSLIJST SFDR GOED BESTUUR PER 1 JANUARI 2024

First Union Corporation	PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
Freeport-McMoRan, Inc.	Southern Copper Corporation
Grupo Mexico S.A.B. de C.V.	Wachovia Bank, National Association
Petrobras Global Finance BV	Wachovia Corporation
Petrobras International Finance Co.	Wells Fargo & Company
Petroleo Brasileiro SA	

TABEL 4.9.7 UITSLUITINGSLIJST STAATSBEDRIJVEN PER 1 JANUARI 2024

Abu Dhabi Commercial Bank	Industrial & Commercial Bank of China Ltd. /New York Branch/
Abu Dhabi Crude Oil Pipeline LLC	Industrial and Commercial Bank of China Limited
Abu Dhabi National Energy Company	Industries of Qatar Co.
Abu Dhabi National Oil Company for Distribution PJSC	Inner Mongolia Baotou Steel Union Co. Ltd.
Abu Dhabi Ports Co. PJSC	Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
AECC AERO ENGINE CONTROL CO. LTD.	Inter Rao Yees Pao
AECC Aviation Power Co, Ltd	International Bank of the Republic of Azerbaijan
Agricultural Bank of China (UK) Ltd.	IPIC GMTN Ltd.

Agricultural Bank of China Limited	Jiangsu Expressway Company Limited
Agricultural Bank of China Ltd. (Singapore Branch)	JIC Zhixin Ltd.
Agricultural Development Bank of China	Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
Airports of Thailand Public Co. Ltd.	KazMunayGas NC JSC
Alrosa PJSC	King Power Capital Ltd.
Amipeace Ltd.	Krung Thai Bank Public Co., Ltd.
Anhui Gujing Distillery Co., Ltd.	KunLun Energy Company Limited
Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.S.	Kweichow Moutai Co., Ltd.
Avi Funding Co. Ltd.	Lamar Funding Ltd.
AVIC Electromechanical Systems Co., Ltd.	Leader Goal International Ltd.
AVIC Industry-Finance Holdings Co., Ltd.	Liaoning Port Company Limited
AVIC International Finance & Investment Ltd.	Luzhou Laojiao Company Limited
AviChina Industry & Technology Co., Ltd.	Mamoura Diversified Global Holding PJSC
Avicopter Plc	Mango Excellent Media Co., Ltd.
Bank of China	Mazoon Assets Co. Saoc
Bank of China (Hong Kong) Limited	MCC Holding (Hong Kong) Corp. Ltd.
Bank of China Limited Magyarorszagi Fioktelepe	MDGH - GMTN B.V.
BANK OF CHINA Ltd. (Frankfurt Branch)	MDGH GMTN (RSC) Ltd.
Bank of China Ltd. (London Branch)	Mesaieed Petrochemical Holding Company Q.S.C.
Bank of China Ltd. (Macau Branch)	Metallurgical Corporation of China Ltd.
Bank of China Ltd. (Singapore Branch)	Minmetals Bounteous Finance (BVI) Ltd.
Bank of China Ltd. (Sydney)	Motovilicha Plants PJSC
Bank of China Ltd. /Luxembourg Branch/	MTR Corp Ltd
Bank of Thailand	Mumtalakat Sukuk Holding Co.
Baoshan Iron & Steel Co., Ltd.	Nakilat, Inc.
Beijing Capital International Airport Co., Ltd.	NARI Technology Co., Ltd.
Beijing Enterprises Holdings Ltd	National Central Cooling Co. (P.S.C.) (Tabreed)
Beijing Tiantan Biological Products Corporation Limited	National Silicon Industry Group Co., Ltd.
Beijing TongRenTang Co., Ltd.	NAURA Technology Group Co., Ltd.
Beijing-Shanghai High-Speed Railway Co., Ltd.	NCB Tier 1 Sukuk Ltd.
Bharat Electronics Limited	nogaholding Sukuk Ltd.
Bharat Petroleum Corporation Limited	NTPC Limited
Blossom Joy Ltd.	Ocean Laurel Co. Ltd.
Bluestar Finance Holdings Ltd.	Offshore Oil Engineering Co., Ltd.
BOC International (China) Co., Ltd.	OGK-2 PJSC
BPRL International Singapore Pte Ltd.	Oil & Gas Holding Co. BSC
CCBL (Cayman) 1 Corp. Ltd.	Oil & Natural Gas Corp. Ltd.
CCCI Treasure Ltd.	Oil India International Pte Ltd.
CDBL Funding 1	Oil India Limited
CDBL Funding 2	OmGrid Funding Ltd.

CECEP Wind-Power Corp	ONGC Videsh Ltd.
CGN Power Co., Ltd.	ONGC Videsh Vankorneft Pte Ltd.
CGNPC International Ltd.	Ooredoo QPSC
Chalco Hong Kong Investment Co. Ltd.	OQ SAOC
Charming Light Investments Ltd.	Orient Securities Co., Ltd.
China Chengtong Hong Kong Co., Ltd.	Oryx Funding Ltd.
China Cinda (2020) I Management Ltd.	Oztel Holdings SPC Ltd.
China Cinda Asset Management Co., Ltd.	Pakistan Water & Power Development Authority
China Cinda Finance (2014) Ltd.	Pangang Group Vanadium Titanium and Resources Co., Ltd.
China Cinda Finance (2015) I Ltd.	People's Insurance Co. (Group) of China Ltd.
China Cinda Finance (2017) I Ltd.	PetroChina Company Limited
China Citic Bank Corp. Ltd. (London Branch)	Petroleos de Venezuela SA
China CITIC Bank Corporation Limited	PICC Property & Casualty Co., Ltd.
China Clean Energy Development Ltd.	Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd.
China Coal Energy Company Limited	Postal Savings Bank of China Co., Ltd.
China Communications Services Corp. Ltd.	Power Construction Corporation of China, Ltd.
China Construction Bank (Europe) SA	Power Finance Corporation Limited
China Construction Bank (London) Ltd.	Power Grid Corporation of India Limited
China Construction Bank Corp. (Luxembourg)	Power Sector Assets & Liabilities Management Corp.
China Construction Bank Corporation	Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
China CSSC Holdings Limited	Promsvyazbank PJSC
China Development Bank	Prosperous Ray Ltd.
China Development Bank Corp. (Hong Kong)	PT Aneka Tambang Tbk
China Development Bank Financial Leasing Co. Ltd.	PT Bank Mandiri (Persero) Tbk
China Energy Engineering Corp. Ltd.	PT Bank Negara Indonesia (Persero) Tbk
China Everbright Bank Co. Ltd. (Luxembourg Branch)	PT Bank Rakyat Indonesia (Persero) Tbk
China Everbright Bank Co. Ltd. (Hong Kong Branch)	PT Freeport Indonesia
China Everbright Environment Group Ltd	PT Hutama Karya
China Galaxy Securities Co., Ltd.	PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
China Great Wall International Holdings III Ltd.	PT Pelabuhan Indonesia (Persero)
China Great Wall International Holdings IV Ltd.	PT Pelabuhan Indonesia III Persero
China Great Wall International Holdings V Ltd.	PT Pertamina (Persero)
China Great Wall International Holdings VI Ltd.	PT Perusahaan Gas Negara Tbk
China Great Wall Securities Co., Ltd.	PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.	PT Sarana Multi Infrastruktur (Persero)
China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.	PT Semen Indonesia (Persero) Tbk
China Huaneng Group Hong Kong Co. Ltd.	PT Telkom Indonesia (Persero) Tbk
China Huaneng Group Treasury Management (Hong Kong) Ltd.	PTT Global Chemical Plc
China Jinmao Holdings Group Ltd	PTT Public Co., Ltd.
China Life Insurance Co. Ltd.	PTT Treasury Center Co., Ltd.

China Longyuan Power Group Corp. Ltd.	PTTEP Canada International Finance Ltd.
China Merchants Energy Shipping Co., Ltd.	PTTEP Treasury Center Co., Ltd.
China Merchants Port Holdings Co Ltd	Public Joint-Stock Company Gazprom
China Merchants Securities Co., Ltd.	Qatar Electricity & Water Co.
China Merchants Shekou Industrial Zone Holdings Co., Ltd.	Qatar Petroleum
China National Nuclear Power Co., Ltd.	QazaqGaz National Co. JSC
China Oilfield Services Limited	Qinghai Salt Lake Industry Co., Ltd.
China Overseas Finance (Cayman) V Ltd.	QNB Finance Ltd.
China Overseas Finance (Cayman) VI Ltd.	QNB Finansbank A.S.
China Overseas Finance (Cayman) VII Ltd.	Qtel International Finance Ltd.
China Overseas Finance (Cayman) VIII Ltd.	Rakfunding Cayman Ltd.
China Petroleum & Chemical Corporation	Ras Laffan Liquefied Natural
China Railway Group Limited	REC Limited
China Railway Signal & Communication Corp. Ltd.	Rongshi International Finance Ltd.
China Resources Beer Holdings Co Ltd	Rosneft Oil Co.
China Resources Land Limited	Rosselkhozbank JSC
China Resources Microelectronics Ltd.	Russian Railways JSC
China Resources Sanjiu Medical & Pharmaceutical Co., Ltd.	Ruwais Power Co. PJSC
China Shenhua Energy Company Limited	SA Global Sukuk Ltd.
China Shenhua Overseas Capital Co., Ltd.	SABIC Agri-Nutrients Co.
China Southern Airlines Company Limited	SABIC Capital I BV
China Southern Power Grid International Finance BVI Co., Ltd.	SABIC Capital II BV
China State Construction Engineering Corp. Ltd.	SAIC Motor Corporation Limited
China State Construction Finance (Cayman) I Ltd.	Samruk-Kazyna Sovereign Wealth Fund JSC
China State Construction Finance (Cayman) III Ltd.	Saudi Arabian Mining Co.
China Taiping Insurance Holdings Co Ltd	Saudi Arabian Oil Co.
China Three Gorges Renewables (Group) Co., Ltd.	Saudi Basic Industries Corp.
China Tourism Group Duty Free Corporation Limited	Saudi Electricity Co.
China Tower Corp. Ltd.	Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 2
China Yangtze Power Co., Ltd.	Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 3
Chinalco Capital Holdings Ltd.	Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 4
CITIC Limited	Saudi National Bank
CITIC Securities Finance MTN Co. Ltd.	Saudi Telecom Co.
CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.	Sberbank of Russia PJSC
CNOOC Finance (2014) ULC	SBI Life Insurance Co. Ltd.
CNOOC Curtis Funding No. 1 Pty Ltd.	SCF Capital Ltd
CNOOC Finance (2003) Ltd.	SDIC Power Holdings Co., Ltd.
CNOOC Finance (2011) Ltd.	Senaat General Holding Corp.
CNOOC Finance (2012) Ltd.	SEPCO Virgin Ltd.
CNOOC Finance (2013) Ltd.	Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.

Cnooc Finance (2015) Australia Pty Ltd.	Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
CNOOC Finance (2015) U.S.A. LLC	Shandong Gold Mining Co., Ltd.
CNOOC Petroleum North America ULC	Shanghai Baosight Software Co Ltd
CNPC (HK) Overseas Capital Ltd.	Shanghai Construction Group Co., Ltd.
CNPC Global Capital Ltd.	Shanghai Electric Group Co., Ltd.
CNRC Capital Ltd.	Shanghai International Airport Co., Ltd.
Coal India Ltd.	Shanghai Lingang Holdings Corp. Ltd.
Container Corporation of India Limited	Shanghai Lujiazui Finance & Trade Zone Development Co., Ltd.
COSL Singapore Capital Ltd.	Shanghai Zhangjiang Hi-Tech Park Development Co., Ltd.
CRCC Chengan Ltd.	Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
CRCC Hean Ltd.	Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
CRRC Corporation Limited	Shanxi Taigang Stainless Steel Co., Ltd.
CSC Financial Co., Ltd.	Shanxi Xinghuacun Fen Wine Factory Co., Ltd.
CSCEC Finance (Cayman) II Ltd.	Shennan Circuits Co., Ltd.
CSSC Capital 2015 Ltd.	Shenwan Hongyuan International Finance Ltd.
DAE Funding LLC	Shenzhen Overseas Chinese Town Co., Ltd.
DAE Sukuk (DIFC) Ltd	Sichuan Chuantou Energy Co., Ltd.
Daqin Railway Co., Ltd.	Sichuan Road & Bridge Co., Ltd.
Development Bank of Kazakhstan JSC	Sinochem Offshore Capital Co. Ltd.
Development Bank of Mongolia LLC	Sinochem Overseas Capital Co. Ltd.
Development Bank of the Philippines	Sinoma Science & Technology Co., Ltd.
Development Bank of The Republic of Belarus	Sino-Ocean Land Treasure Finance I Ltd.
Dianjian Haiyu Ltd.	Sino-Ocean Land Treasure Finance II Ltd.
DIFC Sukuk Ltd.	Sino-Ocean Land Treasure IV Ltd.
Dongfang Electric Corporation Limited	Sinopec Capital (2013) Ltd.
Dongfeng Motor (Hong Kong) International Co. Ltd.	Sinopec Group Overseas Development (2012) Ltd.
Dongfeng Motor Group Co., Ltd.	Sinopec Group Overseas Development (2013) Ltd.
Dongxing Securities Co., Ltd.	Sinopec Group Overseas Development (2014) Ltd.
Dongxing Voyage Co. Ltd.	Sinopec Group Overseas Development (2015) Ltd.
DP World Crescent Ltd.	Sinopec Group Overseas Development (2016) Ltd.
DP World Limited	Sinopec Group Overseas Development (2017) Ltd.
DP World Salaam	Sinopec Group Overseas Development (2018) Ltd.
Eastern Company	Sinopec Group Overseas Development Ltd.
EI Sukuk Co. Ltd.	Sinopec Shanghai Petrochemical Co., Ltd.
Emirates Development Bank	Sinopharm Group Co., Ltd.
Emirates NBD Bank (P.J.S.C)	Sinotrans Ltd.
Emirates SembCorp Water & Power Co. PJSC	Sinotruk Hong Kong Ltd.
Emirates Telecommunications Group Company PJSC	SNB Sukuk Ltd.
Export Credit Bank of Turkey, Inc.	Soar Wise Ltd.
Export-Import Bank of China	Southern Gas Corridor CJSC

Export-Import Bank of India	Southwest Securities Co., Ltd.
Export-Import Bank of Thailand	SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
Faw Jiefang Group Co., Ltd.	SPIC Luxembourg Latin America Renewable Energy Investment Co.
Federal Hydro-Generating Company Rushydro Pao	SPIC MTN Co. Ltd.
GACI First Investment Co.	State Bank of India
GAIL (India) Limited	State Bank of India (London Branch)
GD Power Development Co., Ltd.	State Elite Global Ltd.
Greenko Dutch BV	State Grid Europe Development (2014) Plc
Greenko Power II Ltd.	State Grid Overseas Investment (2013) Ltd.
Greenko Solar (Mauritius) Ltd.	State Grid Overseas Investment (2014) Ltd.
Greenko Wind Projects (Mauritius) Ltd.	State Grid Overseas Investment BVI Ltd.
GRG Banking Equipment Co., Ltd.	State Oil Company of Azerbaijan Republic
Guangzhou Automobile Group Co., Ltd.	State Transport Leasing Co OJSC
Guangzhou Yuexiu Financial Holdings Group Co., Ltd.	STC Sukuk Co. Ltd.
Gulf International Bank BSC	Sunny Express Enterprises Corp.
Guolian Securities Co., Ltd.	Sweihaan PV Power Co.
Guosen Securities Co., Ltd.	Thai Oil Public Co. Ltd.
Guoyuan Securities Company Limited	Three Gorges Finance I (Cayman Islands) Ltd.
Hangzhou Oxygen Plant Group Co., Ltd.	Three Gorges Finance II (Cayman Islands) Ltd.
HBIS Co., Ltd.	Tianma Microelectronics Co., Ltd
Heilongjiang Agriculture Company Limited	Transneft PJSC
Hindustan Petroleum Corporation Limited	Turkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasi A.S.
Hua Hong Semiconductor Ltd.	Turkiye Vakiflar Bankasi Turk Anonim Ortakligi
Hua Xia Bank Co., Limited	UHI Capital Ltd.
Huadian Power International Corp. Ltd.	Unisplendour Co., Ltd.
Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.	Unity 1 Sukuk Ltd.
Huaneng Power International, Inc.	Uzbekneftegaz National Holding Co.
Huarong Finance 2017 Co. Ltd.	Vnesheconombank
Huarong Finance 2019 Co. Ltd.	VTB Bank PJSC
Huarong Finance II Co. Ltd.	Western Securities Co., Ltd.
ICBCIL Finance Co. Ltd.	Wuchan Zhongda Group Co., Ltd.
ICD Funding Ltd.	Wuliangye Yibin Co., Ltd.
ICD Sukuk Co. Ltd.	Xiamen Tungsten Co., Ltd.
Indian Oil Corp. Ltd.	Yanbu National Petrochemical Co.
Indian Railway Catering & Tourism Corp. Ltd.	Yunnan Aluminium Co Ltd
Indian Railway Finance Corp. Ltd.	Zhangzhou Pientzhuang Pharmaceutical Co., Ltd.
Indonesia Eximbank	Zhejiang China Commodities City Group Co., Ltd.
Indraprastha Gas Limited	Zhejiang Expressway Co., Ltd.
Industrial & Commercial Bank of China (Macau) Ltd.	Zhejiang Juhua Co., Ltd.
Industrial & Commercial Bank of China /Hong Kong Branch/	Zheshang Securities Co., Ltd.

Industrial & Commercial Bank of China /Luxembourg Branch/

Zhongtai Securities Co., Ltd.

Industrial & Commercial Bank of China Ltd. /New York Branch/

Zhuzhou CRRC Times Electric Co., Ltd.

TABEL 4.9.8 UITGESLOTEN LANDEN PER 1 JANUARI 2024

United Arab Emirates	Mongolia
Afghanistan	Nigeria
Angola	Oman
Azerbaijan	Papua New Guinea
Bahrain	Philippines
Belarus	Pakistan
Central African Republic	Qatar
China	Russia
Egypt	Rwanda
Ethiopia	Saudi Arabia
Gabon	Sudan
Guatemala	Somalia
Honduras	Syria
Indonesia	Thailand
India	Tajikistan
Iraq	Turkey
Iran	Uzbekistan
Jordan	Venezuela
North Korea	Vietnam
Kazakhstan	Zimbabwe
Myanmar	

5. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Het streven naar maximale winst kan op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het VN Global Compact. In een context waar ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden wordt gedrag onverantwoord. Onverantwoord gedrag vormt niet alleen een risico voor belanghebbenden het vormt ook een bedreiging voor de continuïteit van winst op de lange termijn.

Het is dus in het belang van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. BPL Pensioen gaat de dialoog aan met ondernemingen. Het doel is het stellen van duidelijke kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van 'good practices' bij ondernemingen. Zo wordt bijgedragen aan het bevorderen van het juiste evenwicht en worden de belangen van het pensioenfonds beschermd.

5.1. BPL Pensioen en de dialoog

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het verantwoord beleggen beleid. Met het aangaan van de dialoog wil BPL Pensioen het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten.

Anders dan bij het uitsluitingsbeleid waarbij BPL Pensioen op voorhand niet belegt in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegt wordt in ondernemingen die ter discussie staan. BPL Pensioen heeft dan als aandeelhouder de mogelijkheid om het management aan te sporen het beleid of activiteiten te wijzigen.

Het BPL Pensioen engagementprogramma is op te splitsen in drie onderdelen:

Normatief engagement

Thema engagement

(PRI) collectieve engagement

Normatief engagement

De beginselen van het VN Global Compact (zie bijlage 1) vormen een minimaal uitgangspunt voor verantwoord ondernemen. Structurele schendingen van het VN Global Compact vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden.

Aan de hand van de vier hoofdthema's: mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie worden ondernemingen getoetst en op basis van portefeuilleposities geselecteerd voor engagement.

Belangrijke aandachtspunten bij het voeren van een dialoog zijn dat ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van de beginselen van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het noodzakelijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Thema engagement

Daarnaast gaat BPL Pensioen ook de dialoog aan over onderwerpen die gerelateerd zijn aan maatschappelijk verantwoord ondernemen, de rapportage daarvan en aan corporate governance gerelateerde onderwerpen. Dit met het doel de kansen en risico's van een onderneming beter in kaart te krijgen en met als doel het duurzame gedrag van ondernemingen te verbeteren en aandeelhouderswaarde op de langere termijn te creëren. Naast dat er aandacht wordt besteed aan sociale en goed bestuur thema's wordt er ook de nadruk gelegd op engagementtrajecten die goed passen binnen de speerpuntthema's Klimaat en Water.

PRI collectieve engagement

BPL Pensioen is ondertekenaar van de PRI. Binnen dit initiatief worden onder meer de collectieve engagement initiatieven aangeboden. BPL Pensioen kan op 3 manieren bijdragen aan collectieve engagement initiatieven, te weten:

1. Een rol als supporting investor binnen een collectief engagement,
2. Een rol als lead investor binnen een collectief engagement,
3. Als ondertekenaar van verklaringen, oproepen, et cetera.

In het hoofdstuk Collectief Engagement wordt er meer inzicht gegeven in collectieve dialogen gesteund door BPL Pensioen.

Voortgang op de individuele normatieve en thematische thema's wordt uitgebreid uiteengezet in de BPL Pensioen specifieke rapportage opgenomen als bijlages 3 en 4 in deze MVB rapportage.

6. Collectief engagement

BPL Pensioen is in samenwerking met zijn fiduciaire manager betrokken bij andere vormen van engagement. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

6.1. Op deze wijze participeert BPL Pensioen (in)direct in de volgende collectieve initiatieven:

Carbon Disclosure Project

Gegevens over klimaatverandering vormen in toenemende mate een belangrijk element bij besluitvorming over investeringen. Betrouwbare, bruikbare en vergelijkbare klimaatgegevens spelen hierbij een essentiële rol. Daarom hecht BPL Pensioen belang aan het Carbon Disclosure Project (CDP). Dit project stuurt jaarlijks een vragenlijst uit naar ondernemingen waarin wordt gevraagd naar relevante informatie over de uitstoot van broeikasgassen, de voorbereiding op klimaatverandering, en corporate governance en de strategie om te reageren op klimaatproblematiek.

Gecoördineerd vanuit de *Principles for Responsible Investment* (PRI) ondersteunen investeerders jaarlijks via een collectief engagement de vragenlijst van het CDP. Hierbij wordt de vragenlijst extra onder de aandacht gebracht bij alle aangeschreven ondernemingen en benadrukken de investeerders het belang van betrouwbare gegevens voor het beleggingsproces. Op basis van de beschikbare gegevens stelt het CDP de Carbon Disclosure Leadership Index (CDLI) samen.

In afwachting van de nieuwe CDP onderzoeksgegevens worden voor dit collectief engagement momenteel geen werkzaamheden verricht.

6.2. BPL Pensioen is als supporting investor aangesloten bij onderstaande initiatieven:

1. PRI engagement: methaan uitstoot en risico's
2. RE100: gebruik van hernieuwbare energie
3. Climate Action 100+
4. Engagement met Europese technologiebedrijven omtrent hun uitstoot van broeikasgassen
5. Decarbonisatie initiatief van investeerders – update

PRI engagement: methaan uitstoot en risico's

Wereldwijd initiatief over de risico's verbonden aan de uitstoot van broeikasgas methaan door olie- en gasbedrijven en elektriciteitsbedrijven. Omdat het weglekken van methaan in alle fases van de aardgas waardeketen plaats kan vinden wordt het engagement gericht op zowel producenten van aardolie en -gas als distributeurs en elektriciteitsbedrijven. Het belangrijkste doel zal zijn om te leren wat ondernemingen doen om hun methaanemissies te meten en welke middelen kunnen worden ingezet om deze ongewenste uitstoot tot een minimum te beperken. Beleggers nemen zo kennis van de best practices omtrent het beperken van de methaanuitstoot en kunnen deze kennis delen met andere bedrijven. Bedrijven worden aangespoord om werk te maken van hun uitstoot van broeikasgassen. Deze engagement geeft invulling aan de ambitie van BPL Pensioen om als

betrokken aandeelhouder bedrijven te stimuleren om de uitstoot van broeikasgassen uit de eigen bedrijfsvoering terug te dringen.

RE100: gebruik van hernieuwbare energie

Bedrijven worden aangeschreven en opgeroepen om zich te committeren aan de verduurzaming van ingekochte energie. Het initiatief vraagt om te streven naar 100% gebruik van hernieuwbare energie per een af te spreken datum. Namens beleggers worden de grootste ondernemingen ter wereld aangesproken om zich aan het doel van RE100 te verbinden en daarmee een reductie van uitstoot te realiseren.

Het vervangen van energie uit fossiele bronnen door hernieuwbare energie leidt direct tot een lagere absolute uitstoot van broeikasgassen. Dit initiatief past daarmee bij de keuze van BPL Pensioen om de uitstoot van ondernemingen uit de eigen bedrijfsvoering te verminderen.

Climate Action 100+

Climate Action 100+ is een nieuw initiatief dat is opgericht door een diverse groep van investeerders om bedrijven met de grootste CO₂-uitstoot aan te sporen 1) de CO₂-uitstoot te verminderen, 2) transparanter te zijn over klimaatbeleid en -doelstellingen en 3) de governance op klimaatveranderingsvlak te verbeteren. Achmea IM heeft namens BPL Pensioen actief bijgedragen aan de ontwikkeling van het initiatief en zal in 2018 deelnemen aan dialogen met geselecteerde bedrijven.

Engagement met Europese technologiebedrijven omtrent hun uitstoot van broeikasgassen

Een van de belangrijkste oorzaken van temperatuurstijgingen is de uitstoot van broeikasgassen. De technologiesector is verantwoordelijk voor 2 tot 3% van de wereldwijde uitstoot. Echter, wordt deze sector vaak over het hoofd gezien bij engagement. Om deze reden koos de initiatiefnemer Arabesque Asset Management om engagementbrieven te sturen naar zes ondernemingen in de technologiesector, waaronder SAP SE, SimCorp SE en AMS. Deze brieven moedigen de ondernemingen aan om hun rapportage op gebied van uitstoot van broeikasgassen te verhogen en geven advies over de verbeteringen die nodig zijn. Uitgebreide rapportages over de uitstoot van broeikasgassen van een onderneming zijn van cruciaal belang om klimaatrisico's in te schatten. Gebrek aan bedrijfsinformatie leidt tot gaten in ESG-gegevens en -modellen, die vaak de ruggengraat vormen voor duurzame beleggingen. Dit is dan ook de reden geweest voor BPL Pensioen om deze engagementbrieven te steunen.

7. Corporate Governance en stemmen

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. BPL Pensioen belegt in aandelen van beursgenoteerde ondernemingen en heeft hierdoor aandeelhoudersrechten. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan BPL Pensioen invloed uitoefenen op de onderneming. Bijvoorbeeld bij het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en het goedkeuren van het beloningsbeleid. Door deel te nemen aan de besluitvorming op een aandeelhoudersvergadering (stemmen) vervult BPL Pensioen actief de aandeelhoudersrechten.

7.1. BPL als betrokken aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin wordt belegd. Daarbij wordt van de institutionele belegger verwacht dat er minstens eenmaal per jaar wordt aangegeven hoe invulling is gegeven aan het stembeleid.

Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

BPL Pensioen voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website www.bplpensioen.nl zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen halfjaar
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering

De BPL Pensioen aandelenportefeuilles zijn sterk internationaal georiënteerd. Het is daarom niet mogelijk om alle aandeelhoudersvergaderingen in persoon te bezoeken. Om het stemrecht toch volledig te benutten stemt BPL Pensioen op afstand via volmachten (proxy voting). BPL Pensioen maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van stemanalyses en stemadviezen van Institutional Shareholder Services (ISS). De uiteindelijke steminstructie is gebaseerd op criteria die BPL Pensioen heeft vastgelegd in zijn eigen stembeleid. De striktere criteria in het eigen

stembeleid leiden met name bij controversiële agendapunten en ten aanzien van beloningsbeleid tot een afwijking van de gangbare steminstructies van ISS.

7.2. Stemgedrag BPL Pensioen

Achtergrond

De tweede helft van het jaar is altijd een rustige stemperiode. In het vierde kwartaal vindt in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats.

Stemgedrag BPL Pensioen

BPL Pensioen stemde in de tweede helft van 2023 voor **979 vergaderingen** op **8.838 agendapunten**. Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. Er is **22% tegen het management gestemd**. Zie onderstaande tabel voor een overzicht van de managementvoorstellen en de regionale verdeling van vergaderingen over H2 2023.

De meeste voorstellen betroffen (her)benoemingen. Relatief gezien is het % 'tegen' stemmen het hoogst bij beloningen. De tegenstemmen bij beloningen betrof met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. De categorie 'geen research' betreft grotendeels onderwerpen die te laat voor de agenda zijn aangemeld en waar geen onderliggende informatie voor aanwezig is die beoordeeld kon worden. Dit leidt er toe dat het % 'tegen' stemmen hier ook zeer hoog, zo niet 100%, zal zijn.

TABEL 7.2.1 MANAGEMENTVOORSTELLEN H2 2023

Managementvoorstellen		
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	139	4%
Aandelen gerelateerd	168	4%
Statuten gerelateerd	37	5%
Beloning	368	53%
Benoemingen	1085	14%
Bestuurders gerelateerd	53	4%
Duurzaamheid	1	0%
Klimaat	4	25%
Geen research	28	100%
Niet-routinematig	3	33%
Routine	122	6%
Sociaal	17	0%
Strategische transacties	17	6%
Overname gerelateerd	47	6%

TABEL 7.2.2 REGIONALE VERDELING H2 2023

Land	Aantal
Australia	184
Austria	6
Belgium	11
Bermuda	20
Canada	18
Cayman Islands	16
Cyprus	2
Denmark	6
Finland	2
France	10
Germany	11
Guernsey	3
Hong Kong	9
Ireland	11
Israel	76
Italy	12
Japan	108
Jersey	4
Luxembourg	8

Marshall Isl	1
Netherlands	12
New Zealand	13
Norway	3
Poland	1
Portugal	1
Singapore	18
Spain	4
Sweden	13
Switzerland	8
USA	260
United Kingdom	126
Virgin Isl (UK)	2

Het BPL stembeleid is op de website te vinden en wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra aandacht aan controversiële agendapunten. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

7.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's klimaat, biodiversiteit, gezondheid, arbeidsrechten, mensenrechten of goed bestuur enzovoort. In het afgelopen halfjaar hebben wij **121 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. In onderstaande tabel staat een overzicht opgenomen van het aantal aandeelhoudersvoorstellen verdeeld per thema en het % 'tegen' stemmen.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Wij zullen niet in alle gevallen voor een aandeelhoudersresolutie stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's. Wanneer een aandeelhoudersvoorstel onvoldoende is onderbouwd, te voorschrijvend is of onevenredig belastend zullen wij tegen stemmen.

TABEL 7.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN H2 2023

	Aandeelhoudersvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	2	50%
Statuten gerelateerd	3	67%
Beloning	10	60%
Corporate Governance	2	0%
Benoemingen	13	46%
Bestuurders gerelateerd	3	33%
Duurzaamheid	4	100%
Klimaat	10	0%
Overig	1	100%
Routine	1	100%
Sociaal	15	13%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

Aandeelhoudersresoluties

Klimaat

FedEx Corporation

De indieners van de aandeelhoudersresolutie verzoeken FedEx een rapport op te stellen waarin wordt toegelicht hoe de onderneming omgaat met de gevolgen van haar klimaatveranderingsstrategie voor haar werknemers, werknemers in haar toeleveringsketen en gemeenschappen waarin zij actief is. Dit in overeenstemming met de Just Transition-richtlijnen van de International Labor Organization en indicatoren van de World Benchmarking Alliance. Hoewel de indieners de toezegging van FedEx prijzen om in 2040 klimaatneutraal te zijn, maken zij zich zorgen over het ontbreken van een strategie omtrent Just Transition.

Het bestuur erkent dat klimaatverandering haar medewerkers kan beïnvloeden. De onderneming heeft strategieën geïmplementeerd om het personeelsbestand te ontwikkelen, de betrokkenheid van werknemers te vergroten en het behoud van werknemers en de waarde propositie van werknemers te verbeteren. FedEx rapporteert informatie over hoe het investeert in gemeenschappen in het ESG rapport. De onderneming stelt verder dat het bestuur en haar commissies toezicht houden op ESG-initiatieven en -programma's.

FedEx geeft in haar rapportages niet aan of het verwacht dat haar klimaatstrategie een significante impact heeft op haar werknemers. Ook wordt niet duidelijk of de onderneming haar inspanningen op het gebied van personeelsontwikkeling goed gepositioneerd zijn, om in te spelen op mogelijke veranderingen. Hoewel de inspanningen van de onderneming groter zijn dan die van haar belangrijkste sectorgenoten, lijken er zorgen te bestaan over de staat van informatieverschaffing binnen de gehele transportsector. Meer informatie over de

strategie van de onderneming rondom Just Transition stelt aandeelhouders in staat om eventuele risico's en kansen beter te beoordelen. Vanwege deze redenen heeft BPL Pensioen VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel ontving 29,7% steun van aandeelhouders. Dit is voldoende steun dat de onderneming in ieder geval gericht moet reageren op het voorstel.

Cintas Corporation

De indieners van het aandeelhoudersvoorstel verzoeken Cintas om op wetenschap gebaseerde CO2-reductiedoelstellingen te formuleren, voor de korte- en lange termijn. De doelstellingen moeten in lijn te zijn met het Klimaatakkoord van Parijs. De onderneming dient vervolgens een samenvatting te geven van haar plannen om dit doel te bereiken.

In een verklaring stelt het bestuur dat het de waarde erkent van het verminderen van de uitstoot voor de gehele waardeketen, maar dat het op dit moment niet in het belang van de aandeelhouders is om de doelen te stellen waar in het voorstel om wordt gevraagd. Cintas is van mening dat de onderneming de juiste bestuurs- en leiderschapsprocessen heeft om de afhankelijkheid van de onderneming van op koolstof gebaseerde energie te verminderen.

De onderneming heeft de ambitie uitgesproken om in 2050 klimaatneutraal te zijn en rapporteert jaarlijks over de voortgang. Cintas heeft echter geen reductiedoelstellingen voor de middellange termijn of doelstellingen voor scope 3. Het is tevens niet duidelijk of de net zero doelstelling de volledige uitstoot van de waardeketen omvat. De onderneming maakt haar doelen niet bekend in een duidelijk en gestandaardiseerd kader zoals dat van CDP. BPL Pensioen heeft vanwege deze redenen VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel ontving 23,6% VOOR stemmen en heeft de benodigde meerderheid daarmee niet behaald.

Arbeidsnormen

NIKE, Inc.

De indieners van de aandeelhoudersresolutie verzoeken NIKE te rapporteren over de mediane beloningsverschillen naar ras en geslacht, met inbegrip van de bijbehorende beleids-, reputatie-, concurrentie- en operationele risico's. Daarbij worden risico's met betrekking tot het werven en behouden van divers talent meegenomen. Het rapport moet tegen redelijke kosten worden opgesteld, zonder informatie over eigendomsrechten, processtrategieën en naleving van wettelijke voorschriften. NIKE rapporteert al wel het mediane beloningsverschil tussen mannen en vrouwen per uur en het mediane bonusverschil voor werknemers in het Verenigd Koninkrijk, maar niet voor andere werknemers wereldwijd.

Het bestuur van NIKE stelt dat de gevraagde transparantie in de aandeelhoudersresolutie onnodig is, gezien de transparantie wat het al biedt in rapportages. Het bestuur wijst onder andere op het Impact Report van NIKE, dat informatie bevat over haar initiatieven om de gender- en rassendiversiteit te vergroten. Ook benoemt NIKE haar

verschillende doelstellingen voor 2025 met betrekking tot vertegenwoordiging en Diversity Equity and Inclusion.

NIKE publiceert andere statistieken over beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen in het Verenigd Koninkrijk dan voor haar wereldwijde personeelsbestand. De mediane loonkloofstatistiek biedt voordelen zoals transparantie en vergelijkbaarheid tussen verschillende tijden en organisaties. Aandeelhouders hebben baat bij het rapporteren van één maatstaf, zoals de onderneming bekendmaakt voor haar personeelsbestand in het Verenigd Koninkrijk, zodat ze beter kunnen beoordelen hoe goed NIKE de kansen voor vrouwen wereldwijd aanpakt, raciale en etnische minderheden in de Verenigde Staten bevordert en de risico's beperkt die samenhangen met de toenemende publieke aandacht voor kwesties rond gelijke beloning voor mannen en vrouwen en raciale/etnische minderheden. Dit geldt in het bijzonder voor NIKE, aangezien er een rechtszaak loopt tegen NIKE over beschuldigingen van seksisme en ongelijke beloning van vrouwen. Om deze redenen heeft BPL Pensioen VOOR de resolutie gestemd. Het voorstel behaalde 29% van de VOOR stemmen waardoor het voorstel het niet heeft gehaald.

Sociaal

Microsoft Corporation

In het aandeelhoudersvoorstel wordt Microsoft Corporation verzocht een rapport omtrent mensenrechten te publiceren, waarin de gevolgen worden beoordeeld van het vestigen van Microsoft cloud datacenters in landen waar mensenrechten een belangrijke punt van zorg zijn. De indieners van het voorstel uiten hun bezorgdheid over de plannen van Microsoft om datacenters uit te breiden in landen die negatief benoemd worden in landenrapporten van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken, waaronder Saoedi-Arabië.

Microsoft publiceert haar mensenrechtenbeleid in het Global Human Rights Statement, Human Rights Annual Report en in de openbare verklaring "Operating datacenters in landen of regio's met uitdagingen op het gebied van mensenrechten". Hoewel Microsoft verklaart dat de installatie van het datacenter in overeenstemming zal zijn met haar toezeggingen om fundamentele mensenrechten te beschermen, hebben ze niet bekendgemaakt hoe deze garanties worden nagekomen of gehandhaafd.

De indieners van het voorstel brengen terechte zorgen naar voren over mogelijke medeplichtigheid aan mensenrechtenschendingen in risicolanden, wat de reputatie, juridische en personeelsrisico's zou kunnen vergroten. Naarmate de onderneming meer datacenters bouwt, zou aanvullende transparantie over het due diligence-proces van de onderneming, aandeelhouders helpen om risico's beter te beoordelen. Om deze reden heeft BPL Pensioen VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel heeft 32,9% steun van de aandeelhouders ontvangen. De onderneming zal dus met een reactie op het voorstel dienen te komen.

8. Bijlage

8.1. Bijlage 1: Uitgangspunten van de Global Compact van de Verenigde Naties

Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

8.2. Bijlage 2: Bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code

Bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code

IV.4 Verantwoordelijkheid institutionele beleggers

Principe Institutionele beleggers handelen primair in het belang van hun achterliggende begunstigden of beleggers en hebben een verantwoordelijkheid jegens hun achterliggende begunstigden of beleggers en de vennootschappen waarin zij beleggen om

op zorgvuldige en transparante wijze te beoordelen of zij gebruik willen maken van hun rechten als aandeelhouder van beursvennootschappen.

Best practice bepalingen

IV.4.1 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) publiceren jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

IV.4.2 Institutionele beleggers doen jaarlijks op hun website en/of in hun jaarverslag verslag van de uitvoering van hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht in het betreffende boekjaar.

IV.4.3 Institutionele beleggers brengen ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op de algemene vergaderingen van aandeelhouders.

Verantwoordelijkheid van aandeelhouders

Principe Aandeelhouders gedragen zich ten opzichte van de vennootschap, haar organen en hun medeaandeelhouders naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid. Hieronder valt de bereidheid om een dialoog met de vennootschap en medeaandeelhouders aan te gaan.

Best practice bepaling

IV.4.4. Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer een of meer aandeelhouders het voornemen heeft de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). Dit geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De betreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd in de zin van best practice bepaling II.1.9.

IV.4.5. Een aandeelhouder stemt naar zijn eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruikt maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid van deze stemadviseur en de door deze verstrekte stemadviezen.

IV.5.5. Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsten, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij indien nodig vragen hierover.

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is opgesteld door Achmea Investment Management.

8.3. Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 8.3.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.

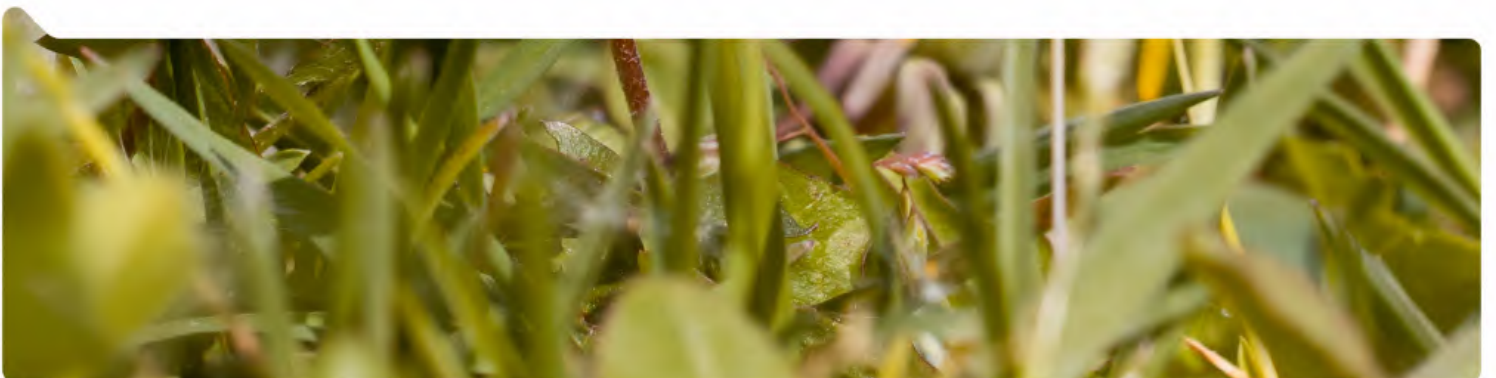
Disclaimer uitsluiting

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.

Voortgang Normatieve Dialogen juni - december 2023

BPL Pensioen

Opgesteld voor:
BPL Pensioen

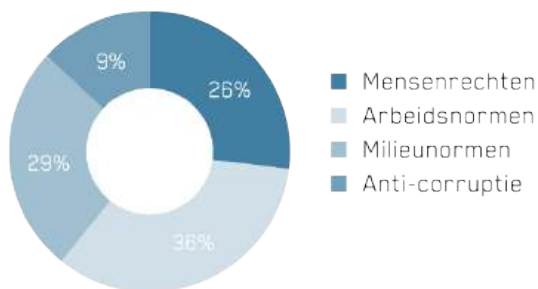
Inhoudsopgave

	Managementsamenvatting	04
1.	De basis voor onze normatieve dialoog	08
2.	Het engagementproces	16
3.	Voortgang mensenrechten	20
4.	Voortgang arbeidsnormen	22
5.	Voortgang milieu	24
6.	Voortgang anti-corruptie	27
7.	Lijst van ondernemingen	28
8.	Escalatieoverzicht	32

Managementsamenvatting

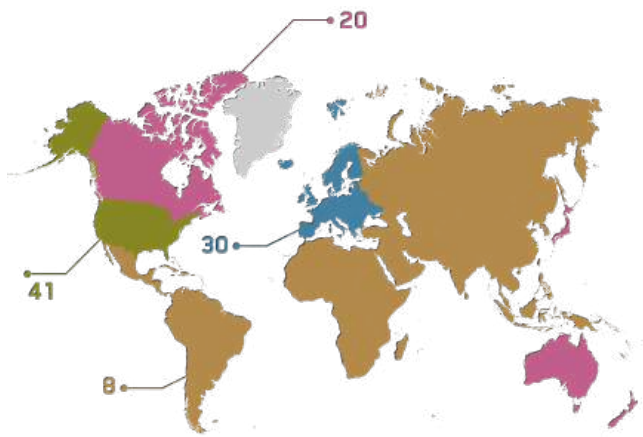
BPL Pensioen vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 15 december 2023 maken 99 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 140 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 24 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd of een lopende dialoog opnieuw opgestart. Figuur 1 weergeeft hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd in verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt met 91 dialogen op de ontwikkelde markten. We verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren we de dialoog met 8 ondernemingen in de opkomende markten. Figuur 2 laat de regionale verdeling zien van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

FIGUUR 2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang lopende dialogen

Iedere dialoog heeft vier engagementverwachtingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze engagementverwachtingen worden samengevat in vier mijlpalen, die voor iedere dialoog hetzelfde zijn, zoals weergegeven in tabel 1. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Per dialoog is bekeken welke mijlpaal relevant is voor de onderneming. Herstel en Verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant doordat er niet één specifieke groep van benadeelden is of Herstel en Verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

TABEL 1 MIJLPALEN

Mijlpalen
1 Het delen van relevante informatie
2 Implementatie van Beleid
3 Herstel en Verhaal
4 Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige engagementprogramma. Alle positief afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald. De onderstaande tabellen weergeven alleen de lopende dialogen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal - Het delen van Relevante Informatie - zijn in 28% van de dialogen nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil of doordat de dialoog recent is gestart. In 26% van de dialogen heeft de onderneming een toezegging gedaan relevante informatie te delen. In 43% van de dialogen is relevante informatie gedeeld en in 2% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 1% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Indicatoren	Mijlpaal 1: Delen van relevante informatie
 Er zijn geen maatregelen genomen	28%
 Er is een toezegging gedaan	26%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	43%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	1%

Voor de tweede mijlpaal – De Implementatie van het Beleid – zijn in 22% van de dialogen geen stappen gezet noch toezeggingen gedaan. In 44% van de dialogen is de toezegging gedaan om beleid te implementeren en in 29% van de dialogen hebben de ondernemingen daadwerkelijk beleid geïmplementeerd. In 1% van de gevallen is dit beleid geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 3% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Indicatoren	Mijlpaal 2: Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	22%
 Er is een toezegging gedaan	44%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	29%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	3%

Het mogelijk maken van Herstel en Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. In 32% van de dialogen zijn er geen maatregelen genomen ten aanzien van Herstel en Verhaal. In 24% van de dialogen zijn er toezeggingen gedaan en in 37% van de gevallen hebben de ondernemingen aan de onderliggende engagementverwachtingen hebben voldaan, waarvan 1% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Voor 6% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4 HERSTEL EN VERHAAL

Indicatoren	Mijlpaal 3: Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	32%
 Er is een toezegging gedaan	24%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	37%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	6%

Bij de vierde mijlpaal - Het opheffen en/of Voorkomen van de Schending - zien we dat er in 34% van de dialogen geen maatregelen zijn genomen. In 39% van de dialogen is er een toezegging gedaan en 17% van de ondernemingen hebben aan de onderliggende engagementverwachtingen hebben voldaan, waarvan geen geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. In 10% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Indicatoren	Mijlpaal 4: Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	34%
 Er is een toezegging gedaan	39%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	17%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	0%
n.v.t.	10%

Afgesloten dialogen

Voorafgaand aan de rapportagedatum zijn in het engagementprogramma 66 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 7 ondernemingen is de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking.

In de rapportageperiode zijn de in tabel 6 genoemde 2 dialogen (succesvol) afgesloten.

TABEL 6 AFGESLOTEN DIALOGEN H2 2023

Onderneming	Normschending
Deutsche Bank AG	Corruptie
PT Pertamina (Persero)	Milieu

In dit rapport worden alleen de in dit halfjaar afgesloten dialogen inhoudelijk besproken. Uitgebreide profielen van

dialogen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en de in 2023 (op)nieuw geïnitieerde dialogen zijn opgenomen in het (niet-klantspecifieke) document *Profielen Normatieve Dialogen 2023*.

Aandeelhoudersresolutie

Het afgelopen jaar hebben we opnieuw een aandeelhoudersresolutie ingediend bij Uber over de veiligheid voor chauffeurs. De 'civil rights audit', in afwachting waarvan Uber in mei 2023 veel van haar aandeelhouders overtuigde tegen ons voorstel te stemmen, werd in september 2023 gepubliceerd. Deze audit adresseert de veiligheidsproblematiek bij Uber echter onvoldoende en richt zich uitsluitend op de Verenigde Staten. Wij verwachten daarom dit keer meer steun voor onze resolutie, waarover in mei 2024 gestemd zal worden.

UITGELICHT: Betrokkenheid bij witwassen in de Verenigde Staten

Opgeheven schending: Corruptie

In 2015 heeft de 'New York State Department of Financial Services' (NYDFS) een handhavingsmaatregel opgelegd aan Deutsche Bank voor het niet adequaat monitoren van de transacties van haar klanten. Dit naar aanleiding van de ontdekking van een financiële witwas-route van Moskou, via Londen en New York, naar Cyprus en de Maagdeneilanden. Deutsche Bank faciliteerde financiële transacties binnen dit witwasschandaal. De handhavingsmaatregel is in 2020 door de NYDFS uitgebreid, nadat er wederom gebrekkig toezicht op de financiële transacties van Deutsche Bank klanten ontdekt werd.

Deutsche Bank staat nog steeds onder het toezicht van de handhavingsmaatregel. De onderneming werd in 2022 door de NYDFS geprezen voor haar medewerking aan het onderzoek en de inzet voor herstel. De raad van bestuur van de Amerikaanse 'Federal Reserve' deelde deze mening echter niet, en heeft Deutsche Bank in 2023 een aanvullende boete opgelegd voor onvoldoende voortgang in het herstelproces.

Deutsche Bank heeft tot nu toe onder de handhavingsmonitor constructief meegewerkt aan het onderzoek van de NYDFS. Er zijn in de tussentijd geen aanvullende zaken van onvoldoende toezicht op potentieel witwassen bij gekomen. We concluderen in dit stadium van het herstelproces dat de schending niet langer actueel is en er daarom geen noodzaak meer is voor engagement met Deutsche Bank. Het oordeel is gewijzigd van ORANJE naar GROEN (score 5: onder observatie).

1. De basis voor onze normatieve dialoog

Wij hanteren de uitgangspunten van diverse internationale breed gedragen richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen als minimale norm waar ondernemingen zich aan moeten houden. Voorbeelden zijn de 10 principes van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, de conventies van de ILO (Internationale Arbeidsorganisatie) en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarnaast toetsen we hoe onze normatieve dialogen bijdragen aan de 'Sustainable Development Goals' (SDGs) van de Verenigde Naties, de 17 internationaal overeengekomen duurzame ontwikkelingsdoelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030.

Er zijn vier hoofdthema's te onderscheiden waar het gedrag van ondernemingen op kan worden beoordeeld, namelijk Mensenrechten, Arbeidsnormen, Milieunormen en Anti-corruptie. Institutionele beleggers kunnen als kapitaalverschaffers van ondernemingen een belangrijke rol spelen bij het aanspreken van ondernemingen als principes binnen deze hoofdthema's geschonden worden. Dit geldt niet alleen voor schendingen die binnen de onderneming worden vastgesteld, maar ook voor schendingen in de toeleveranciersketen.

Institutionele beleggers kunnen er bij ondernemingen op aandringen dat:

- ✓ de schending wordt opgeheven;
- ✓ het ondernemingsbeleid wordt aangepast;
- ✓ soortgelijke schendingen zich niet meer voordoen;
- ✓ waar relevant herstel en verhaal mogelijk wordt gemaakt.

Het aangaan van de dialoog over de schending is dan ook een belangrijk middel voor de institutionele belegger om financiële-, reputatie-, sociale- of milieu schade te beheersen.

Door het screenen van bedrijven die de internationale normen schenden identificeren we ondernemingen die daadwerkelijk of potentiële negatieve impact hebben op de samenleving en milieu. Dit is een belangrijk onderdeel in het OESO due diligence traject.

Hierbij wordt naast de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu ook naar de **ernst, schaal** en **onomkeerbaarheid** van de schending:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Door middel van het Normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Over het monitoren van voortgang en de resultaten van dialoog rapporteren we in deze halfjaarlijkse voortgangsrapportage. Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal Achmea IM de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaalmogelijkheden voor degene die schade hebben geleden.

In de volgende pagina's gaan wij dieper in op de vier hoofdthema's waarop wij onze normatieve dialoog voeren en de relevante internationale richtlijnen.

De OESO-richtlijnen worden onderschreven door 46 landen

9 thema's

- III Mensenrechten
- IV Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen
- V Milieu
- VI Bestrijding van corruptie, omkoping en afpersing
- VII Consumentenbelangen
- VIII Wetenschap en technologie
- IX Mededinging
- X Belastingen
- XI Transparantie

De OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn aangenomen in 1971. Het beschrijft wat 46 landen van bedrijven, inclusief institutionele beleggers, verwachten op het gebied van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO).

1.1. Mensenrechtenkwesies en internationale verdragen

De ‘rechten van de mens’ vormen één van de vier hoofdthema’s van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.1.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten.

In de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights* (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt:

“The Guiding Principles’ normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved”.

TABEL 1.1.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
			V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
			VIII. Consumentenbelangen	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- ✓ Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- ✓ Beperking van vrijheid van meningsuiting

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardde in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILOconventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen 'de mensenrechten van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

1.2. Arbeidsnormenkwesties en internationale verdragen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en worden geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.2.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 1.2.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- ✓ Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- ✓ Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid in het bijzonder wordt genoemd in de derde richtlijn van het Global Compact. Deze luidt: “Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining.” De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de International Labour Organisation (ILO) conventies ten aanzien van ‘de fundamentele principes en rechten op het werk’ en het ‘effectief afschaffen van kinderarbeid’ (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvaten om hier invulling aan te geven.

1.3. Milieunormenkwesities en internationale verdragen

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.3.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

TABEL 1.3.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de ‘Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling’ en luiden: *“Business should support a precautionary approach to environmental challenges”, “Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility”* en *“Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.”* In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- ✓ Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie-, en voorzichtigheidsbeginsel samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het *Kyoto Protocol*, het *Verdrag van Bazel* (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het *Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro*. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

Klimaatverandering

De richtlijnen die we hanteren m.b.t. het klimaat betreffen het VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering en het Akkoord van Parijs. Schendingen hiervan betreffen:

1. het falen om de impact van klimaatverandering te mitigeren door activiteiten of producten van bedrijven, en ook bedrijven die boetes en rechtszaken tegen zich hebben lopen voor bv het schenden van greenhouse gas standaarden.
2. tegenstand tegen mitigatie van klimaatverandering, bijvoorbeeld door lobby of rechtszaken.

Daarnaast nemen wij additionele maatregelen om klimaatverandering te beperken.

1.4. Anticorruptiekwesties en internationale verdragen

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.4.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 1.4.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging	
			XI. Belastingen	

Principe 10 van het Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de 'VN Conventie tegen corruptie' en de 'VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit' en luidt: *"Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery."*

Het tiende principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Omkopingspraktijken
- ✓ Afpersingspraktijken

2. Het engagementproces

Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Dit gebeurt door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een dreigende schending start ISS ESG een dialoog met de onderneming om zo verdere escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending start ISS ESG een dialoog met deze ondernemingen met als doel de schending zo snel mogelijk op te heffen en nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Achmea IM spreekt ISS ESG halfjaarlijks over de lopende dialogen om de voortgang van het engagementprogramma te monitoren.

ISS ESG screent potentiële betrokkenheid van ondernemingen bij het niet naleven van internationale normen en standaarden. Het volgt meer dan 23.000 uitgevende instellingen in de grote wereldwijde indices (large, mid en small cap).

Het filteren en beoordelen van vermeende schendingen wordt gedaan met behulp van digitaal onderzoek, waarbij wereldwijd in 12 talen meer dan 4.400 mediabronnen en nog eens 200 deskundige bronnen van belanghebbenden worden gesorteerd, verwerkt en geanalyseerd. Onder mediabronnen vallen zowel commerciële kranten, nieuwsbrieven, blogs en andere bronnen op internet. Onder bronnen van belanghebbenden valt informatie van overheidsinstanties en gezaghebbende internationale instellingen, Non Governmental Organisations (NGOs)'s en vakbonden. Omdat de bronnen van belanghebbenden vaak veel relevante informatie bevatten, beoordelen de analisten van ISS ESG deze zonder tussenkomst van een filter.

De onderzoeksmethodologie die ISS ESG gebruikt bij het onderzoeken van potentiële schendingen is kwalitatief. De methodologie doorloopt vijf stappen, in wisselende volgorde:

1. Bepalen of de vermeende schending betrekking heeft op het niet naleven van internationale normen en standaarden;
2. Bepalen van de relatie van de onderneming met de vermeende schending;
3. Beoordeling van de ernst, geloofwaardigheid en omvang van de vermeende schending. Hierbij wordt ook meegewogen of de vermeende schending incidenteel of structureel van aard is;
4. Beoordeling van herstelmaatregelen;
5. Bepalen of de beschuldigingen zijn geverifieerd door een gezaghebbende bron.

De scores ROOD, ORANJE en GROEN

Op basis van de onderzoeksmethode onderscheiden analisten de gevonden schendingen naar beoordelingscategorieën, waar scores bij horen. Op basis van deze scores krijgt de schending de status ROOD, ORANJE of GROEN. De score 10 leidt tot de status ROOD, scores 6 tot en met 9 leiden tot de status ORANJE en scores 1 tot 5 leiden tot de status GROEN. Voor een gedetailleerde omschrijving van de verschillende scores en bijbehorende beoordelingscategorieën verwijzen wij naar tabel 2.1.

TABEL 2.1 GEDETAILLEERDE OMSCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE SCORES EN BIJBEHORENDE BEOORDELINGSCATEGORIEËN

Beoordelingssignaal	Score	Beoordelingscategorie	Uitleg beoordelingscategorie
Rood	10	Geverifieerde schending van internationale normen	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending niet geadresseerd.
Oranje	9	Dreigende schending van internationale normen	De onderneming is een contractuele verbintenis aangegaan waarvan de realisatie zal leiden tot een schending van internationale normen.
Oranje	8	Vermeende schending van internationale normen	Er zijn geloofwaardige, maar niet geverifieerde beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen.
Oranje	7	Geverifieerde schending van internationale normen gevolgd door adequate maatregelen van de onderneming.	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending echter adequaat geadresseerd en is bezig de maatregelen te adresseren.
Oranje	6	Gefragmenteerde informatievoorziening	De beschuldigingen en risico's zijn geloofwaardig, maar de betrokkenheid van de onderneming bij de vermeende schending is onduidelijk.
Groen	5	Onder observatie	Er zijn beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de ernst van de situatie of de betrokkenheid van de onderneming te kunnen beoordelen.
Groen	4	De schending wordt geadresseerd	De schending is nog niet hersteld, maar niet heel ernstig. De onderneming is responsief en neemt adequate maatregelen of heeft toegezegd dat te zullen doen.
Groen	3	Onvoldoende betrokkenheid	De onderneming is onvoldoende betrokken bevonden bij de vermeende of geverifieerde schendingen.
Groen	2	Historische betrokkenheid	De betrokkenheid van de onderneming is niet langer relevant doordat maatregelen doeltreffend genomen zijn of de schending lang geleden plaats vond.
Groen	1	Geen beschuldiging	

Bij een **RODE** of **ORANJE** beoordelingen wordt engagement opgestart met de onderneming. De dialoog heeft dan drie mogelijke doelen:

1. Het opheffen van de schending.
2. Het voorkomen van toekomstige schendingen.
3. Het beheersen van reputatie- en financiële schade voor onderneming en belegger.

Engagement

Het versturen van een initiatiebrief markeert de start van de dialoog. Afhankelijk van de urgentie en aard van de schending zal de dialoog zich daarna per conference call, bezoek op kantoor, e-mail of brief verder ontwikkelen. De doorlooptijd van deze normatieve dialogen kan erg verschillen, afhankelijk van de complexiteit van de schending en de bereidheid van een bedrijf om mee te werken. Tijdens de dialoog krijgt de onderneming de schending voorgelegd en de gelegenheid om zijn standpunt uiteen te zetten. Deze dialoog wordt voortgezet zolang ISS ESG de onderneming in onderzoek houdt. Voorafgaand aan de publicatie van de onderzoeksresultaten krijgt de onderneming de mogelijkheid om het conceptrapport te beoordelen en feedback te geven.

Om toch doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden bij alle dialogen mijlpalen gebruikt voor het meten van en het rapporteren over de voortgang (zie tabel 1). Deze mijlpalen geven de voortgang aan per thema en per casus en deze spelen tevens een belangrijke rol in de volgende hoofdstukken van dit rapport.

Als bij een beoordeling/schending ook externe partijen geen ontwikkelingen plaatsvinden, geen nieuwe informatie beschikbaar komt en er tevens geen berichten zijn van mogelijke schade dan wordt de volgende uitfasering gevolgd.

▪3 jaar ROOD > 2 jaar ORANJE > GROEN

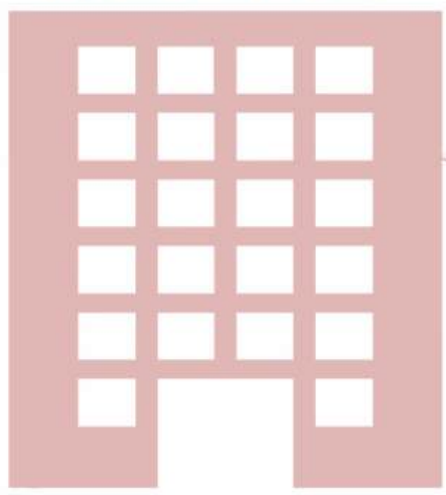
▪2 jaar ORANJE > GROEN

NORMATIEVE DIALOOG

Hoe voeren wij de dialoog?

achmea
INVESTMENT MANAGEMENT

EINDDOELEN

OPHEFFING SCHENDING

VOORKOMEN TOEKOMSTIGE SCHENDING

BEHEERSEN REPUTATIE-SCHADE & FINANCIËLE SCHADE BELEGGER

HERSTEL EN VERHAAL

3. Voortgang mensenrechten

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle mensenrechtencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en (op)nieuw geïnitieerde dialogen¹.

TABEL 3.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Alphabet Inc. Class C	7	16-10-2023	Verenigde Staten	Frankrijk				
Amgen Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Enel SpA	8	16-10-2023	Italië	Colombia				
Iberdrola SA	7	17-07-2023	Spanje	Brazilië				
Mattel, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Pan American Silver Corp.	8	16-10-2023	Canada	Guatemala				
Royal Philips NV	8	16-10-2023	Nederland	Verenigde Staten				
Tesla, Inc.	8	15-02-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
UBS Group AG	7	17-07-2023	Zwitserland	Frankrijk				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beeindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

¹ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

4. Voortgang arbeidsnormen

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle arbeidsnormencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen².

TABEL 4.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Activision Blizzard, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Alphabet Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Apple Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Eni SpA	8	16-10-2023	Italië	Nigeria				
McDonald's Corp.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Starbucks Corporation	10	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Tesla, Inc.	10	15-02-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Ubisoft Entertainment SA	8	16-10-2023	Frankrijk	Canada				
Ubisoft Entertainment SA	8	16-10-2023	Frankrijk	Frankrijk				
Wal-Mart Stores, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Wal-Mart Stores, Inc.	6	16-10-2023	Verenigde Staten	China				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

² De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

5. Voortgang milieu

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle milieucasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen³.

TABEL 5.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Alamos Gold, Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Turkije				
AltaGas Ltd.	8	17-04-2023	Canada	Verenigde Staten				
ArcelorMittal SA	8	16-10-2023	Frankrijk	Frankrijk				
ArcelorMittal SA	8	16-10-2023	Frankrijk	Kazakhstan				
Baker Hughes, a GE Company Class A	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Australië				
Chevron Corporation	8	15-02-2023	Verenigde Staten	Australië				
Electricite de France SA	8	15-02-2023	Frankrijk	Italië				
Electricite de France SA	8	15-02-2023	Frankrijk	Brazilië				
Eni SpA	10	16-10-2023	Italië	Nigeria				
Eni SpA	8	16-10-2023	Italië	Australië				
First Quantum Minerals Ltd.	8	15-02-2023	Canada	Panama				
Iberdrola SA	8	17-07-2023	Spanje	Brazilië				
Lundin Mining Corporation	8	16-10-2023	Canada	Chili				
Mercedes-Benz Group AG	8	17-07-2023	Duitsland	Duitsland				
Mercedes-Benz Group AG	8	17-07-2023	Duitsland	Verenigde Staten				
Norfolk Southern Corporation	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
PT Pertamina (Persero)	4	15-04-2022	Indonesië	Indonesië				
Stellantis NV	7	15-04-2022	Nederland	Verenigde Staten				
Subsea 7 S.A.	8	16-10-2023	Noorwegen	Australië				

³ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

PT Pertamina (Persero)

In 2019 zijn er door een breuk in een door Persero beheerde oliepijpleiding twee maanden lang 1.800 vaten olie gelekt in de West-Java zee. In 2021 is hier een tweede lek bij gekomen in Kuala Idi. Persero heeft zich in de tussentijd ingezet om de schade van de olielekken te saneren. Sindsdien hebben het Indonesische ministerie van Milieu en Bosbouw samen met onafhankelijke onderzoekers bevestigd dat de olielekken geen significante schade aan het milieu aangebracht hebben. Persero rapporteert ook een neerwaartse trend in de hoeveelheid olielekken. De beoordeling van Persero is gewijzigd naar GROEN (score 4: de schending wordt geadresseerd).

6. Voortgang anti-corruptie

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle anti-corruptiecasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁴.

TABEL 6.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
ABB Ltd.	7	17-04-2023	Zwitserland	Zuid-Afrika				n.v.t.
Alphabet Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Deutsche Bank AG	5	15-07-2021	Duitsland	Verenigde Staten		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Electricite de France SA	7	15-02-2023	Frankrijk	Frankrijk				n.v.t.
LM Ericsson Telefon AB	7	16-10-2023	Zweden	Indonesië				n.v.t.
LM Ericsson Telefon AB	7	16-10-2023	Zweden	China				n.v.t.
LM Ericsson Telefon AB	7	16-10-2023	Zweden	Vietnam				n.v.t.

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Deutsche Bank AG

Deutsche Bank AG is in een hersteltraject voor het niet adequaat monitoren van de financiële transacties van haar klanten, wat geleid heeft tot meerdere gevallen van het witwassen van miljoenen dollars. De 'New York State Department of Financial Services' (NYDFS) heeft vanaf 2015 een nalevingsmonitoringsprogramma ingesteld voor de onderneming. Deutsche Bank heeft gedurende het programma volledige medewerking getoond aan de NYDFS. Het oordeel is daarmee gewijzigd naar GROEN (score 5: onder observatie).

⁴ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

7. Lijst van ondernemingen

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1 ABB Ltd.	17-4-2023	Corruptie
2 Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
3 Actividades de Construccion y Servicios SA	15-1-2021	Mensenrechten
Actividades de Construccion y Servicios SA	15-1-2021	Milieu
4 Activision Blizzard, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
5 Alamos Gold, Inc.	17-7-2023	Milieu
6 Alphabet Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Alphabet Inc.	16-10-2023	Corruptie
7 Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
Alphabet Inc. Class C	16-10-2023	Mensenrechten
8 AltaGas Ltd.	17-4-2023	Milieu
9 Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Corruptie
10 AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
11 Amgen Inc.	17-7-2023	Mensenrechten
12 Anheuser-Busch InBev	15-7-2022	Arbeidsnormen
13 Apple Inc.	17-7-2023	Arbeidsnormen
14 ArcelorMittal SA	16-10-2023	Milieu
ArcelorMittal SA	16-10-2023	Milieu
15 Baker Hughes, a GE Company Class A	16-10-2023	Milieu
16 Berkshire Hathaway Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
17 Bunge Limited	17-4-2023	Milieu
18 Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
19 Carrefour SA	15-4-2022	Arbeidsnormen
20 Chevron Corporation	15-2-2023	Arbeidsnormen
Chevron Corporation	15-2-2023	Milieu
21 Consolidated Edison, Inc.	17-4-2023	Milieu

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
22	CoreCivic, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	CoreCivic, Inc.	15-7-2022	Mensenrechten
23	Deutsche Bank AG	15-7-2021	Corruptie
24	Deutsche Bank AG /New York Branch/	15-7-2021	Corruptie
25	Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Arbeidsnormen
	Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Mensenrechten
26	Electricite de France SA	15-2-2023	Corruptie
	Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
	Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
27	Enel SpA	16-10-2023	Mensenrechten
28	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
29	Eni SpA	16-10-2023	Arbeidsnormen
	Eni SpA	16-10-2023	Milieu
	Eni SpA	16-10-2023	Milieu
30	Equitrans Midstream Corporation	17-4-2023	Milieu
31	Eskom Holdings SOC Ltd.	15-4-2018	Milieu
32	Experian PLC	17-4-2023	Mensenrechten
33	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Mensenrechten
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
34	FAST RETAILING CO., LTD.	15-4-2022	Arbeidsnormen
35	First Pacific Co. Ltd.	15-7-2018	Arbeidsnormen
36	First Quantum Minerals Ltd.	15-2-2023	Milieu
37	Fortescue Metals Group Ltd.	15-2-2023	Arbeidsnormen
38	G-III Apparel Group Ltd	15-7-2022	Arbeidsnormen
39	Glencore plc	15-10-2022	Corruptie
	Glencore plc	17-10-2022	Mensenrechten
	Glencore plc	17-10-2022	Milieu
	Glencore plc	17-10-2022	Milieu
40	Hino Motors, Ltd.	15-2-2023	Milieu
41	Hochtief AG	15-1-2021	Mensenrechten
	Hochtief AG	15-1-2021	Mensenrechten
42	HUGO BOSS AG	15-4-2022	Arbeidsnormen
43	Iberdrola SA	17-7-2023	Mensenrechten
	Iberdrola SA	17-7-2023	Milieu
44	Johnson & Johnson	15-1-2020	Corruptie
45	Lands' End Inc	15-7-2022	Arbeidsnormen

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
46 LM Ericsson Telefon AB	16-10-2023	Corruptie
LM Ericsson Telefon AB	16-10-2023	Corruptie
LM Ericsson Telefon AB	16-10-2023	Corruptie
47 Loomis AB	17-10-2022	Arbeidsnormen
48 Lundin Mining Corporation	16-10-2023	Milieu
49 Lyft, Inc.	15-1-2022	Arbeidsnormen
50 Marubeni Corporation	15-4-2018	Mensenrechten
51 Mattel, Inc.	16-10-2023	Mensenrechten
52 MAXIMUS, Inc.	15-4-2020	Arbeidsnormen
53 McDonald's Corp.	17-7-2023	Arbeidsnormen
54 Mercedes-Benz Group AG	17-7-2023	Milieu
Mercedes-Benz Group AG	17-7-2023	Milieu
55 Meta Platforms, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
56 Mitsubishi Corporation	15-10-2018	Mensenrechten
57 Norfolk Southern Corporation	17-7-2023	Milieu
58 Pan American Silver Corp.	16-10-2023	Mensenrechten
59 Paramount Global	17-10-2022	Arbeidsnormen
60 Petroleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
61 Petróleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
62 Petroperu SA	15-4-2022	Milieu
63 PG&E Corporation	15-10-2022	Mensenrechten
64 PT Pertamina (Persero)	15-4-2022	Milieu
65 PVH Corp.	15-4-2022	Arbeidsnormen
66 Renault SA	15-10-2022	Milieu
67 Rheinmetall AG	15-4-2020	Mensenrechten
68 Rio Tinto plc	15-2-2023	Mensenrechten
Rio Tinto plc	15-2-2023	Milieu
69 Royal Philips NV	16-10-2023	Mensenrechten
70 Securitas AB	15-10-2021	Mensenrechten
71 Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
72 Starbucks Corporation	17-7-2023	Arbeidsnormen
73 Stellantis NV	15-4-2022	Milieu
74 Subsea 7 S.A.	16-10-2023	Milieu
75 Sumitomo Chemical Co., Ltd.	15-4-2022	Milieu
76 Sumitomo Corporation	15-1-2022	Arbeidsnormen
77 Target Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
78 TC Energy Corporation	15-2-2023	Mensenrechten

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
79 Tesla, Inc.	15-2-2023	Arbeidsnormen
Tesla, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
80 Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
81 Texhong Textile Group Ltd	15-7-2022	Arbeidsnormen
82 The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
83 The GEO Group, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
The GEO Group, Inc.	15-7-2022	Mensenrechten
84 The Star Entertainment Group Limited	15-2-2023	Corruptie
85 T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Arbeidsnormen
T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
86 Tokyo Gas Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu
87 Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
88 TotalEnergies SE	15-7-2022	Mensenrechten
TotalEnergies SE	15-7-2022	Milieu
89 Toyota Motor Corp.	15-2-2023	Milieu
90 Tyson Foods, Inc.	17-10-2022	Arbeidsnormen
91 Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Mensenrechten
92 Ubisoft Entertainment SA	16-10-2023	Arbeidsnormen
Ubisoft Entertainment SA	16-10-2023	Arbeidsnormen
93 UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
94 UBS Group AG	17-7-2023	Mensenrechten
95 Universal Electronics Inc.	15-1-2022	Arbeidsnormen
96 Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
97 Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
98 Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
99 Wilmar International Limited	15-1-2020	Milieu

8. Escalatieoverzicht

Geëscaleerde dialogen

In het derde kwartaal vindt het laagste aantal aandeelhoudersvergaderingen plaats. Hoofdzakelijk stonden er tussentijdse benoemingen van bestuurders of goedkeuringen van overnames geagendeerd. In het vierde kwartaal vond in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats. In de overige regio's was het een rustig kwartaal qua stemmen. Tabel 8.1 weergeeft de escalatiemaatregelen die in de tweede helft van 2023 zijn genomen.

TABEL 8.1

Onderneming	Reden van escalatie	Genomen maatregel
Uber Technologies, Inc.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.	Aandeelhoudersresolutie 'Driver Health & Safety' ingediend voor AVA 2024

Te escalaren dialogen

In de eerste helft van 2024 zullen veel aandeelhoudersvergaderingen plaatsvinden, wat mogelijkheden biedt voor escalatie. Alle normatieve dialogen die in aanmerking komen voor escalatie zijn opgenomen in tabel 8.2.

TABEL 8.2

Onderneming	Reden van escalatie
Amazon.com, Inc.	Status rood (geverifieerde schending).
Eni SpA	Status rood (geverifieerde schending).
Exxon Mobil Corporation	Status rood (geverifieerde schending).
Glencore plc	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2017, maar geïnitieerde maatregelen zijn nog niet bevestigd.
Lyft, Inc.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.
Starbucks Corporation	Status rood (geverifieerde schending).
TotalEnergies SE	Status rood (geverifieerde schending).
Uber Technologies, Inc.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.

Colofon

Deze Voortgangsrapportage Normatieve dialogen is een uitgave van Achmea Investment Management.

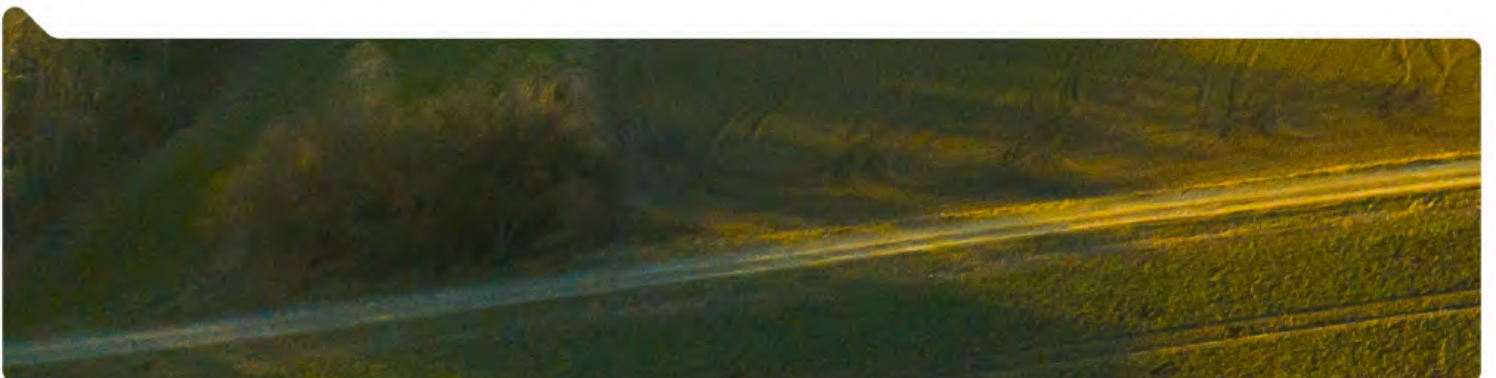
Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren. U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.

Voortgang Thematische Dialogen juni - december 2023

BPL Pensioen (vertrouwelijk)

Opgesteld voor:
BPL Pensioen

Inhoudsopgave

	Managementsamenvatting	04
1.	Thematische dialoog	07
2.	Toelichting voortgang thema's	10
3.	Klimaat en Transport	12
4.	Klimaatadaptatie en Water	17
5.	Reductie CO₂-uitstoot	22
6.	Access to Nutrition	27
7.	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen	33
8.	Biodiversiteit	39
9.	Arbeidsomstandigheden	45
10.	Mensenrechten & Governance	50
11.	ESG dialoog Nederland	55
12.	Collectieve Initiatieven	58
13.	Escalatieoverzicht	60
14.	Lijst van ondernemingen	61
15.	Afkortingenlijst	63

Managementsamenvatting

In de tweede helft van 2023 werd duidelijk dat 2023 wereldwijd het warmste jaar ooit gemeten zou worden. Daarmee werd het vorige wereldwijde hittesterecord, uit 2016, ruim gebroken. De trend van opwarming van de aarde zet daarmee onverkort door. Dit onderstreepte ook de urgentie van de VN-klimaattop in Dubai die enerzijds een 'doorbraak' bracht, maar anderzijds ook opnieuw teleurstellend weinig resultaat opleverde. De doorbraak betreft dat er voor het eerst, weliswaar in nog vage taal, een verwijzing in de slotverklaring staat naar het afbouwen van olie en gas. Afgesproken is een 'uitstoot van netto nul' in 2050. Een andere belangrijke uitkomst is de wereldwijde verdriedubbeling van duurzame energie in 2030, dat zal fungeren als een vliegwiel voor mondiaal klimaatbeleid. Toch liet de top ook duidelijk zien dat er op veel cruciale punten nog veel onenigheid is, ondanks de urgentie van de uitdagingen waar de wereld voor staat. Behalve de klimaattop in december, vond er in november ook een VN-top plaats over het verdrag om milieuvervuiling door plastic aan te pakken. Ook hier was duidelijk sprake van enerzijds een coalitie van landen met ambitie, en anderzijds een belangrijke groep landen met tegengestelde, economische belangen.

Eind 2023 sloten we het engagement thema Biodiversiteit in de landbouwketen af. In de gesprekken hebben we duidelijk geagendeerd dat verlies van biodiversiteit een systeemrisico is dat vraagt om een systematische analyse van impact en risico's. Een aantal van de ondernemingen oriënteert zich inmiddels op de ontwikkelde standaarden voor impact- en risicoanalyse. Bij de meeste ondernemingen is in de engagementperiode ook de rapportage over de urgentie van het aanpakken van biodiversiteitsverlies verbeterd. Onze actieve deelname aan de engagement werkgroep van de 'Finance for Biodiversity Foundation' leidde tot goede samenwerking met andere institutionele beleggers. Door het gezamenlijk voeren van de gesprekken met de ondernemingen, konden we de druk opvoeren.

Ook de dialogen in het engagementthema Access to Nutrition sloten we eind 2023 af. We zien dat we in dit programma bij de meeste ondernemingen voortgang hebben geboekt. The Coca Cola Company is hierbij een uitzondering. Daarom hebben we besloten om bij Coca Cola de dialoog te escaleren door middel van een aandeelhoudersresolutie. Aangezien er bij de andere ondernemingen veel voortgang geboekt is, sluiten we de huidige lopende dialogen af. Dat betekent niet dat we stoppen met dit thema. In 2024 zullen we voortbouwen op opgedane kennis en met een nieuwe groep ondernemingen het gesprek aangaan over gezonde voeding. Naast ondernemingen uit de voedingsindustrie zullen we ons hierbij ook richten op restaurantketens, waaronder fastfoodketens.

Naast de inzet op thematische engagement, hebben we afgelopen halfjaar wederom aan diverse collectieve engagement initiatieven deelgenomen. In de tweede helft van 2023 ging de tweede fase van het door BPL Pensioen ondersteunde Climate Action 100+ van start. Achmea IM blijft actief bijdragen via onze nieuwe rol als 'co-lead investor' in de dialoog met Bayer AG.

Tot slot werd onze inzet op het gebied van stemmen beloond met een tweede plaats in het jaarlijkse stemrapport 'Voting Matters' van ShareAction, dat het stemgedrag van de 69 grootste vermogensbeheerders op ESG-resoluties onder de loep neemt.

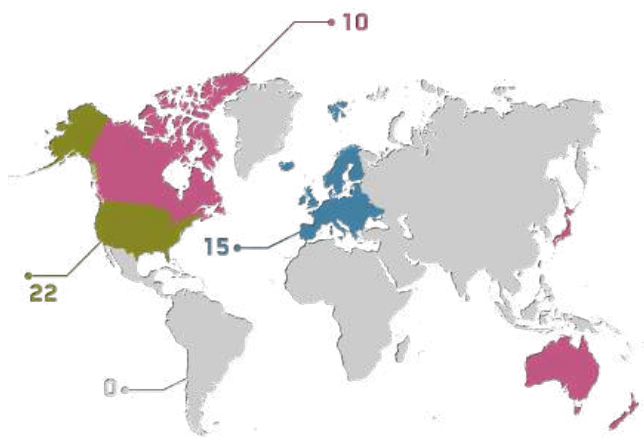
Overzicht engagementprogramma

Het thematische engagementprogramma van BPL Pensioen is gericht op het verhogen van sociale, milieu- en governancestandaarden in sectoren, ketens of bij ondernemingen, die deel uitmaken van het beleggingsuniversum. Het engagementprogramma sluit aan bij de speerpunten en MVB-strategie van BPL Pensioen. We doen gedegen onderzoek om de ondernemingen te selecteren waarmee de dialoog het meest kansrijk is en om die goed voor te bereiden.

In het tweede halfjaar van 2023 bestaat het thematische engagementprogramma uit 8 thema's, die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze thema's zijn 47 ondernemingen opgenomen. In tabel 1 is de opbouw van het programma weergegeven. In de thematische hoofdstukken wordt voor elk thema nader ingegaan op de doelstellingen, gesprekken en uitkomsten. Uitgebreide profielen van dialogen die gedurende de rapportageperiode (juni - december 2023) een mijlpaalwijziging hebben gerealiseerd zijn opgenomen in het (niet-klantspecifieke) document *Profielen Thematische Dialogen 2023*.

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten, opkomende markten en Wereld overig. Figuur 1 geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het thematische engagementprogramma.

FIGUUR 1 REGIOVERDELING

TABEL 1 ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	Speerpunt	Gestart	Sectoren/ketens	Aantal dialogen
Klimaat en Transport		H1 2022	Logistieke sector	6
Klimaatadaptatie en water		H1 2022	Metalen en mijnbouw- en halfgeleiderindustrie	4
Reductie CO ₂ uitstoot		H2 2022	Koolstof intensieve sectoren	6
Access to Nutrition		H1 2018	Agro & Food	5
Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen		H2 2022	Supermarktketens en producenten van huishoudelijke en persoonlijke producten	9
Biodiversiteit in de landbouwketen		H1 2021	Supermarkten en Voedingsproducten	5
Arbeidsomstandigheden		H1 2022	Landbouw en voedingsmiddelenketen	4
Mensenrechten & Governance		H2 2022	Grondstoffensector, ICT-sector en de elektronische goederen sector	8

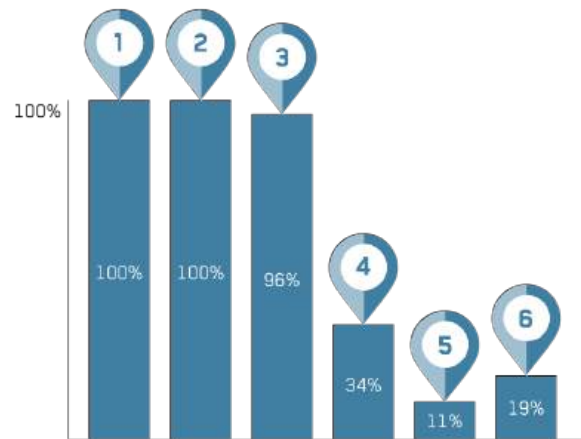
Voortgang wordt gerapporteerd aan de hand van mijlpalen. Deze worden geïntroduceerd in hoofdstuk 2.

Ten aanzien van de bedrijven die zijn geselecteerd voor het thematische engagementprogramma is:

- Voor 100% is de 1ste mijlpaal bereikt, namelijk het voorbereidend onderzoek afgerond;
- Voor 100% is de 2de mijlpaal bereikt, namelijk een initiërende brief of e-mail uitgestuurd om het contact tot stand te brengen;
- Ten aanzien van de 3de mijlpaal is door 96% van de ondernemingen positief op onze vraag gereageerd. De dialoog is gaande;
- Voor 34% is de 4de mijlpaal bereikt, namelijk de toezegging van de onderneming;
- Voor 11% is de 5de mijlpaal bereikt, wat betekent dat er een aanpassing is geweest in het beleid en proces.
- Voor 19% is de 6de mijlpaal bereikt, er zijn dit halfjaar geen dialogen afgesloten.

Vanwege de korte looptijd van een aantal relatief nieuwe engagementthema's hebben veel ondernemingen nog niet mijlpaal 4 en de daaropvolgende mijlpalen behaald. Toezeggingen met betrekking tot beleidsaanpassingen en de implementatie daarvan verwachten we in de tweede helft van het engagementtraject.

FIGUUR 2 MIJLPAALVERDELING

1. Analyse van het bedrijf
2. Het initiëren van de dialoog
3. Het voeren van de dialoog
4. De toezegging van de onderneming
5. Het aanpassen van het beleid en proces
6. Het afronden van de dialoog

1. Thematische dialoog

Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen. Daarom heeft de thematische dialoog een centrale plek binnen het MVB-beleid. De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.

Wat maakt engagement effectief?

Uit onderzoek blijkt dat meerdere factoren bepalend zijn voor het effectief uitvoeren van engagement. De resultaten uit deze onderzoeken zijn geïntegreerd in de engagementstrategie:

Een gedegen voorbereiding is cruciaal voor een effectieve dialoog

Een gedegen vooronderzoek en voorbereiding per onderneming is het vertrekpunt van ons proces. Daarnaast wordt er voor een beperkt aantal thema's gekozen, deze focus verhoogt de effectiviteit van de inzet.

Een goede relatie met het bedrijf maakt de dialoog effectiever

Relatiebeheer vraagt geduld. Daarom nemen we de tijd en duurt een dialoog ongeveer drie jaar, vanaf het eerste onderzoek, tot de laatste gesprekken en evaluatie van het resultaat. Daarnaast houden we bij de selectie van de ondernemingen ook rekening met de openheid van een onderneming en eventuele cultuurverschillen.

Maak de verbinding met financiële materialiteit en actuele thema's binnen de onderneming

Bij de voorbereiding van de dialoog onderzoeken we niet alleen hoe onderneming presteert op het thema van de dialoog maar onderzoeken we ook hoe de onderneming er financieel voorstaat en hoe 'materieel' het onderwerp van de dialoog is voor de onderneming. Met die 'materialiteit' onderstrepen we het belang van het betreffende thema voor ons als belegger en laten we de onderneming zien dat verbeteringen ook kunnen bijdragen aan het succes van de onderneming.

Doelstellingen sluiten zoveel mogelijk aan

De hoofddoelstelling van thematische dialogen is om binnen het MVB-beleid concrete invulling te geven aan de strategie van onze klanten en het speerpuntenbeleid. Dit is weergegeven in tabel 1.1. Deze speerpunten zijn een logisch startpunt voor de samenstelling en ordening van het totale thematische engagementprogramma. Ook sluiten we waar mogelijk ook aan bij de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN).

TABEL 1.1 SPEERPUNTENBELEID

Thema	Symbool
Klimaat	
Biodiversiteit & Water	

Sustainable Development Goals (hierna: SDG's)

Binnen het engagementprogramma -op het niveau van individuele thema's- stellen wij doelen op. Wij hechten er belang aan om onze doelstellingen daar waar mogelijk en relevant te koppelen aan de SDG's. Deze duurzame ontwikkelingsdoelstellingen zijn in 2015 door de VN vastgesteld en hebben als doel om in 2030 belangrijke mondiale kwesties op 17 uiteenlopende aandachtsgebieden te hebben opgelost. De kwesties variëren van armoedebestrijding tot klimaatverandering en van duurzame consumptie tot gendergelijkheid. Voortgang op de verschillende SDG's wordt gemeten aan de hand van 169 onderliggende doelstellingen. Deze doelstellingen worden elk weer gemeten op basis van 232 vooraf vastgestelde indicatoren. Het idee achter de SDG's is dat verschillende actoren in de samenleving binnen de eigen invloedssfeer bijdragen aan behalen van de doelen. Nationale staten hebben in veel gevallen een belangrijke bijdrage te leveren, maar ook het bedrijfsleven en institutionele beleggers kunnen binnen de eigen invloedssfeer een bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen.

TABEL 1.2 LOPENDE ENGAGEMENT THEMA'S

Thema	SDG's		
Klimaat en Transport			
Klimaatadaptie en Water			
Reductie CO ₂ uitstoot			
Access to Nutrition			
Afbouw plastic in verpakking van consumenten-goederen			

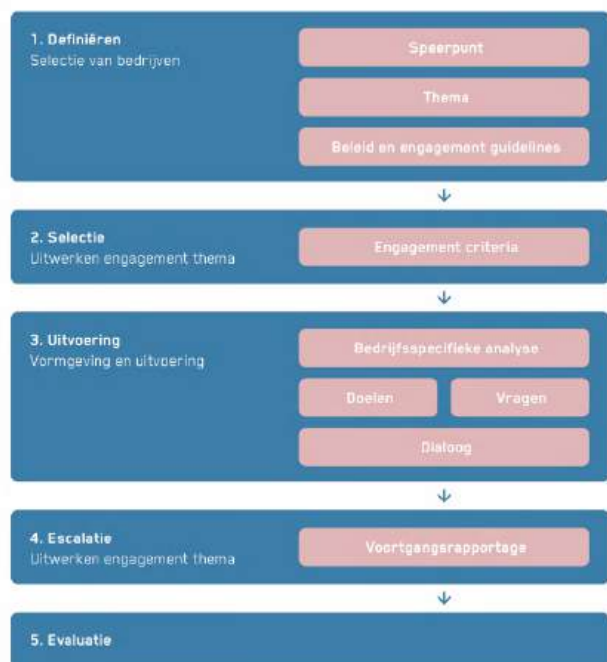
TABEL 1.3 LOPENDE ENGAGEMENT THEMA'S VERVOLG

Thema	SDG's		
Biodiversiteit in de landbouwketen			
Arbeidsomstandigheden			
Mensenrechten & Governance			

Engagementproces

Ons thematisch engagementproces kent zes fases, zoals weergegeven in figuur 1.1.

FIGUUR 1.1 PROCES THEMATISCH ENGAGEMENT

Definiëren

Binnen de speerpunthema's identificeert het MVB team van Achmea IM in samenspraak met klanten en beleggers de engagementthema's. Dit leidt tot een engagement long-list die potentiële thema's bevat voor opname in het thematische engagementprogramma. Belangrijke input voor definiëring van thema's zijn ESG-analyses van onze beleggers en externe onderzoeksbureaus, actuele en relevante maatschappelijke thema's en wetenschappelijke onderzoeken.

Selectie

Op basis van verder vooronderzoek en met oog voor een goede verdeling van thema's over de 5 speerpunten kunnen thema's op de short-list komen. Op basis van klantwensen en de inhoudelijke analyses van ondernemingen in de beleggingsportefeuilles maken wij een selectie van subthema's en ondernemingen die in het programma worden opgenomen. Hierbij identificeren wij met name ondernemingen die nog stappen kunnen maken om te voldoen aan best-practices die in de sector of keten gelden en ondernemingen waarvan we verwachten dat ze open staan voor engagement.

Uitvoering

Het MVB team van Achmea IM start de dialogen en voert ze uit. De start van de dialoog verloopt veelal via brief of email. Hierin introduceren wij onszelf en onze klanten, alsmede het onderwerp dat wij zullen bespreken. Het vervolg van de dialoog bestaat doorgaans uit meerdere conference calls of bezoeken aan de onderneming.

Escalatie

Indien een onderneming niet (goed) reageert proberen we via andere wegen het contact tot stand te brengen en escaleren wij indien noodzakelijk. Bijvoorbeeld door samen te werken met andere investeerders, het stembeleid aan te passen of een aandeelhoudersresolutie te overwegen.

Communicatie

Over de omvang, doelstellingen en voortgang van de dialogen rapporteren wij op halfjaarbasis in dit verslag. Daarnaast lichten wij indien gewenst mondeling de voortgang van de dialogen toe.

Evaluatie

Wij evalueren de dialogen, doelen en de samenstelling van het engagementprogramma elk halfjaar. Op basis daarvan stellen wij ondernemingsdoelstellingen scherper wanneer wenselijk en kunnen de selectie wijzigen afhankelijk van de voortgang. Elk engagementprogramma wordt bij afronding nadrukkelijk geëvalueerd.

Reikwijdte van engagementbeleid

Beleggers kunnen bedrijven financieren als aandeelhouder en als obligatiehouder. Wij vinden het dan ook relevant om de mogelijkheid te hebben ondernemingen vanuit beide perspectieven aan te kunnen spreken. Dat betekent dat we zowel beoordelen welke aandelenholdings als bedrijfsobligatieholdings onze klanten hebben in de onderneming. Mede op basis van deze analyse komen ondernemingen in aanmerking voor opname in het engagementprogramma.

Capaciteit en team

Ons team bestaat uit 14 vaste medewerkers die allen bijdragen leveren aan de verschillende fasen van het engagementproces. Binnen ons team zijn 5 specialisten dagelijks met thematische dialogen bezig, allen op hun eigen specialisme (Environment, Social en Governance). Ten slotte werken wij daar waar relevant en opportuun in meerdere samenwerkingsverbanden samen met andere institutionele beleggers of andere (inter)nationale samenwerkingsverbanden. Op deze manier kunnen wij een gedegen invulling geven aan het thematisch engagementprogramma voor onze klanten.

2. Toelichting voortgang thema's

Om doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden alle thematische engagement mijlpalen gebruikt voor het meten en het rapporteren van de voortgang. Tabel 2.1 toont een gedetailleerd overzicht. Deze mijlpalen geven aan welke voortgang er per thema en per onderneming is geboekt.

TABEL 2.1 STAPPEN DIALOOG¹

	Mijlpaal	Uitleg	Indicator
1	Analyse van het bedrijf	Bij het opstarten van een nieuwe thematische dialoog wordt bepaald welke ondernemingen in het programma worden opgenomen. Per onderneming wordt een nulmeting uitgevoerd op basis van publieke informatie en ESG-analyses in relatie tot het thema. De nulmeting geeft aan in welke fase de onderneming zich bevindt ten aanzien van het thema.	Afgerond
2	Initiëren dialoog	Wij initiëren de dialoog veelal door een inleidende brief of e-mail te sturen, wanneer nodig gevolgd door een follow-up telefoongesprek. Dit vormt de start van een meerjarig dialoogtraject.	Brief verzonden
3	Voeren van dialoog	Wanneer de onderneming bevestigt dat zij in gesprek willen wordt er een bijeenkomst of een telefonische vergadering opgezet. Tijdens het eerste gesprek worden o.a. de bevindingen van het vooronderzoek voorgelegd en de stappen die de onderneming op dit thema zet besproken.	Gesprekken gevoerd
4	Toezegging onderneming	De wijze waarop de onderneming aangeeft zich in te willen spannen om zaken verder te onderzoeken, ontwikkelen en uitvoeren documenteren wij als toezeggingen. Deze kunnen kwalitatief hoogwaardig zijn (positief), of nog niet volledig voldoen aan de door ons gestelde ambities (neutraal), of kunnen uitblijven (geen toezegging).	Toezegging beleidswijziging
5	Aanpassen beleid & proces	De mate waarin de gedane toezeggingen daadwerkelijk worden vertaald in stappen door de onderneming. Bijvoorbeeld door het beleid te vernieuwen, zaken te onderzoeken of processen aan te passen.	Beleidswijziging doorgevoerd
6	Afronden dialoog	Wanneer de onderneming aantoonbaar de gewenste stappen heeft gezet ten aanzien van de doelstellingen kan de dialoog worden afgesloten. Indien dit niet het geval is binnen de gestelde termijn voor het engagementtraject wordt de dialoog niet succesvol afgerond.	Impact doelstelling behaald/ Impact doelstelling niet behaald / Dialoog onsuccesvol

¹ Bron: Achmea Investment Management

3. Klimaat en Transport

Het in 2022 gepubliceerde IPCC-rapport laat zien dat de transportsector momenteel voor ruim 23 procent bijdraagt aan de mondiale totale CO₂-uitstoot¹. Als gevolg van globalisering en de toenemende wereldhandel groeit de transportsector sterk in omvang. Hoewel de uitstoot van de transportsector in 2020 met zo'n 10 procent daalde als gevolg van de COVID-19 pandemie, is de uitstoot inmiddels terug op het oude niveau. De transportsector is grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs gebleven, maar dient dus wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de noodzakelijke wereldwijde CO₂-reductie. Daarom is het zowel vanuit financieel als maatschappelijk perspectief relevant om dit thema uit te voeren. We richten ons hierbij onder andere op spoorwegbedrijven. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie schatten wij in als hoog. Voor spoorwegbedrijven is er veel winst te behalen omdat een groot deel van deze ondernemingen nog erg afhankelijk is van diesel. Het engagement met deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van fossiel brandstofverbruik en het verhogen van het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (zoals biobrandstof op de korte termijn en waterstof op de lange termijn), het verbeteren van voertuigtechnologie (zoals slimme start-stop systemen en batterijtechnologie voor locomotieven), maar ook andere efficiëntiemaatregelen (zoals slimme routeplanning).

3.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 3.1.1 DOELSTELLINGEN KLIMAAT EN TRANSPORT

Doelstelling	Toelichting	Indicatoren
Governance	De onderneming heeft het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.	<ul style="list-style-type: none">• Verantwoordelijkheid klimaatbeleid op bestuursniveau• Beloningsbeleid voor bestuurders gekoppeld aan klimaatdoelstellingen
Beleid	Transportbedrijven nemen klimaatverandering en reductie van CO ₂ -uitstoot in het bijzonder op in hun beleid.	<ul style="list-style-type: none">• Scope 1, 2 en 3 reductiedoelstellingen• Science Based Targets• Net Zero doelstelling• Onderscheid tussen emissiereductie en 'removal' in strategie en doelstellingen• Lobbybeleid in lijn met eigen klimaatambities• Integratie brandstofefficiëntie en diesel alternatieven in de strategie, planning, activiteiten en investeringsbeslissingen• Roadmap voor transitie vloot• Integratie klimaatscenario-analyse in strategie
Innovatie	Transportbedrijven besteden specifieke aandacht aan brandstofefficiëntie en elektrificering.	<ul style="list-style-type: none">• Maatregelen om route-efficiëntie te verbeteren• Planning voor het moderniseren van bestaande locomotieven
'Best practices'	Transportbedrijven geven aan de hand van 'best practices' inzicht in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en het stimuleren van hernieuwbare energiebronnen.	<ul style="list-style-type: none">• Samenwerking op gebied van ontwikkeling waterstoftechniek• Samenwerking op gebied van ontwikkeling batterijtechniek• Engagement met klanten
Transparantie	Transportbedrijven verbeteren transparantie en verslaglegging over CO ₂ -uitstoot.	<ul style="list-style-type: none">• Relevante emissie data (scope 1, 2 en 3)• Rapportage brandstofverbruik per activiteit en transportmiddel• CDP climate score >B• TCFD aligned rapporteren

¹ <https://www.iea.org/topics/transport>

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 7: betaalbare en duurzame energie (7.2 en 7.3)
- SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur (9.4)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2)

Voortgang thema

Canadian National Railway

In de tweede helft van 2023 spraken wij voor de tweede keer met Canadian National (CN). Begin 2023 heeft CN haar net-zero 2050 doelstelling bij SBTi aangeleverd en de onderneming wacht nog op validatie. CN richt zich voor emissiereducties voornamelijk op het moderniseren van locomotieven, brandstofefficiëntie, en logistieke efficiëntie. Voor biodiesel geef CN aan nog beperkt te worden in de hoogte van het percentage biodiesel mengsel door de producenten van locomotieven. Verder overweegt de onderneming combinaties van elektrificatie en verbrandingsmotoren. De ontwikkeling van waterstof of volledige elektrificatie is volgens CN nog niet in een ver genoeg ontwikkeld stadium voor praktische toepassing. CN heeft nog geen directe link tussen klimaatdoelstellingen en haar remuneratiebeleid. Het stembeleid inzake remuneratie van Achmea IM is op verzoek van CN met de onderneming gedeeld. Dit omdat CN een mogelijk directe link tussen klimaatdoelstellingen en remuneratie nog aan het onderzoeken is. Ook blijven wij het proces van SBTi validatie en mogelijke wijzigingen aan de klimaatdoelstellingen volgen.

Canadian Pacific Railway

Wij spraken in de tweede helft van 2023 voor de tweede keer met Canadian Pacific Railway (CPKC). Sinds het vorige gesprek is Canadian Pacific gefuseerd met Kansas City Southern, waardoor het spoorwegnetwerk in de Verenigde Staten en Mexico sterk vergroot is. CPKC gaf aan dat er grote uitdagingen lagen in het samenbrengen van de individuele klimaatdoelstellingen van de twee ondernemingen, voornamelijk door de verschillen in data, datacollectie, rapportages en tijdslijnen van bestaande doelen. CPKC heeft na de fusie besloten een 1.5 graden scenario te laten valideren door SBTi, om direct scherpe doelen te stellen. Verder zet CPKC in op biodiesel en elektrificatie als tussenstappen, met als uiteindelijk doel waterstof als brandstof. CPKC heeft daarom pilotprojecten lopen met elektrische- en waterstof versies van alle drie de hoofdmodellen van locomotieven in gebruik in de Verenigde Staten. CPKC is bezig met de ontwikkeling van een concreet stappenplan voor de ontwikkeling van biodiesel, het aanpassen van locomotieven en alternatieve aandrijvingsmethoden zoals waterstof. Wij zullen de voortgang in de ontwikkeling van dit stappenplan op de voet blijven volgen.

CSX Corporation

Wij spraken in de tweede helft van 2023 voor de tweede keer met CSX. De onderneming heeft sinds kort een nieuwe CEO,

die een sterke koers op duurzaamheid, (brandstof)efficiëntie en procesoptimalisatie via data uitgezet heeft. CSX heeft zich gecommitteerd aan een 2 graden scenario, met SBTi validatie. Over een mogelijk 1.5 graden scenario, waar wij ook tijdens gesprek op hebben aangedrongen, gaf CSX aan nog intern in discussie te zijn. Net-zero 2050 ziet CSX alleen gebeuren als er technische voortgang gemaakt in alternatieve aandrijving voor locomotieven. De focus van CSX ligt op operationele- en brandstof efficiëntie, biobrandstof, waterstof, en elektrische locomotieven. Op het moment zet de onderneming vooral in op biobrandstof. Over CDP rapportage en rapportage van scope 3 emissies gaf CSX aan nog in overleg te zijn over de meest geschikte manier van rapporteren. Het stembeleid inzake remuneratie van Achmea IM is op verzoek van CSX met de onderneming gedeeld.

Union Pacific Corporation

Met Union Pacific spraken wij voor de tweede keer in de tweede helft van 2023. De onderneming heeft zich aan een SBTi gevalideerd 1.5 graden scenario gecommitteerd. Daarnaast heeft de onderneming de doelstelling voor net-zero emissies vastgesteld. Wij zullen blijven sturen op een gedetailleerder overzicht van hoe de onderneming deze net-zero doelstelling wil gaan behalen. De onderneming heeft ook besloten om alle belangrijke ESG-publicaties in één rapport te bundelen. Union Pacific richt zich voor emissiereducties voornamelijk op efficiëntie in biobrandstoffen. Om dat te bereiken worden er 600 locomotieven gemoderniseerd. Union Pacific is ook bezig met het identificeren van uitdagingen op het gebied van infrastructuur voor de lange termijn, met name op het gebied van klimaatrisico's. De onderneming heeft ook uitgebreid gerapporteerd over haar lobbyactiviteiten, en de redeneringen achter deze activiteiten.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zullen wij vervolg geven aan de dialoog met **Norfolk Southern Corporation** en **TFI International**.

3.2. Voortgang thema

Per eind december 2023 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt*	1	2	3	4	5	6
1 CSX Corporation	Verenigde Staten	Spoortransport	5.30						
2 Canadian National Railway Company	Canada	Spoortransport	4.89						
3 Canadian Pacific Railway Limited	Canada	Spoortransport	5.0						
4 Norfolk Southern Corporation	Verenigde Staten	Spoortransport	5.55						
5 TFI International Inc	Canada	Wegtransport	6.06						
6 Union Pacific Corporation	Verenigde Staten	Spoortransport	5.10						

* De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald*
							Impact doelstelling niet behaald**
							Dialoog onsuccesvol

* De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

** De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

3.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten gedeeld aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 3.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 3.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	83% na 2 jaar	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	50% na 2 jaar	nee

4. Klimaatadaptatie en Water

Water is de basis voor al het leven en daarnaast ook een belangrijke grondstof voor vele productieprocessen. Mede door een stijging van de temperatuur en een verandering in neerslagpatronen als gevolgen van het veranderende klimaat, is de beschikbaarheid van water niet meer vanzelfsprekend. Wereldwijd worden jaarlijks 55 miljoen mensen getroffen door droogte². Naast waterschaarste zorgt ook een overvloed aan water voor problemen in de vorm van overstromingen en is vervuiling van water een belangrijke oorzaak voor sterftegevallen en ziekten in lage- en midden-inkomenslanden³. Ondanks het bewijs dat water in combinatie met klimaat een onderwerp van belang is, is het vaak onderbelicht bij ondernemingen. Veel ondernemingen rapporteren watergebruik alleen op geaggregeerd niveau en alleen voor eigen productielocaties. Daarnaast geven veel ondernemingen geen inzicht in de lange termijn kwetsbaarheden in de specifieke regio's en toeleveringsketens waar ze actief zijn. Omdat watergebruik en problematiek rondom water, in contrast met klimaat, per regio verschilt, kunnen ondernemingen die actief zijn in regio's waar waterschaarste speelt een belangrijke bijdrage leveren aan de aanpak van deze problematiek. In dit engagement thema richten wij ons daarom op ondernemingen in de metalen en mijnbouw- en halfgeleiderindustrie die zeer afhankelijk zijn van grote hoeveelheden water en actief zijn in regio's waar waterschaarste heerst.

4.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 4.1.1 DOELSTELLINGEN KLIMAATADAPTATIE EN WATER

Doelstelling	Indicatoren
Beleidsvorming en governance	<ul style="list-style-type: none">De onderneming formuleert een lange termijn waterbeleid;De onderneming heeft doelstellingen per productielocatie en toeleveringsketen met betrekking tot watergebruik, afvalwater en het herstellen van stroomgebieden;Water is een aantoonbaar besproken onderwerp in de bestuurscommissies;De doelstellingen zijn vertaald naar het beloningsbeleid.
Monitoring	<ul style="list-style-type: none">De onderneming monitort de vooruitgang op haar doelstellingen;De onderneming analyseert strategische/financiële risico's en kansen als gevolg van waterschaarste;De onderneming is op de hoogte van de effecten die haar watergebruik heeft op lokale stroomgebieden en binnen haar toeleveringsketens;De onderneming heeft zicht op de impact van klimaatverandering op de beschikbaarheid van water voor haar activiteiten en relevante stakeholders.
Implementatie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming optimaliseert processen om waterverbruik te verminderen en de waterkwaliteit te verbeteren. Bijvoorbeeld door de inzet van de best beschikbare technologieën;De onderneming past scenario analyse toe bij huidige locaties en de selectie van nieuwe productielocaties;De onderneming investeert in technische innovatie.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming is transparant over haar waterrisico's en haar impact in de stroomgebieden en ecosystemen;De onderneming is transparant over het inzetten van haar invloed met betrekking tot regelgeving op het gebied van water;De onderneming is transparant over samenwerking met en het aangaan van de dialoog met relevante stakeholders.
Samenwerking in de sector	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketen en andere belanghebbenden die mede gebruik maken van dezelfde waterbronnen als de onderneming.

² https://wwf.panda.org/wwf_news/?352050/Worsening-drought-risk-impacts-55-million-people-every-year-says-WWF-report

³ https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2018-the-geography-of-future-water-challenges-water-scarcity_3147.pdf

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG Doel 3. Goede gezondheid en welzijn (3.9)
- SDG Doel 6. Schoon water en sanitair (6.3, 6.4, 6.5 en 6.6)
- SDG Doel 12. Verantwoorde consumptie en productie (12.4)
- SDG Doel 15. Leven op het land (15.1)

Voortgang thema

Rio Tinto

In de tweede helft van 2023 spraken wij opnieuw met Rio Tinto. De onderneming is bezig met het verbreden van haar doelstellingen op het gebied van water, richting het concept 'natuur'. Rio Tinto is dit jaar begonnen met het publiceren van watergebruik per productielocatie, een belangrijke stap die onder andere door CDP positief is ontvangen. Op andere vlakken is Rio Tinto terughoudender. Hoewel wij hierop blijven aandringen, staat Rio Tinto momenteel nog niet open voor water impact beoordelingen, onafhankelijke externe beoordelingen en CDP-water rapportage. De onderneming ziet haar sterke samenwerking met lokale gemeenschappen al als een vorm van externe validatie. Opvolgend aan het gesprek Rio Tinto hebben wij met een coalitie van investeerders een aandeelhoudersresolutie ingediend waarin wij de onderneming vragen water impact beoordelingen uit te voeren. Deze resolutie heeft de ondergrens van 100 aandeelhouders of 5 procent van de aandelen niet gehaald, dus zal niet doorgezet worden.

Qorvo

Wij spraken in de tweede helft van 2023 voor de tweede keer met Qorvo. De onderneming opereert internationaal in meerdere gebieden met (zeer) hoge waterstress. Qorvo heeft een interne duurzaamheidsadviesraad opgericht iom er op toe te zien dat binnen alle operaties geldende duurzaamheidsrichtlijnen gevolgd worden. Over locatie-specifieke doelen voor water gaf Qorvo aan liever vast te houden aan projectmatige doelen, gebaseerd op waar de meeste winst in de vermindering van watergebruik te behalen valt. Het incorporeren van de financiële risico's van verschillende waterscenario's is momenteel nog geen prioriteit van Qorvo. In het laatste gesprek vroeg Qorvo naar goede rapportage voorbeelden van water gerelateerde risico's. Hier zullen wij in januari schriftelijk opvolging aan geven. Wij blijven verder aandringen op de ontwikkeling van water scenario-analyses die ook financiële risico's in acht nemen. Ook willen wij sturen op de ontwikkeling van locatie-specifieke doelen en zowel korte- als lange termijn doelstellingen op het gebied van water.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zullen wij onze dialoog met **Newcrest Mining** en **Agnico-Eagle Mines** voortzetten. De overname van **Newcrest Mining** door Newmont Corporation in november 2023, was voor ons reden dit gesprek tijdelijk uit te stellen.

Bridging the gap

Voldoende en schoon water is cruciaal voor mensen, bedrijven en landen wereldwijd. En teveel water kan leiden tot overstromingen en waterschade. Toch hebben institutionele beleggers vaak onvoldoende inzicht in de waterrisico's in hun portefeuille. Daarom slaan, na een eerdere succesvolle samenwerking op dit thema, Achmea Investment Management, NN, SCOR, Deltares en WWF de handen ineen om beter inzicht te krijgen in waterrisico's.

Het samenwerkingsproject "Bridge" ontwikkelt een aanpak om waterrisico's in stroomgebieden van rivieren in kaart te brengen die van belang zijn voor beleggingsportefeuilles. Als pilot zijn het Tietestroomgebied, in de Braziliaanse regio Sao Paulo, en het Chennai-stroomgebied in India geselecteerd.

We kijken in deze stroomgebieden naar de impact van klimaatverandering, sociaal-economische veranderingen en hoe bedrijven waarin we beleggen in deze gebieden omgaan met waterrisico's. Zo krijgen we een goed beeld van welke risico's nog onvoldoende geadresseerd zijn. Dit zal worden vertaald naar portefeuille-management en engagement met deze bedrijven.

Het project maakt deel uit van het Topconsortium voor Kennis en Innovatie (TKI) programma van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. De resultaten zullen dan ook publiek beschikbaar zijn en een startpunt vormen voor verdere samenwerking van institutionele beleggers om waterrisico's beter te adresseren, en om klimaatverandering en biodiversiteitsverlies te helpen tegengaan. Dit gebeurt onder andere via het Ceres Valuing Water Finance Initiative waar Achmea IM deel van uit maakt.

4.2. Voortgang thema

Per eind december 2023 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 4.2.1

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt*	1	2	3	4	5	6
1 Agnico-Eagle Mines Limited	Canada	Metaal en Mijnbouw	6.0						
2 Newcrest Mining Limited	Australië	Metaal en Mijnbouw	5.5						
		Halfgeleiders							
3 Qorvo, Inc.	Verenigde Staten		6.3						
4 Rio Tinto plc	Verenigd Koninkrijk	Metaal en Mijnbouw	4.2						

* De MSCI Water Stress Score geeft weer in hoeverre waterschaarste een risico vormt voor de onderneming en hoe de onderneming water gerelateerde risico's en kansen oppakt. De score is op een schaal van 0 tot 10, waarbij een lage score aantoont dat de onderneming geen robuuste strategie heeft om haar watergebruik te beheren en verminderen.

Symbol status ongewijzigd	Symbol statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald*
							Impact doelstelling niet behaald**
							Dialoog onsuccesvol

* De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

** De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

4.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 4.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 4.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	50% na 2,5 jaar	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	25% na 2,5 jaar	nee

5. Reductie CO₂-uitstoot

In het Klimaatakkoord van Parijs spraken 196 landen af de opwarming van de aarde te zullen beperken tot ruim onder de 2 graden, met het streven om de opwarming beneden de 1,5 graad te houden. Het koolstofbudget dat de mensheid heeft om catastrofale opwarming van de aarde te voorkomen zal binnen 10 jaar gebruikt worden als de uitstoot niet teruggedrongen wordt. Daarom is het noodzakelijk om de bestaande infrastructuur voor fossiele brandstoffen zoveel mogelijk uit te faseren en te werken aan een zo goed mogelijke integratie van duurzame energie en infrastructuur. Tijdens de dialoog Reductie CO₂-uitstoot gaan we met ondernemingen in gesprek over de gevolgen van een te hoge CO₂-uitstoot en de risico's die dat met zich meebrengt, maar ook over de kansen die de transitie naar duurzame energiebronnen biedt. Het gesprek richt zich op de strategie die ondernemingen kiezen en de mate waarin ze zijn voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst. Voor dit thema is met behulp van CO₂-EVIC cijfers en gespecialiseerde bronnen zoals 'Transition Pathway Initiative' (TPI) het beleggingsuniversum getoetst. Aan de hand van de uitkomst zijn ondernemingen geselecteerd met relatief de hoogste emissies en weinig aandacht in hun beleid voor de transitie naar een klimaatvriendelijk bedrijfsmodel.

5.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 5.1.1 DOELSTELLINGEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Doelstelling	Toelichting	Indicatoren
Governance	Ondernemingen hebben het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt een bestuurder of bestuurscomité aan met de verantwoordelijkheid voor het toezicht op het klimaatbeleidDe onderneming neemt aan CO₂-reductie gerelateerde KPI's op in de beloning van bestuurdersDe onderneming is transparant over haar betrokkenheid bij belangenorganisaties en zorgt ervoor dat de doelen in lijn zijn met haar eigen klimaatbeleid
Strategie	Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO ₂ /EVIC.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt 'science based targets' en laat deze extern validerenDe onderneming committeert zich aan een net-zero ambitie
Risicomanagement	De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaat gerelateerde kansen en risico's meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert over klimaatrisico's en -kansen in lijn met TCFDDe onderneming stelt een klimaat scenario planning op
Transparantie	De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen maatregelen.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert scope 1 en 2 GHG emissiedata en laat deze extern validerenDe onderneming rapporteert aan 'CDP climate change'

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie (7.2)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2)

Voortgang thema

Na diverse reguliere contactpogingen, stuurden wij in de tweede helft van 2023 een escalatiebrief aan **Hydro One**. De onderneming heeft hier niet op gereageerd. In de eerste helft van 2024 komt de onderneming daarom opnieuw in aanmerking voor escalatie, bijvoorbeeld via het stembeleid.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zullen we alle lopende Reductie CO₂-uitstoot dialogen voortzetten.

5.2. Voortgang thema

Per eind december 2023 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt*	1	2	3	4	5	6
1 Hydro One Ltd.	Canada	Elektriciteitsbedrijven	7.64						
2 Nucor Corporation	Verenigde Staten	Metaal en Mijnbouw	5.55						
3 ONEOK, Inc.	Verenigde Staten	Bouwmaterialen	2.58						
4 Steel Dynamics, Inc.	Verenigde Staten	Metaal en Mijnbouw	5.63						
5 Umicore	België	Chemicaliën	6.17						
6 Valero Energy Corporation	Verenigde Staten	Olie, gas en brandstoffen	2.83						

* De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald*
							Impact doelstelling niet behaald**
							Dialoog onsuccesvol

* De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlplaat 4 of 5)

** De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

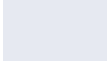

5.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten gedeeld aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 5.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 5.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	33% na 1,5 jaar	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	17% na 1,5 jaar	nee

6. Access to Nutrition

Zowel goede voeding als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Eén op de drie mensen wereldwijd is of ondervoed of juist te zwaar. Gezonde en voldoende voeding is daarom wereldwijd een belangrijke uitdaging. Bedrijven in de voedingsmiddelenindustrie kunnen een bijdrage leveren aan het aanpakken van deze problematiek. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten. Periodiek wordt de Access to Nutrition index uitgebracht, een gedegen studie die in kaart brengt hoe voedingsbedrijven presteren op dit thema. Op basis van dit onderzoek is Achmea IM, in samenwerking met investeerders wereldwijd, het gesprek aangegaan met deze ondernemingen.

6.1. Introductie thema

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

TABEL 6.1.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO NUTRITION

Doelstelling	Toelichting
Governance	<ul style="list-style-type: none">De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie en governance. Bijvoorbeeld door het stellen van doelstellingen om haar producten gezonder te maken en de dit te monitoren.
Beleid	<ul style="list-style-type: none">De onderneming heeft haar beleid uitgewerkt in concreet beleid, waarin onder andere de betaalbaarheid van goede voeding en stappen naar een gezondere productenportefeuille een plek hebben.
Implementatie & monitoring	<ul style="list-style-type: none">De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
Samenwerking in de keten	<ul style="list-style-type: none">Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert over a) de voortgang van haar beleid op goede voeding en b) over de gezondheid van haar productenportefeuille. Daarnaast geeft de onderneming via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten.

Sustainable Development Goals

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 2: Geen Honger (2.2)
- SDG 3: Goede Gezondheid en Welzijn (3.4)

Samenwerking

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun prestaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;

- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen
- Het niet promoten van producten die borstvoeding kunnen vervangen.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika. De laatste resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema

Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een investor statement als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven nemen we in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren stappen te zetten op dit thema.

Conclusie

Suntory

Met Suntory verliep het contact lange tijd moeizaam. In 2023 waren de contacten, door een wisseling binnen investor relations, een stuk beter en constructiever. Er hebben in 2023 twee gesprekken plaatsgevonden, waarvan de laatste in november 2023. Hoewel de onderneming achterloopt ten opzichte van haar sectorgenoten zien we wel steeds meer vooruitgang. Zo heeft de onderneming doelen gesteld om de hoeveelheid suiker te verminderen en laat ze ook daadwerkelijk vooruitgang zien. Daarnaast is de onderneming aan de slag om gezondere producten te lanceren en heeft het een Europese code voor verantwoorde marketing ondertekend. Ook is Suntory aan de slag gegaan om o.a. in Australië en het Verenigd Koninkrijk de gezondheid van haar producten in kaart te brengen. Toch blijft er nog veel te doen. Zo kan de onderneming nog stappen zetten om ook in andere regio's de gezondheid van haar producten te verbeteren en kan Suntory op meer punten doelen stellen dan alleen de reductie van suiker.

The Coca Cola Company

Met The Coca Cola Company hebben in 2023 twee gesprekken gehad. In beide gesprekken hebben we, in samenwerking met andere investeerders, het punt gemaakt dat de onderneming meer werk kan maken van haar strategie op het gebied van goede voeding. De onderneming heeft de laatste jaren wel goede stappen gezet wat betreft het verminderen van het suikergehalte in haar dranken. Maar andere onderdelen van een goede voeding blijven onderbelicht. Dat is relevant omdat Coca Cola in toenemende mate, naast cola, ook andere dranken zoals vruchtensappen, sportdranken, alcoholische dranken en thee verkoopt. Coca Cola reageerde in beide gesprekken terughoudend. Dat is teleurstellend aangezien de onderneming wereldwijd een positievere impact kan hebben op dit thema. Dat is dan ook de reden waarom we voor de aandeelhoudersvergadering in 2024 een resolutie hebben ingediend in samenwerking met CCLA, Cardano en VGZ. De resolutie roept de onderneming op om bredere doelen te stellen dan alleen suikerreductie en om over de gezondheidsaspecten van haar gehele productenportefeuille te gaan rapporteren.

Meiji

Meiji heeft formeel aangekondigd een zogenaamd "Nutrient Profiling Model" te gaan gebruiken om de gezondheid van haar productenportefeuille periodiek te meten. Dit model zal ook openbaar worden gemaakt⁴. Dit is een mooie, concrete stap vooruit, ook aangezien Meiji verschillende stappen neemt om daadwerkelijk haar portefeuille gezonder te maken. In ons gesprek dat in oktober 2023 plaatsvond hebben we de onderneming gecompimenteerd met deze stappen. We zijn in het gesprek met name ingegaan op welke stappen de onderneming buiten Japan kan zetten op het gebied van gezonde voeding en hoe het haar verantwoord marketingbeleid kan verbeteren. De onderneming liet weten dit marketingbeleid, met name richting kinderen, te gaan verbeteren.

Conagra

Met Conagra had ons laatste gesprek een andere opzet dan gebruikelijk. Aangezien de onderneming een nieuw hoofd duurzaamheid heeft was het verzoek of wij als investeerders een presentatie konden geven met aanbevelingen en best-practices in de sector op het gebied van gezonde voeding. Conagra heeft toegezegd deze informatie te gebruiken om haar beleid aan te scherpen. In samenwerking met de andere investeerders, Mercy Investments and T. Rowe Price, hebben we in de presentatie aandacht besteed aan de best-practices op het gebied van verantwoorde marketing, het rapporteren over gezonde voeding, verantwoord lobbyen en wat de onderneming kan doen om gezonde voeding ook betaalbaarder te maken.

Evaluatie

We zien dat we in dit programma bij de meeste ondernemingen voortgang hebben geboekt. The Coca Cola Company is hierbij een uitzondering. Daarom hebben we besloten om bij Coca Cola de dialoog te escaleren door middel van een resolutie. Aangezien er bij de andere ondernemingen veel voortgang geboekt is, sluiten we de huidige lopende dialogen af. Dat betekent niet dat we stoppen met dit thema. In 2024 zullen we voortbouwen op opgedane kennis en met een nieuwe groep ondernemingen het gesprek aangaan over gezonde voeding. Naast ondernemingen uit de voedingsindustrie zullen we ons hierbij ook richten op restaurantketens, waaronder fastfoodketens.

⁴ https://www.meiji.com/global/news/2023/pdf/230630_01.pdf

6.2. Voortgang thema

Per eind december 2023 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien. De engagements met Unilever, Suntory, Conagra lopen vanaf 2018, de andere engagements vanaf 2021.

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt*	1	2	3	4	5	6
1 Conagra Brands, Inc.	Verenigde Staten	Voedselproducten	17						
2 Meiji Holdings Co., Ltd.	Japan	Voedselproducten	12						
3 Suntory Beverage & Food Ltd.	Japan	Dranken	21						
4 The Coca-Cola Company	Verenigde Staten	Dranken	11						
5 Unilever NV	Nederland	Huishoudelijke producten	2						

* Positie 'Access to Nutrition Global Index' (totaal 25 bedrijven)

Symbol status ongewijzigd	Symbol statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald*
							Impact doelstelling niet behaald**
							Dialoog onsuccesvol

* De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

** De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

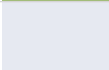

6.3. Eindbeoordeling

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 6.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 6.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	<i>Na 1 jaar</i>	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	<i>Na 1 jaar</i>	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	<i>Na 3 jaar</i>	100%	ja
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	<i>Na 3 jaar</i>	80%	ja

*De engagements met Unilever, Suntory, Conagra lopen vanaf 2018, de andere engagements vanaf 2021.

Kwalitatieve Duiding

- We zien dat onze gesprekken met de meeste ondernemingen zin hebben gehad en tot verbeteringen hebben geleid. Het is belangrijk om bij de succesratio mee te wegen dat bij een aantal ondernemingen de dialoog al langer dan 3 jaar duurt, namelijk bij Unilever, Conagra en Suntory. Bij The Coca Cola Company en Meiji heeft het engagement juist korter dan 3 jaar geduurd.
- De informatie uit de Access to Nutrition Index leidde tot goede inhoudelijke gesprekken en de samenwerking met de coalitie van investeerders hielp bij het krijgen van toegang tot de ondernemingen.
- We zagen dat de dialoog op een goed moment kwam. Ook ondernemingen zijn zich steeds meer bewust het belang van gezonde voeding en zij gebruikten de dialoog om meer inzicht te krijgen hoe ze hun eigen strategie konden aanscherpen. Naar aanleiding van de gesprekken starten verschillende ondernemingen met het in kaart brengen van de gezondheid van hun productenportefeuille en stelden zij doelen om deze te verbeteren.

- Alleen bij The Coca Cola Company zagen we onvoldoende voortgang. Ook na meerdere gesprekken met een coalitie van aandeelhouders; dit was voor ons een belangrijke aanleiding om een resolutie in te dienen voor de aandeelhoudersvergadering in 2024.
- Goede voeding is een thema dat in vergelijking met het thema klimaatmitigatie, nog wat in de kinderschoenen staat. Zo zijn er nog geen uniforme rapportagestandaarden en zetten ondernemingen nog niet alle instrumenten in die zij tot hun beschikking hebben om goede voeding te stimuleren. Dit is voor ons aanleiding om engagement op dit thema ook in 2024 voort te zetten. Wel kiezen we een nieuwe groep ondernemingen, zowel uit de voedingsindustrie, supermarkten als fastfoodketens.

7. Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen

De eerste soorten plastic werden rond het begin van de vorige eeuw geïntroduceerd. Sindsdien heeft het gebruik van plastics een enorme vlucht genomen. Plastic wordt gebruikt in vele toepassingen, van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed, koelkasten en auto's. Het gebruik van plastics biedt veel voordelen. Het materiaal is sterk, weegt weinig en is als verpakking van voedsel zeer geschikt vanwege de goede hygiëne-barrière. Zo helpt plastic verpakking bijvoorbeeld de houdbaarheid van het voedsel te verlengen. Echter, door de lange levensduur van het materiaal en de chemische stoffen in plastics, leidt het gebruik van grote hoeveelheden plastics ook tot grote milieuvuiling en zoals uit steeds meer onderzoek blijkt, ook tot gezondheidsrisico's. Vervuiling van land en water, onder andere door plastic, is inmiddels één van de vijf belangrijkste oorzaken voor verlies van biodiversiteit. Enerzijds wordt verwacht dat de plasticproductie nog enorm zal groeien. Anderzijds groeit ook het inzicht dat deze groei zeer onwenselijk is vanwege de genoemde risico's voor milieu en gezondheid. Daarom zijn de ontwikkelingen in de plastic waardeketen ook van belang voor beleggers die in veel ondernemingen in deze keten beleggen. Achmea IM zet engagement over gebruik van plastic daarom voort, nu gericht op producenten en retailers van consumentengoederen.

7.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 7.1.1 DOELSTELLINGEN AFBOW PLASTIC IN VERPAKKING VAN CONSUMENTENGOEDEREN

Doelstelling	Indicatoren
Governance	<ul style="list-style-type: none">Het bestuur van de onderneming erkent de ESG-risico's van plastic als materieel, steunt¹ overheden in de aanpak van deze risico's; de onderneming weerhoudt zich van lobbyactiviteiten om nieuw beleid af te zwakken of te voorkomen;
Beleid	<ul style="list-style-type: none">ESG-risico's van plastic worden als materieel erkend, analyse van technische mogelijkheden.Marktonwikkelingen en regelgeving dienen als input voor de strategie;
Implementatie & monitoring	De onderneming stelt ambitieuze doelen ² , bijvoorbeeld voor: <ul style="list-style-type: none">reductie van gebruik van plastic verpakkingen (in absoluut volume);reductie van het % gebruikt plastic uit fossiele grondstoffen;reductie van plastic afval³;De onderneming meet en rapporteert de voortgang op deze doelen;
Samenwerking in de keten	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen;
Transparantie	De onderneming rapporteert over de voortgang op bovengenoemde doelen en kpi's en over: <ul style="list-style-type: none">de maatschappelijke impact van geproduceerde plastic op de gezondheid en op het milieu;het beleid en maatregelen om de negatieve gevolgen van gebruik van plastic te verminderen;hoe regelgeving en marktontwikkelingen met name gericht op de plastic transitie, invloed kunnen hebben op de resultaten van de onderneming;

- De onderneming steunt publiekelijk regelgeving die tot doel heeft om gebruik van plastic verpakking terug te dringen en de 'business case' voor circulaire economie te versterken.
- Deze doelen zijn bij voorkeur in lijn met het klimaatbeleid (het streven naar 'net-zero' uiterlijk in 2050, op basis van 'science-based targets' voor scope 1-3) en beleid om de impact op verlies van biodiversiteit te stoppen.
- Met het reduceren van plastic afval wordt hier niet alleen het afval van de onderneming bedoeld, maar ook het plastic afval veroorzaakt door consumenten als gevolg van het gebruik van de producten / verpakkingen geproduceerd door de onderneming en de industrie.

Sustainable Development Goals

Het engagement thema sluit aan bij verschillende SDG's:

- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.2-6)

Samenwerking

In de tweede helft van 2023 hebben we de samenwerking met de VBDO voortgezet, als vervolg op het in mei 2023 door de VBDO geïnitieerde investor statement dat ondernemingen oproep om plastic verpakking terug te dringen. Met steun van verschillende andere ondertekenaars van het statement, stuurden we dit statement aan de ondernemingen in ons engagement programma. Daarnaast voerden we gezamenlijk twee engagement gesprekken. In de dialoog met Repsol, de enige 'petrochemische' onderneming in dit thema, werken we samen met 'As you Sow', een organisatie voor actief aandeelhouderschap in de Verenigde Staten. As You Sow roept een aantal belangrijke petrochemische ondernemingen die veel grondstoffen voor plastic produceren op om te analyseren wat het voor de onderneming betekent als de vraag naar plastic grondstoffen gaat dalen, volgens scenario's die nodig zijn om de milieuvervuiling door plastic te stoppen. Deze samenwerking biedt ons extra informatie en draagt bij aan de impact van de dialogen. Verder is Achmea IM ook nog betrokken bij de inzet van de 'Business Coalition' voor een ambitieus VN-verdrag voor de aanpak van plastic vervuiling.

Voortgang thema

In het najaar van 2023 hebben we een eerste gesprek gevoerd met **Repsol** en **Procter & Gamble**. En we spraken nogmaals met **Ahold Delhaize** en **Henkel**.

Ahold Delhaize

Ahold Delhaize ontving ons voor een tweede gesprek in september. In juli hadden we Ahold een brief gestuurd, namens een groep ondertekenaars van bovengenoemd door de VBDO geïnitieerd plastic statement. Met deze brief, het statement, en het gezamenlijke engagement, toonden we Ahold dat een grote groep internationale institutionele beleggers bezorgd is over de impact van plastic verpakking op milieu en gezondheid. Ahold gaf aan hard te werken aan het beperken van plastic verpakking, maar dat dit niet eenvoudig is. Vooral het stimuleren van de verkoop van producten in herbruikbare en navulbare verpakkingen is een uitdaging. Verder gaf Ahold aan dat het voornaamste doel is om te zorgen dat in 2025 100% van de verpakkingen herbruikbaar, recyclebaar of composteerbaar zijn. Daarnaast wil de onderneming minstens 25% gerecycled plastic gebruiken in verpakking van eigen-merk producten. Ahold ziet ook de toenemende berichten over gezondheidsrisico's van plastic en wil daar meer aandacht aan besteden.

Henkel

In november spraken we nogmaals met Henkel. Ook Henkel informeerden we in juli per brief over het genoemde VBDO plastic statement. En een aantal ondertekenaars van dit

statement nam deel aan het gesprek. We bespraken het belang van transparantie over hun houding ten aanzien van beleidsontwikkelingen en de mogelijkheid om zich te distantiëren van standpunten van industriegroepen die wetgeving willen vertragen. Ook informeerden we Henkel nader over de toenemende zorgen over de gezondheidsrisico's van plastic verpakkingen. Hoewel Henkel al doelen heeft gesteld om plastic verpakkingen te reduceren, hebben we de onderneming gevraagd om in een meer concreet plan van aanpak, of 'routekaart' aan te geven op welke wijze ze die doelen wil bereiken. In een volgend gesprek zullen we specifiek bespreken hoe Henkel de rapportage verder kan verbeteren, rekening houdend met nieuwe rapportage standaarden en wetgeving over duurzaamheidsrapportage.

Jerónimo Martins

We spraken met Jerónimo Martins in februari. De onderneming werkt al sinds 2009 aan 'ecodesign' voor verpakkingen. De onderneming kijkt daarbij vooral naar of verpakkingen recyclebaar zijn. De onderneming kijkt ook naar in welke markten het risico op vervuiling door plastic verpakking het grootst is. Duidelijk is dat in Colombia nog weinig wetgeving is wat betreft inzameling en hergebruik van plastic. Daarom is er ook weinig infrastructuur om dit in gang te zetten. Jerónimo Martins zet zich in voor betere afvalwetgeving in Colombia, en is betrokken bij de lancering van een 'plastic pact'⁵ in Colombia; een publiek-private samenwerking om vervuiling door plastic aan te pakken. Ook heeft de onderneming nadrukkelijk de behoefte aan betere wetgeving om de strijd tegen plastic vervuiling beter te kunnen voeren. Zo zou bijvoorbeeld ook de beschikbaarheid van gerecycled plastic beter geregeld moeten worden. In een volgend gesprek zullen we met de onderneming bespreken of de gestelde doelen aangescherpt kunnen worden en hoe de rapportage over voortgang beter kan.

Procter & Gamble

We spraken voor het eerst met Procter & Gamble (P&G) in december. Aan het gesprek namen ook een aantal ondertekenaars van het VBDO plastic statement deel. In reactie op onze vragen gaf de onderneming aan niet negatief te zijn over extra regelgeving ten aanzien van plastic verpakkingen. Deze extra regelgeving moet echter niet nadelig zijn voor koplopers, op goede wetenschappelijke inzichten gebaseerd zijn en echt bijdragen aan de transitie naar een meer circulaire industrie. Zo werkt P&G samen met het 'Consumer Goods Forum' een internationale coalitie van producenten van consumptiegoederen, aan voorstellen op het gebied van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (EPR; ofwel 'de vervuiler betaalt'). We bespraken ook de gezondheidsrisico's vanwege de chemicaliën gebruikt in plastics. De onderneming staat open voor een verder gesprek daarover en hanteert nu al een referentielijst met toegestane chemische stoffen. Verder hebben we P&G gevraagd om in nog meer detail te rapporteren over de aanpak en voortgang ten aanzien van de reductie van plastic verpakkingen.

⁵ <https://wrap.org.uk/media-centre/press-releases/colombia-launches-second-plastics-pact-latin-america>

Repsol

In november spraken we ook met Repsol. Het gesprek was open en constructief. De onderneming informeerde ons over de ambitie om een leider in circulaire plastics te worden in Europa. Repsol zet daarbij vooral in op de complexere 'chemische recycling' omdat ze hier de kennis en ervaring uit de productie van plastic uit fossiele grondstoffen goed kan inzetten. Doordat dit een duurder proces is, kan de onderneming hier ook meer waarde toevoegen. Hoewel de onderneming ambities toont, en ook stevige investeringen doet, gaat het tempo van de transitie ons nog niet snel genoeg. Repsol presenteerde wel concrete doelen voor het percentage circulaire versus fossiele grondstoffen. Dit biedt een goede basis is voor verdere discussie over doelen en versnelling van de transitie.

Vervolg

In 2024 willen we alle ondernemingen nogmaals spreken, zodra we in hun nieuwe duurzaamheidsverslag de voortgang hebben geanalyseerd. Ook zullen we bekijken hoe we in 2024 onze steun kunnen blijven tonen voor het VN-verdrag voor de aanpak van plastic vervuiling. Eind 2024 moet er een akkoord zijn bereikt over dit verdrag.

7.2. Voortgang thema

Per eind december 2023 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt*	1	2	3	4	5	6
1 Carrefour SA	Frankrijk	Supermarktketens	2,5						
2 Henkel AG & Co. KGaA	Duitsland	Huishoudelijke en persoonlijke producten	4,7						
3 Jeronimo Martins, SGPS S.A.	Portugal	Supermarktketens	2,1						
4 Kimberly-Clark Corp	Verenigde Staten	Huishoudelijke en persoonlijke producten	4,5						
5 L'Oreal SA	Frankrijk	Persoonlijke producten	5,5						
6 Marks and Spencer Group plc	Verenigd Koninkrijk	Winkelketen	n.a.						
7 Procter & Gamble Company	Verenigde Staten	Huishoudelijke en persoonlijke producten	4,5						
8 Repsol SA	Spanje	Olie, gas en brandstoffen	2.82						
9 Royal Ahold Delhaize N.V.	Nederland	Supermarktketens	1,25						

* Reductiedoel 'nieuw plastic' 2% reductie per jaar: Dit doel betreft het terugdringen van gebruik van nieuwe plastic grondstof uit fossiele brandstoffen, ook wel 'virgin plastic' genoemd. Bron: Global Commitment Progress Report 2022, of duurzaamheidsrapportage onderneming.

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald*
							Impact doelstelling niet behaald**
							Dialoog onsuccesvol

* De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

** De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

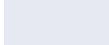

7.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten gedeeld aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 7.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 7.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	78% na 1,5 jaar	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	11% na 1,5 jaar	nee

8. Biodiversiteit

Biodiversiteit is het geheel van de diversiteit van soorten, de variatie van genetisch materiaal en de verschillende ecosystemen. Deze ecosystemen leveren belangrijke diensten aan de economie, zoals de dierlijke bestuiving van voedselgewassen, de natuurlijke zuivering van water en de instandhouding van een vruchtbare bodem voor gewassen. Daarom is het behoud van biodiversiteit van belang voor de financiële sector. Als ecosystemen hun veerkracht verliezen, neemt de productiecapaciteit af wat tot minder opbrengst leidt voor veel sectoren waarvan beleggers afhankelijk zijn. In dit engagementproject spreken we ondernemingen aan op hun verantwoordelijkheid om biodiversiteit te beschermen en te bevorderen. Financiële instellingen beleggen en investeren wereldwijd in ondernemingen, waarvan een aanzienlijk deel de natuur negatief beïnvloedt. Met hun activiteiten hebben deze ondernemingen (on)bewust een aandeel in het verlies van biodiversiteit. En veel ondernemingen zijn zelf ook afhankelijk van de biodiversiteit. Ze gebruiken grondstoffen voor hun producten, zoals graan, soja, mais, vruchten, vis, maar ook hout en schoon drinkwater. Omdat de natuur deze producten voortbrengt noemen we ze ook wel ‘ecosysteemdiensten’. Ondernemingen in de voedselproducten sector gebruiken veel landbouwproducten en hebben daardoor een substantiële impact op, maar ook afhankelijkheid van de biodiversiteit. Daarom hebben we een aantal grote ondernemingen in deze sector gekozen voor dit engagementthema.

8.1. Introductie thema

Doel van het thema

Veel ondernemingen in de voedselproducten sector werken al aan het beperken van het verlies van biodiversiteit, maar vooral gericht op bepaalde aspecten, zoals voorkomen van ontbossing, ‘duurzame visvangst’ of juist waterbesparing.

Wat meestal ontbreekt is een goed analyse van waar de voornaamste impact op verlies van biodiversiteit zit, en hoe deze vervolgens structureel wordt aangepakt. Daarom vragen wij de ondernemingen een goede impact analyse te maken, duidelijke doelen te stellen en risico’s met de juiste prioritering aan te pakken.

TABEL 8.1.1 DOELSTELLINGEN BIODIVERSITEIT

Doelstelling	Indicatoren
Governance	Het bestuur van de onderneming geeft blijk van de urgentie van het thema biodiversiteit(sverlies), stelt doelen en neemt verantwoordelijkheid voor de uitvoering daarvan
Beleid	De onderneming stelt beleid op, gericht op behoud- en herstel van biodiversiteit, bijvoorbeeld gericht op het voorkomen van ontbossing en het bevorderen van meer duurzame landbouwpraktijken.
Implementatie & monitoring	De onderneming voert een structurele impact & afhankelijkheidsanalyse uit ¹ , als basis voor beleid en doelen: <ul style="list-style-type: none">• Impact en afhankelijkheden meten;• Interpreteren, prioriteren;• Doelen stellen;• Implementeren;• Voortgang meten en rapporteren.
Samenwerking in de keten	We verwachten van de ondernemingen om samenwerking te zoeken of te initiëren. Voorbeelden zijn: de Taskforce Nature related Financial Disclosures (TNFD), Science Based Targets for Nature (SBTN) en de World Business Council for Sustainable Development (WBCSD).
Transparantie	We verwachten rapportage over de positieve en negatieve impact op biodiversiteit, gebruik makend van leidende standaarden en rekening houdend met internationale ontwikkelingen in verslaglegging.

¹ Als opties voor een dergelijke analyse, bevelen we de methodes van de (TNFD), of de SBTN aan.

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.2, 12.6)
- SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en maritieme hulpbronnen (14.1)
- SDG 15: Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe (15.2, 15.3)

Samenwerking

In de drie jaar die dit engagement duurde, is intensief samengewerkt met een vier leden van de 'Finance for Biodiversity Pledge' engagement werkgroep. Daarnaast werkten we ook samen met enkele deelnemers aan het programma 'Food Emissions 50' van Ceres⁶, een netwerk van institutionele beleggers uit de Verenigde Staten. De samenwerking met de 'pledge'-leden leidde in de dialoog met Costco tot het indienen van een aandeelhoudersresolutie, door het Canadese Vancity, waarop de onderneming de toezegging deed om aan de slag te gaan met een biodiversiteitsimpact analyse. Alle zeven ondernemingen zijn ook door het recent gestarte 'Nature Action 100' engagement programma geselecteerd. We zullen de conclusies over voortgang en voornaamste uitdagingen voor deze ondernemingen delen met dit nieuwe programma, zodat onze lessen in deze dialogen gebruikt kunnen worden. Achmea IM neemt ook deel aan Nature Action 100, maar heeft gekozen voor een aantal andere ondernemingen.

Conclusie

Per einde 2023 sluiten we dit engagementthema over biodiversiteit af. Onder het kopje 'evaluatie', hieronder, gaan we in op de belangrijkste resultaten en inzichten. Ook is het profiel van elke onderneming een conclusie met belangrijkste observaties en behaalde resultaten voor de betreffende onderneming te vinden. In het afgelopen half jaar hebben we nog gesproken met **General Mills**, **Tyson Foods**, en **Kroger**. Hieronder een kort verslag van deze gesprekken.

General Mills

In oktober vond het laatste gesprek plaats met General Mills. Deze onderneming vertelde momenteel serieus te kijken naar de richtlijnen voor biodiversiteitsimpact analyse van de 'Taskforce Nature Related Financial Disclosures' (TNFD). Ze doet dit mede in relatie tot de nieuwe Europese CSRD wetgeving. Ook wil General Mills voldoen aan de nieuwe 'Forest, Land and Agriculture Guidance' (FLAG) van het 'Science Based Targets Initiative' (SBTI). Onderdeel daarvan is het streven naar een 'ontbossingsvrije toeleveringsketen' per einde 2025. Wat betreft de risico's van ontbossing, hebben vooral de palmolie en cacao keten prioriteit voor de

onderneming. Ook werkt General Mills hard aan het uitbreiden van meer duurzame 'regeneratieve landbouw' in de keten. We hebben de onderneming wel aangespoord daar meer concrete, meetbare indicatoren voor vast te stellen, zodat de positieve impact goed onderbouwd kan worden. We sluiten deze dialoog succesvol af met een mijlpaal voor toezegging, vanwege de toegezegde oriëntatie op TNFD aanpak en het werken met de SBTI-FLAG methode, inclusief doelen voor de aanpak van ontbossing.

Tyson Foods

In oktober spraken we voor het laats met Tyson Foods. In dit laatste gesprek hebben we Tyson vooral aangespoord de deadlines voor het streven naar een 'ontbossingsvrije' productieketen naar voren te halen, van 2030 naar 2025. Dit is in lijn met de recent gepubliceerde 'Forest, Land and Agriculture Guidance' (FLAG) van het 'Science Based Targets Initiative'. Tyson oriënteert zich op deze doelen, in het kader van het aanscherpen van de klimaatdoelen. Tyson toonde zich ook bereid om over het versnellen van de aanpak van ontbossing met beleggers in gesprek te blijven. Hoewel Tyson in een eerder gesprek aangaf te willen kijken naar methoden voor impactanalyse, zoals TNFD, kon de onderneming hierover in het laatste gesprek geen concretere toezegging doen. Wel werkt Tyson met verschillende programma's aan het verduurzamen van de landbouwpraktijken in de keten. We sluiten de dialoog met Tyson af met een groene mijlpaal 'toezegging' vanwege de toegezegde inzet op de aanscherping van het ontbossingsbeleid. Als een van 's werelds grootste vleesproducenten blijft de 'core business', vleesproductie, de voornaamste uitdaging. Om de risico's rond biodiversiteitsverlies en klimaatverandering significant te reduceren, zou Tyson stevig moeten inzetten op de transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten. Een goede TNFD-analyse maakt de urgentie van deze transitie wellicht ook meer zichtbaar voor het bestuur van de onderneming.

Kroger

In het laatste gesprek met Kroger, in november, gaf men aan in gesprek te zijn met externe adviseurs, over de aanpak van biodiversiteitsimpact – en risicoanalyse. Ook werkt Kroger aan de verduurzaming van landbouwpraktijken, onder andere met het Wereldnatuurfonds (WWF) en door verantwoord pesticidegebruik. Kroger verwacht ook nieuwe doelen te stellen voor pesticidegebruik. Verder werkt Kroger aan de toepassing van de SBTI 'Forest, Land and Agriculture' aanpak (FLAG Guidance) om de 'scope 3' CO₂-emissies te reduceren. Onderdeel van deze FLAG- aanpak is ook het streven naar een 'ontbossingsvrije' productieketen, uiterlijk per eind 2025. Daartoe verwacht de onderneming eind 2024 nieuwe doelen te stellen. Nu de onderneming met externe adviseurs kijkt naar biodiversiteitsimpact – en risicoanalyse, en ook serieus aan de slag gaat met de FLAG-methode van SBTI, markeren we dit met de mijlpaal voor 'toezegging' en sluiten we de dialoog succesvol af.

⁶ Zie: Food Emissions 50 | Ceres;

8.2. Voortgang thema

Per eind december 2023 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt*	1	2	3	4	5	6
1 Costco Wholesale Corporation	Verenigde Staten	Supermarktketens	5,7						
2 General Mills, Inc.	Verenigde Staten	Voedingsproducten	6,2						
3 Kroger Co.	Verenigde Staten	Voedingsproducten	7,8						
4 Sysco Corporation	Verenigde Staten	Supermarktketens	5						
5 Tyson Foods, Inc.	Verenigde Staten	Voedingsproducten	4,2						

* Duurzaam grondstof gebruik: Ondernemingen worden beoordeeld op de milieueffecten van de grondstoffen die in hun producten worden gebruikt en hun inspanningen op het gebied van traceerbaarheid van de toeleveringsketen en certificering.

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald*
							Impact doelstelling niet behaald**
							Dialoog onsuccesvol

* De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

** De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

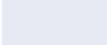

8.3. Eindbeoordeling

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben ondernemingen ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	<i>Na 1 jaar</i>	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	<i>Na 1 jaar</i>	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	<i>Na 3 jaar</i>	100%	ja
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	<i>Na 3 jaar</i>	100%	ja

Evaluatie

- Hoewel diverse ondernemingen in dit engagement thema al op onderdelen werkten aan beperking van hun impact op biodiversiteit, ontbrak bij allen nog een systematische analyse van de impact, en een daarop gebaseerde aanpak met goed onderbouwde prioriteitstelling.
- In de gesprekken met alle ondernemingen hebben we duidelijk geagendeerd dat verlies van biodiversiteit een systeemrisico is dat vraagt om een systematische analyse van impact en risico's. Een aantal van de ondernemingen oriënteert zich inmiddels op de ontwikkelde standaarden voor impact- en risicoanalyse. We hebben duidelijk kunnen maken dat je moet kijken naar wat de belangrijkste producten zijn, gebruikte ingrediënten, herkomst daarvan, en impact op biodiversiteit. Op basis daarvan kun je vaststellen of de grootste prioriteit ligt bij het voorkomen van ontbossing, reductie van CO₂ – of juist methaan uitstoot, of vooral ligt bij verbetering van insectenpopulaties en bodemkwaliteit door reductie van pesticidegebruik.
- Bij de meeste ondernemingen is in de engagementperiode ook de rapportage over de urgentie van het aanpakken van biodiversiteitsverlies verbeterd.

- Onze actieve deelname aan de engagement werkgroep van de 'Finance for Biodiversity Foundation' leidde tot goede samenwerking met andere institutionele beleggers. Door het gezamenlijk voeren van de gesprekken met de ondernemingen, konden we de druk opvoeren. Met de gesprekken over biodiversiteitsimpact en risico's hebben we bij de ondernemingen in dit thema een goede basis gelegd waar het nieuwe biodiversiteitsengagement 'NA-100' op voort kan bouwen.

9. Arbeidsomstandigheden

Eerlijke en veilige arbeidsomstandigheden behoren tot de fundamentele rechten van werknemers. Het gaat bijvoorbeeld om het verbod op dwangarbeid en kinderarbeid, het recht op vrijheid van vereniging en collectief onderhandelen. Ook gelijk loon voor gelijk werk en de afschaffing van discriminatie op het werk behoren tot deze fundamentele rechten. Deze rechten zijn in 1998 vastgelegd in de ‘verklaring over fundamentele principes en rechten op het werk’ van de internationale arbeidsorganisatie (ILO). Deze verklaring maakt duidelijk dat deze rechten universeel zijn. Ze zijn van toepassing zijn op alle mensen in alle landen wereldwijd. Toch werken er wereldwijd nog ruim 180 miljoen mensen in vormen van gedwongen – of kinderarbeid. En in veel productieketens is geen sprake van eerlijke beloning. Veel slachtoffers van gedwongen arbeid, kinderarbeid en lage lonen komen uit kwetsbare groepen, zoals werklozen en migranten. Vrouwen en meisjes zijn binnen deze groepen vaak extra kwetsbaar. Voor beleggers is dit niet langer alleen een morele kwestie. Nu wet- en regelgeving over maatschappelijke verantwoordelijkheid en ‘due-diligence’ toeneemt, wordt het beleggen in ondernemingen die (in)direct betrokken zijn bij schendingen van werknemersrechten een maatschappelijk en financieel materieel risico. In dit engagementthema gaan we daarom in gesprek met ondernemingen in de voedingsmiddelenketen met het doel het naleven van mensenrechten en arbeidsrechten in de productieketen te versterken.

9.1. Introductie thema

Doel van het thema

Van ondernemingen in dit engagement programma verwachten we een gedegen mensenrechtenbeleid, inclusief arbeidsrechten. Daarnaast verwachten we ook adequate maatregelen om de risico’s op gebied van mensenrechten en arbeidsrechten te identificeren en daadwerkelijke

schendingen te voorkomen en zo nodig op te lossen. Voor het toetsen van de voortgang bij de ondernemingen maken we gebruik van rapportages van de ondernemingen en ESG-data van MSCI, maar ook van de benchmarks van de ‘World Benchmarking Alliance’ (WBA), ‘Know the Chain’. Het beleid en de voortgang ten aanzien van leefbaar loon van de ondernemingen volgen we ook met de methodologie van het ‘Platform Living Wage Financials’ (PLWF).

TABEL 9.1.1 DOELSTELLINGEN ARBEIDSSOMSTANDIGHEDEN

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	De onderneming heeft het onderwerp arbeidsrechten op gedegen wijze bij het bestuur belegd;
Beleid	De onderneming heeft een adequaat mensenrechtenbeleid, in overeenstemming met de ‘UN Guiding Principles on Business and Human Rights’ en: <ul style="list-style-type: none">• heeft een adequate gedragscode voor toeleveranciers, waarin het naleven van mensenrechten en fundamentele arbeidsrechten inclusief beleid voor ‘herstel en verhaal’ is vereist;• zet zich in voor het betalen van een leefbaar loon, ook door toeleveranciers en producenten in de keten;
Implementatie & monitoring	De onderneming implementeert het beleid in de eigen bedrijfsvoering en bij de toeleveranciers en ziet actief toe op de voortgang;
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met andere partijen zoals vakbonden en sectorinitiatieven aan de bevordering van het naleven van mensenrechten, arbeidsrechten en leefbaar loon in de keten;
Transparantie	De onderneming rapporteert op transparante wijze aan investeerders, consumenten en andere belanghebbenden over het beleid en de implementatie, monitoring en voortgang ervan.

1 Inclusief een procedure voor ‘herstel en verhaal’, respect voor de ‘UN Global Compact Women’s Empowerment Principles’ en (indien relevant) het recht op ‘free, prior informed consent’ (FPIC).

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 1: Geen armoede (1.1)
- SDG 5: Gendergelijkheid (5.1)
- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei (8.5, 8.7)
- SDG 10: Ongelijkheid verminderen (10.1)

Samenwerking

In de tweede helft van 2023 stond de samenwerking met het PLWF in het teken van de afronding van de jaarlijkse leefbaarloon analyses en de jaarbijeenkoms voor de presentatie van de resultaten. Aangezien het PLWF de onderzoeksmethode dit jaar aanscherpte, gingen de ondernemingen er in score niet veel op vooruit. Er wordt nu kritischer gekeken naar het werkelijk resultaat van beleid en programma's. Kan de onderneming met data aantonen dat lonen of inkomens van boeren echt zijn verbeterd? We zien dit als een positieve ontwikkeling, waarmee we de lat wat betreft impact duidelijk hoger leggen. Van alle ondernemingen die Achmea IM onderzocht is het resultaat dit jaar opgenomen in het jaar rapport van het PLWF. We sturen dit rapport aan de ondernemingen zodat ze hun positie ten aanzien van sectorgenoten kunnen zien. Ook zullen we agenderen in een volgend gesprek.

Voortgang thema

Dit half jaar spraken we met **J.M Smucker** en **Mondelez**.

J.M. Smucker

In september spraken we met J.M. Smucker. De onderneming vertelde over hoe ze het proces van 'keten-due-diligence' versterken. Zo werkt Smucker samen met Enviritas, een non-profit expert op gebied van fair-trade koffie aan meer inzicht in de productieketen en verbetering van inkomens van de koffieboeren. We gaven Smucker ook een compliment vanwege de verbeterde score in de 'human rights due diligence benchmark' van 'Know the Chain', een maatschappelijke organisatie die productieketen 'due diligence' van grote ondernemingen onderzoekt en vergelijkt. Toch blijkt ook uit die benchmark dat Smuckers nog veel kan doen aan verbetering van het 'due-diligence' proces. We gaven Smucker ook mee dat in ons leefbaar loon onderzoek blijkt dat ze nog veel moeten verbeteren op gebied van het leefbaar inkomen van bijvoorbeeld koffieboeren. Dit betreft zowel een steviger commitment van de directie, als meer structurele programma's, het verzamelen van inkomensdata en meer aandacht voor de inkomens van boeren in het inkoopbeleid. We blijven Smucker aanmoedigen tot verdere verbeteringen.

Mondelez

In november nodigde Mondelez nodigde ons uit voor een ESG-update gesprek. In dit gesprek, waar meer beleggers voor waren uitgenodigd, ging Mondelez in op de belangrijkste ontwikkelingen op gebied van duurzaamheid, zoals de inzet om aan de EU-richtlijn tegen ontbossing te voldoen, en de inzet voor betere lonen in de cacaoketen. Voorafgaand aan het gesprek hadden we onze vragen kunnen indienen. Naar aanleiding van de uitkomsten van ons leefbaar loon onderzoek vroegen we Mondelez om duidelijker te zijn over de precieze doelen ten aanzien van verbetering van het inkomen van cacao-boeren. Ook vroegen we de onderneming of ze leefbaar loon en leefbaar inkomen risico's ook in kaart brengt voor andere grondstofketens, bijvoorbeeld in de palmolie en suikerketens. Omdat we in het gesprek onvoldoende concrete antwoorden kregen is een volgend gesprek gepland in februari 2024, specifiek over arbeidsomstandigheden en eerlijke lonen.

Vervolg

In februari 2024 spreken we opnieuw met **Mondelez**. Met de andere ondernemingen zullen we ook in 2024 nogmaals spreken om te horen over voortgang en mogelijke toezeggingen.

9.2. Voortgang thema

Per eind december 2023 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt*	1	2	3	4	5	6
1 Carlsberg A/S Class B	Denemarken	Dranken	4.3						
2 Chocoladefabriken Lindt & Spruengli AG	Zwitserland	Voedselproducten	4.5						
3 George Weston Limited	Canada	Consumentengoederen Distributie en Retail	4.5						
4 Hershey Company	Verenigde Staten	Voedselproducten	6.4						
5 J. M. Smucker Company	Verenigde Staten	Voedselproducten	4.4						

* MSCI indicator 'supply chain labor management'

Symbol status ongewijzigd	Symbol statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald*
							Impact doelstelling niet behaald**
							Dialoog onsuccesvol

* De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

** De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

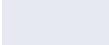

9.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 9.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 9.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	<i>Na 1 jaar</i>	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	<i>Na 1 jaar</i>	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	<i>Na 3 jaar</i>	29% na 1,5 jaar	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	<i>Na 3 jaar</i>	29% na 1,5 jaar	nee

10. Mensenrechten & Governance

Het thema mensenrechten staat volop in de belangstelling. In Nederland heeft het IMVB-convenant een belangrijke rol gespeeld om het onderwerp structureel op de agenda te krijgen. Toch zijn er nog verschillende onderwerpen waar zowel ondernemingen als institutionele beleggers stappen kunnen zetten, zeker als het gaat om de preventie van mensenrechtenschendingen. Voorbeelden zijn de onderwerpen Herstel & Verhaal, 'Due Diligence' en hoe ondernemingen om kunnen gaan met het opereren in en/of hun blootstelling aan conflictgebieden of gebieden waar mensenrechten structureel worden geschonden. In ons normatieve engagementprogramma voeren we engagement met ondernemingen die betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen met als doel deze te verhelpen. Er zijn echter ook veel stappen die ondernemingen met een hoge blootstelling aan mensenrechtenrisico's kunnen nemen om mensenrechtenschendingen te voorkomen. Dit engagementthema richt zich daarom op het verbeteren van de aanpak van mensenrechtenrisico's. Voor dit thema zijn drie sectoren geselecteerd die aansluiten bij de 'Corporate Human Rights Benchmark' (CHRB)⁷: grondstoffen, telecom en elektronica. De ondernemingen zijn vervolgens geselecteerd op basis van aanwezigheid in de beleggingsportefeuille, diverse data (onder andere MSCI, CHRB en 'The 2022 Telco Giants Scorecard') en onze analyse van de ondernemingen.

10.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 10.1.1 DOELSTELLINGEN MENSENRECHTEN & GOVERNANCE

Doelstelling	Toelichting
Governance	De onderneming heeft het onderwerp mensenrechten op gedegen wijze bij het bestuur belegd. Er wordt gestructureerd dialoog gevoerd met experts en stakeholders op dit thema.
Beleid	De onderneming heeft gedegen beleid ontwikkeld op het onderwerp mensenrechten. Ook is er een gedegen uitwerking van de voor de onderneming relevante sub-onderwerpen bijvoorbeeld landrechten, arbeidsrechten, omgaan met conflictgebieden en herstel & verhaal.
Implementatie & monitoring	De onderneming implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering en zet hierin concrete stappen. De onderneming monitort actief het eigen beleid en heeft een klachtenmechanisme opgezet.
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met andere partijen, waaronder andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op dit thema.
Transparantie	De onderneming is transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over de rol van het bestuur m.b.t. dit thema, haar beleid, de implementatie en de monitoring. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren over uitkomsten van due diligence en klachtenmechanismen en eventuele genomen acties naar aanleiding hiervan.

⁷ De CHRB benchmark ontwikkeld door het toonaangevende instituut 'World Benchmarking Alliance'

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 1: Kwaliteitsonderwijs (1.4, 1.5)
- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei (8.7, 8.8)
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten (16.1, 16.2, 16.5)

Voortgang thema

General Electric (GE)

In de tweede helft van 2023 spraken we samen met een coalitie van Nederlandse beleggers met General Electric (GE) over haar beleid ten aanzien van mensenrechten in de toeleveringsketen. GE is vooral blootgesteld aan mensenrechtenrisico's bij het gebruik van haar producten. Producten van GE (zoals vliegtuigonderdelen) zijn herhaaldelijk in verband gebracht met mensenrechtenschendingen door autoritaire regimes. Omdat GE wordt opgesplitst in GE Healthcare, GE Aerospace en GE Vernova, spraken we de onderneming over hoe de verantwoordelijkheid voor en toezicht op mensenrechten wordt belegd binnen de 3 nieuwe entiteiten. Ook spraken we met de onderneming over de nieuwe OESO-richtlijnen die de toepasbaarheid van 'due dilligence' op verkochte producten (zoals de screening van klanten) benadrukken en hoe de onderneming zich voorbereidt op strengere EU-wetgeving op dit onderwerp. Tot slot vroegen we GE in toekomstige rapportages concrete voorbeelden te geven van haar beleid ten aanzien van hoog risico producten en hoog risico landen.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zetten we de dialogen met de resterende ondernemingen voort waar we in de eerste helft van 2023 al gesprekken mee hadden gevoerd. Bovendien zullen we onze pogingen om de dialoog met **Sony** op te starten intensiveren, bijvoorbeeld door middel van een escalatiebrief gericht aan het bestuur. Tot nu toe heeft de onderneming nog niet gereageerd op onze contactpogingen.

10.2. Voortgang thema

Per eind december 2023 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt*	1	2	3	4	5	6
1 AT&T Inc.	Verenigde Staten	Telecommunicatie divers	BBB						
2 Eni SpA	Italië	Olie, gas en brandstoffen	A						
3 General Electric Company	Verenigde Staten	Industriële Conglomeraten	BB						
4 Nokia Oyj	Finland	Communicatie-apparatuur	AA						
5 Proximus SA de droit public	België	Telecommunicatie divers	BBB						
6 Siemens AG	Duitsland	Industriële Conglomeraten	AA						
7 Sony Group Corporation	Japan	Producenten van huishoudelijke apparatuur	AAA						
8 Vodafone Group Plc	Verenigd Koninkrijk	Mobiele telecommunicatie	AA						

* MSCI ESG score

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald*
							Impact doelstelling niet behaald**
							Dialoog onsuccesvol

* De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

** De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

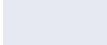

10.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten gedeeld aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 10.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 10.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	<i>Na 1 jaar</i>	<i>100%</i>	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	<i>Na 1 jaar</i>	<i>100%</i>	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	<i>Na 3 jaar</i>	<i>12% na 1,5 jaar</i>	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	<i>Na 3 jaar</i>	<i>0% na 1,5 jaar</i>	nee

11. ESG dialoog Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers, vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de ondernemingsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en duurzame langetermijnwaardecreatie. Ook beloningsvoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijke discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen waar we in belegd zijn. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion. ESG Nederland bestaat uit deze dialogen.

11.1. Achtergrond

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2023 is Achmea IM in Eumedion verband de dialoog gegaan met de volgende Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen:

TABEL 11.1.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H2 2023

Onderneming	Besproken onderwerpen
KPN	Beloningsbeleid
Philips	Beloningsbeleid
Unilever	Beloningsbeleid

KPN

Met KPN is gesproken over de voorgenomen wijzigingen in het beloningsbeleid, welke op de AVA in 2024 ter stemming wordt voorgelegd.

Het toevoegen van de ratio Return on Capital Employed⁸ (ROCE) in het beloningsbeleid zien wij als een positieve stap. Het past goed bij de financiële ambities die KPN tijdens de Capital Markets Day heeft gepresenteerd. Ook wordt gewaardeerd dat er geen verhogingen worden voorgesteld in de korte- en langetermijn beloningen. We zijn geen voorstander van het gebruik van Free Cash Flow⁹ (FCF), in zowel de korte termijn als lange termijn beloning, omdat er twee keer beloning wordt gegeven voor dezelfde maatstaf.

⁸ Rentabiliteitsratio voor de lange termijn waarmee gemeten wordt hoe effectief een onderneming zijn kapitaal benut. Het getal vertelt wat de winst is die iedere geïnvesteerde euro (of andere munteenheid) heeft opgeleverd.

⁹ Vrije kasstroom komt overeen met de hoeveelheid geld die door de onderneming wordt gegenereerd met haar huidige activiteiten. Het is geld dat daadwerkelijk beschikbaar is na betaling van de investeringen die nodig zijn om de productie in stand te houden of te ontwikkelen (denk aan onderhoud, vaste kosten en ontwikkeling van activa).

¹⁰ Betreft de aandeelhouderswaarde die wordt gemeten op basis van de koersevolutie en de winstuitkering aan de aandeelhouders. Het relatieve element houdt in dat er wordt vergeleken met een referentiegroep waardoor er toch beloning kan plaatsvinden als je het als onderneming minder slecht hebt gedaan dan de andere ondernemingen in de referentiegroep.

KPN gaf aan dat zij van mening zijn dat de FCF een compleet andere dynamiek heeft in de korte- en lange termijn beloning. We hebben de feedback gegeven dat er een goede uitleg moet komen in de vergaderstukken, die voorafgaand aan de AVA worden verspreid.

Wederom is gesproken over de nadelen van het gebruik van relatieve Total Shareholders Return¹⁰ als prestatie maatstaf. KPN gaf aan dat Amerikaanse aandeelhouders juist veel waarde hechten aan deze prestatie maatstaf. KPN probeert de belangen van alle aandeelhouders te laten meewegen.

Momenteel staat DSM opgenomen in de referentiegroep. Wij zijn van mening dat DSM hieruit gehaald moet worden, vanwege de verhuizing van DSM en de aanpassingen in het beloningsbeleid. De onderneming is niet meer vergelijkbaar. KPN gaat dit aanpassen. KPN heeft ook toegezegd meer transparantie te bieden in het beloningsverslag. Ze gaven aan bereid te zijn voortaan op ex-post basis de specifieke doelstellingen per financiële korte termijn en lange termijn prestatie maatstaf weer te geven, met daarbij ook de behaalde prestatie per maatstaf. Op die manier kunnen aandeelhouders beoordelen of de doelstellingen ook voldoende uitdagend zijn gesteld. Wij zijn blij met deze toezegging.

Philips

Met Philips is gesproken over de voorgenomen wijzigingen in het beloningsbeleid. De belangrijkste wijzigingen zijn:

1. een groter gewicht van de niet-financiële maatstaven en ESG-prestaties in respectievelijk de Annual Incentive en de Long-Term Incentive (LTI),
2. de mogelijkheid om - afhankelijk van de prestaties van de onderneming - het targetniveau van de Annual Incentive met 20%-punten te verhogen vanaf 2025,
3. een expliciete toezegging in het beleid dat de uitbetaling in lijn is met de prestaties van de onderneming en het belang van de aandeelhouder in het geval aanpassingen op de financiële maatstaven in de Annual Incentive worden toegepast,
4. afschaffing van het onder de mediaan vesten van de relatieve Total Shareholder Return-maatstaf,
5. aanscherping van de claw back¹¹-bepalingen,
6. opname van kleinere Europese en Amerikaanse ondernemingen in de referentiegroep voor de arbeidsmarkt (als gevolg van de daling van de beurswaarde van Philips),
7. verhoging van de honorering van commissarissen met maximaal 15%.

We hebben onze steun uitgesproken wat betreft de voorstellen 1, 3, 4, 5, 6 en 7.

Met betrekking tot voorstel 2 hebben we onze zorgen geuit en op een aantal punten feedback gegeven. Dit vanwege de algehele prestaties van Philips en het gebrek aan transparantie over en rek in de voorgestelde ESG-doelstellingen in de LTI. Philips heeft aangegeven onze feedback nader te gaan bespreken en komt met een tweede versie van het voorstel begin 2024.

Unilever

Met Unilever is gesproken over de volgende onderwerpen:

- Beloningsverslag – evaluatie uitkomst AVA;
- Beloningsbeleid.

Tijdens de AVA 2023 werd het beloningsverslag van Unilever verworpen met 42% Tegen stemmen van aandeelhouders. Uit de ontvangen feedback kwam als voornaamste reden naar voren de aanpak van Unilever ten aanzien van het vaststellen van de beloning van de nieuwe CEO bij zijn aanstelling. Aandeelhouders hadden liever een graduele stijging gezien. Met het oog op deze feedback heeft de Commissie besloten om de vaste beloning van de CEO voor de komende twee jaar te bevriezen. Daarom zal hij niet in aanmerking komen voor een verhoging van de vaste beloning in 2024 en 2025 en zal de Commissie het niveau van zijn vaste beloning opnieuw bekijken in 2026. Deze benadering van het beperken van verhogingen in de eerste jaren na benoeming is bedoeld om de voorkeur van de aandeelhouders weer te geven en in lijn te brengen met hun voorkeur zoals tijdens gesprekken weergegeven om de marktconforme beloning te bereiken in 2-3 jaar na benoeming.

Tijdens het overleg is Unilevers voorstel voor het aangepaste beloningsbeleid besproken, wat ter stemming zal worden gebracht op de AVA in 2024. Het beleid omvat twee belangrijke wijzigingen:

1. wijzigingen in de referentiegroep voor beloningsmaatstaven en
2. wijzigingen in prestatie maatstaven en wegen die worden gebruikt in de jaarlijkse bonus en het prestatieaandelenplan (PSP).

We hebben onze bezorgdheid geuit over de belonings referentiegroep en de verlaging van de Sustainability Progress Index-weging (SPI, verlaging van 25% naar 15%) binnen het beloningsbeleid. Vooral dat laatste voorstel zal een negatief signaal afgeven met betrekking tot Unilevers strategie onder het nieuwe leiderschap. Gezien de reeds sterke focus op financieel rendement zien wij geen dwingende reden om de weging van de SPI te verlagen. Verder hebben we Unilever aangemoedigd om haar referentiegroep te herzien, zodat deze een wereldwijde en strategisch afgestemde referentiegroep vormt, in plaats van de huidige Amerikaanse/Europese subset die wordt gebruikt. Wij zijn van mening dat de huidige benchmark geen rekening houdt met de concurrentie op de arbeidsmarkt vanuit Azië en Latijns-Amerika en ook niet Unilevers groeivisie weerspiegelt om een 'duurzaamheidsleider' te worden. Verder hebben we Unilever aangemoedigd een redelijke mate van zekerheid (en geen beperkte zekerheid) te verkrijgen van de externe accountant voor haar SPI-gegevens. Bij de publicatie van de definitieve stukken zal duidelijk worden of Unilever aanpassingen heeft doorgevoerd.

¹¹ Bepalingen wanneer beloning teruggevorderd kan worden.

12. Collectieve Initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is BPL Pensioen betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld remuneratie of CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

12.1. Collectieve initiatieven

Achmea IM is aangesloten bij een aantal (inter)nationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarnaast is Achmea IM ondertekenaar van een aantal initiatieven, waaronder investor statements, die belangrijk zijn voor de identiteit van de eigen organisatie of die van onze klanten. Ten slotte trekt Achmea IM op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld waar de collectieve dialoog effectiever is dan de individuele.

Aansluiting bij internationale initiatieven

Hieronder bespreken we initiatieven die BPL Pensioen het afgelopen halfjaar heeft ondertekend of via Achmea IM heeft ondersteund, en noemen we waar relevant ontwikkelingen rond eerder gesteunde collectieve dialogen en investor statements.

Climate Action 100+

In de eerste fase van Climate Action 100+, een internationaal initiatief waarbinnen ruim 700 institutionele beleggers collectief engagement voeren met de 170 meest vervuilende ondernemingen, was Achmea IM 'lead investor' in de dialoog met Koninklijke Philips. BPL Pensioen is ondertekenaar van het initiatief. Gedurende ons engagement met de onderneming verwelkomde wij belangrijke verbeteringen in haar klimaatstrategie, waaronder 'science-based' emissiedoelstellingen voor scope 1, 2 en 3 emissies, in lijn met het 1,5 graden scenario. Bij aanvang van de tweede fase van het initiatief in 2023 werd Koninklijke Philips, dat niet meer tot de 170 meest vervuilende bedrijven hoorde, uit het

initiatief gehaald. In december 2023 heeft Achmea IM zich daarom als 'co-lead investor' aangesloten bij het Climate Action 100+ engagement met Bayer AG. Wij verwachten voor het eerst met de onderneming te spreken in de eerste helft van 2024.

Dutch Climate Coalition

Achmea IM maakt deel uit van de 'Dutch Climate Coalition' (DCC), een groep gelijkgestemde Nederlandse investeerders die de doelstellingen van het samenwerkingsverband 'Institutional Investors Group on Climate Change' (IIGCC) en het 'Climate Action 100+' (CA100+) engagement-initiatief ondersteunen. Deze doelstellingen omvatten toezeggingen van ondernemingen om de uitstoot van broeikasgassen in de hele waardeketen te verminderen in overeenstemming met de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs, robuuste governance ten aanzien van klimaatrisico's en verbeterde transparantie in overeenstemming met de aanbevelingen van de 'Task Force on Climate-related Financial Disclosure' (TCFD).

De coalitie richt zich in eerste instantie op de olie- en gasindustrie. Om inzicht te krijgen in de transitiestrategieën van de Europese olie- en gasbedrijven, maakte de DCC de totstandkoming mogelijk van het rapport 'European Majors' 2023 AGMs: Progress Towards Low Carbon'¹². Daarnaast werd er met een aantal ondernemingen collectief engagement gevoerd, wat tot drie keer toe resulteerde in een bedrijfsspecifiek investor statement. In de eerste helft van 2024 zal de focus van de coalitie zich uitbreiden naar de vraagkant, door zich mede te richten op de gebruikers van fossiele brandstoffen.

TABEL 12.1.1 OVERZICHT LOPENDE COLLECTIEVE ACTIVITEITEN BPL PENSIOEN

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Chemscore: engagementprogramma chemische producten	Collectieve dialoog	Natuur & Mileu	Aviva	H2 2022

¹² [Accelaresearch.com/research/europeanmajors2023agm](https://accelaresearch.com/research/europeanmajors2023agm)

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Investor statement toegang tot medicijnen in beloningsbeleid voor bestuurders	Investor statement	Gezondheid	Initiatief van Achmea IM	H2 2022
Brief aan Amazon over vakbondsvrijheid en het recht op collectieve onderhandeling	Investor statement	Arbeidsnormen	SHARE	H2 2022
Dutch Climate Coalition	Collectieve dialoog	Klimaat	Dutch Climate Coalition	H2 2022
Investor statement om Europees due diligence beleid aan te moedigen	Investor statement	Mensenrechten; Arbeidsnormen	The Investor Alliance on Human Rights	H1 2022
Access to Nutrition	Supporting Investor	Gezondheid	Access to nutrition	H1 2018
Climate Action 100+	Supporting Investor	Klimaat	IGCC, UN PRI, AIGCC, Ceres	H2 2017

13. Escalatieoverzicht

Geëscaleerde dialogen

In het derde kwartaal vindt het laagste aantal aandeelhoudersvergaderingen plaats. Hoofdzakelijk stonden er tussentijdse benoemingen van bestuurders of goedkeuringen van overnames geagendeerd. In het vierde kwartaal vond in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats. In de overige regio's was het een rustig kwartaal qua stemmen. In de eerste helft van 2024 zullen veel aandeelhoudersvergaderingen plaatsvinden. De onderstaande tabel weergeeft de escalatiemaatregelen die in de tweede helft van 2023 zijn genomen binnen het thematisch engagementprogramma.

TABEL 13.1

Onderneming	Thema	Genomen escalatiemaatregelen
Coca Cola Company	Access to Nutrition	Aandeelhoudersresolutie ingediend voor AVA 2024
Hydro One	Reductie CO ₂ uitstoot	Escalatiebrief verstuurd.
Rio Tinto	Klimaatadaptatie en water	Aandeelhoudersresolutie ingediend voor AVA 2024. Resolutie heeft het vereiste minimum aantal mede-indieners niet gehaald.

14. Lijst van ondernemingen

Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1 Agnico-Eagle Mines Limited	Metaal & Mijnbouw	Canada	Klimaatadaptatie en water
2 AT&T Inc.	Telecommunicatie divers	Verenigde Staten	Mensenrechten & Governance
3 Canadian National Railway Company	Spoortransport	Canada	Klimaat en Transport 2
4 Canadian Pacific Railway Limited	Spoortransport	Canada	Klimaat en Transport 2
5 Carrefour SA	Consumentengoederen Distributie & Retail	Frankrijk	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
6 Conagra Brands, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Access to Nutrition
7 Costco Wholesale Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
8 CSX Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
9 Eni SpA	Olie, gas & brandstoffen	Italië	Mensenrechten & Governance
10 General Electric Company	Industriële Conglomeraten	Verenigde Staten	Mensenrechten & Governance
11 General Mills, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
12 George Weston Limited	Consumentengoederen Distributie & Retail	Canada	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
13 Henkel AG & Co. KGaA	Huishoudelijke producten	Duitsland	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
14 Hershey Company	Voedselproducten	Verenigde Staten	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
15 Hydro One Ltd.	Elektriciteitsbedrijven	Canada	Reductie CO2 uitstoot
16 J. M. Smucker Company	Voedselproducten	Verenigde Staten	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
17 Jeronimo Martins, SGPS S.A.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Portugal	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
18 Kimberly-Clark Corp	Huishoudelijke producten	Verenigde Staten	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
19 Kroger Co.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
20 L'Oreal SA	Persoonlijke verzorgingsproducten	Frankrijk	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
21 Marks and Spencer Group plc	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigd Koninkrijk	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
22 Meiji Holdings Co., Ltd.	Voedselproducten	Japan	Access to Nutrition
23 Mondelez International, Inc. Class A	Voedselproducten	Verenigde Staten	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
24	Newcrest Mining Limited	Metaal & Mijnbouw	Australië	Klimaatadaptatie en water
25	Nokia Oyj	Communicatieapparatuur	Finland	Mensenrechten & Governance
26	Norfolk Southern Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
27	Nucor Corporation	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
28	ONEOK, Inc.	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
29	Procter & Gamble Company	Huishoudelijke producten	Verenigde Staten	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
30	Proximus SA de droit public	Telecommunicatie divers	België	Mensenrechten & Governance
31	Qorvo, Inc.	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Verenigde Staten	Klimaatadaptatie en water
32	Repsol SA	Olie, gas & brandstoffen	Spanje	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
33	Rio Tinto plc	Metaal & Mijnbouw	Verenigd Koninkrijk	Klimaatadaptatie en water
34	Royal Ahold Delhaize N.V.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Nederland	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
35	Siemens AG	Industriële Conglomeraten	Duitsland	Mensenrechten & Governance
36	Sony Group Corporation	Producenten van huishoudelijke apparatuur	Japan	Mensenrechten & Governance
37	Steel Dynamics, Inc.	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
38	Suntory Beverage & Food Ltd.	Dranken	Japan	Access to Nutrition
39	Sysco Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
40	TFI International Inc	Wegtransport	Canada	Klimaat en Transport 2
41	The Coca-Cola Company	Dranken	Verenigde Staten	Access to Nutrition
42	Tyson Foods, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
43	Umicore	Chemicaliën	België	Reductie CO2 uitstoot
44	Unilever NV	Persoonlijke verzorgingsproducten	Nederland	Access to Nutrition
45	Union Pacific Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
46	Valero Energy Corporation	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
47	Vodafone Group Plc	Mobiele telecommunicatie	Verenigd Koninkrijk	Mensenrechten & Governance

15. Afkortingenlijst

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CCS	Carbon capture and storage	CCS houdt in dat bij de verbranding van fossiele brandstoffen koolstofdioxide wordt afgevangen en vervolgens ondergronds geïnjecteerd en opgeslagen. Op die manier wordt voorkomen dat dit vervuilende broeikasgas de atmosfeer binnendringt.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieu-impact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieureportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.
CHRB	Corporate Human Rights Benchmark	In 2017 opgerichte benchmark vergelijkt zo'n 100 bedrijven op hun mensenrechtenbeleid.
ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
GRI	Global Reporting Initiative	GRI is een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. In een duurzaamheidsverslag communiceert een organisatie publiekelijk over haar economische, milieu- en sociale prestaties.
ICCR	Interfaith Center on Corporate Responsibility	ICCR is een coalitie van geloof- en waarden gedreven investeerders die betrokken aandeelhouderschap en 'engagement' met ondernemingen zien als een krachtige katalysator voor verandering.
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveaus van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OECD Guidelines for Multinational Enterprises of en zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OECD lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 2 graden opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Colofon

Deze Voortgangsrapportage Thematische dialogen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren. U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.